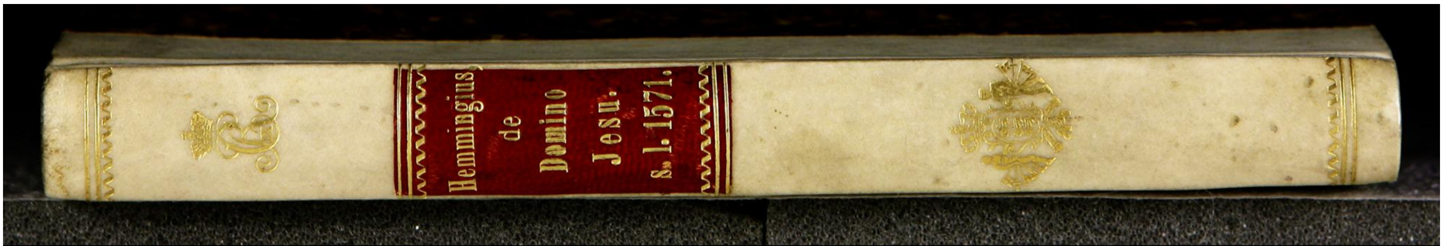
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

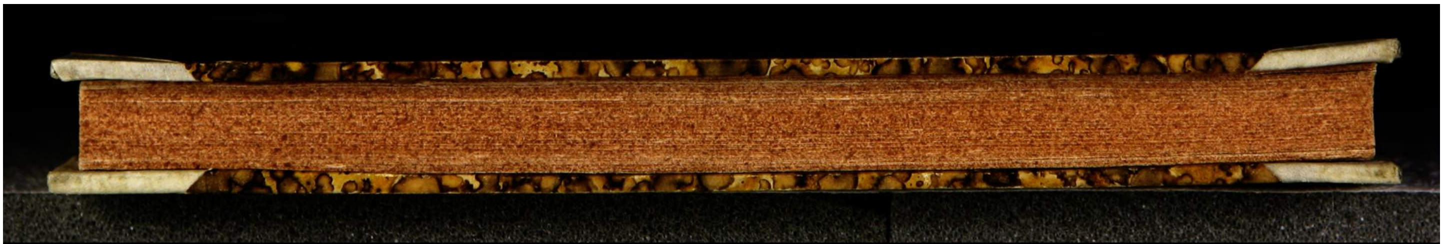
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

3, – 109

LN 833
A-trykket
ex. 1

BIBLIOTHECA REGIA · HAFNIENSIS ·

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Demonſtratio INDVBITATÆ VERITATIS DE DOMINO IESV, VERO DEO & vero homine, vno Chriſto, mediatore atq; redemtore noſtro vnico,

EX

PROPHETIARVM COLLATIONE AD EVENTVM extructa.

Autore Nicolao Hemmingio.

Iohan. 17.

Hæc eſt vita æterna, vt te cognoſcant DEVM verum eſſe, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

ANNO M. D. LXXI.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

REVERENDO VIRO, PIETATE, VIRTVTE, ERVDITIONE, ET SApientia excellenti, D. Olao Offonio, liberalium artium Magiſtro, Cantori primario & Canonico venerandi collegij Roſchildenſis digniſsimo, veteri amico ac collegæ chariſsimo.

Nicolaus Hemmingius.

QVAM fuerit nobis ante triginta annos, venerãde vir, conuictus iucundus (cum ego quidem Profeſſor græcæ linguæ in academia Hafnienſi, tu vero moderator iuuentutis in ſchola triuiali, σύσσιτοι eramus) ſæpius cum ſumma animi voluptate recordor. Reddidit autem nobis conuictum ſuauiorem, non chartarum Luſus, non alea, μὴ τῶν ἀλείσων συμπεριφορὰ, non potandi certamen, non vllæ res ludicræ, (Hæc enim omnia tanquam Muſis indigna contemſimus) ſed dulciſſimum cum ſanctiſſimo rege Dauide

 col-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

colloquium: cuius Pſalmi, & in prandio, & in cœna, noſtræ erant deliciæ, noſtra ambroſia, noſtrum nectar, vicem enim τῶν πραγμάτων ſupplebant. In hoc dulciſſimo colloquio experti ſumus veriſſimum eſſe, quod de laudibus Pſalmorum ſcribit Gregorius Nyſſenus in hanc ſententiam. Quàm ſuauis & iucundus eſt humanæ vitæ comes Propheta Dauid, in omnibus itineribus vitæ ſeſe offerens, & omnibus ætatibus ſpiritualibus commode ſeſe adiungens, & omnem ordinem progredientiũ ſubleuat: cum ijs qui iuxta deum infantes ſunt, colludit: cum viris, vnà certat: iuuentutem moderatur: ſenectutem ſubleuat, atque ſuſtentat: omnibus omnia fit, militum telum, athletarum inſtitutor, exercentium ſe palæſtra: vincentium corona, in menſa oblectatio: in luctu & funere conſolatio. Nihil eſt in vita noſtra quod huius officij expers eſt. Hactenus Gregorius. Verum quoniam in quotidiana iſta Pſalmo-

rum recitatione multa occurrebant, quæ prudenti attentione opus habebant, tu cum conuictoribus noſtris alijs (ex quibus nobiſcum hodie ſunt ſuperſtites duo præſtantes viri Doctor Iohannes Scheldrupius, Bergenſis dioeceſeos in Noruegia Epiſcopus, & M. Laurentius Barptolemæi Arhuſienſis in Cymbrica Cherſoneſo Epiſcopus, vterq; fidelis ſtrenuus & vigilans in ſuo officio) mihi, vt recens redeunti, tãquam ex officina D. Philippi Melanchthonis præceptoris mei chariſſimi, onus hoc graue impoſuiſtis, vt ego Pſalmorum recitationem penitius præuiderem, ſingulos veluti in breuem ſummam contraherem, genera cauſſarum monſtrarem, ordinem indicarem, partes diſtinguerem, argumenta eruerem, eruta ad leges dialecticas reuocarem, phraſes explicarem, ac deniq; vſum indicarem & πράξιν. Nihil enim iuuat γνῶσις nuda, niſi accedat πράξις, quam Paulus αἴσθησιν vocat, videlicet, cum verè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſentitur in corde, quod mente conceptum eſt. Etſi autem huic tanto labori impar fui, vicit tamen petitio veſtra. Onus ergo hoc mihi à te alijſque noſtris conuictoribus imponi ideo libentius ſum paſſus, quia ſperabam aliquid eruditionis mihi acceſſurum tanquam ἀντιμισθίαν laboris ſuſcepti, præſertim cum ad imitationem diuini illius viri piæ memoriæ Philippi Melanchthonis præceptoris mei chariſſimi ἐξήγησιν ſuſceptã formare inſtituerem. Multum enim refert quem in docendo tibi imitandum proponis. Solebat fideliſſimus ille formator ſtudiorum in enarratione inſtitutionum Dialecticarum ſubinde Pſalmos adiungere, vt vſum artis certius monſtraret. Quod profecto ea dexteritate fecit, vt ipſius breues ὑπομνήσεις ingentibus plauſtris commentariorum veterum meritò anteponantur. Huius ergo viri cum haberem ἀπηχήματα quædam manu mea excepta, non prorſus deſperabam de imitatione.

Et ta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Et tametſi nulla ſpes erat aſſequendi
præeuntem : tamen vel à longe ſe-
qui, notatis veſtigijs, laudem eſſe du-
xi. Id quod eò maiori contentione
feci, quia me veſtra auſcultādi prom-
titudine alacriorem feciſtis : Atque
adeo incitaſtis, vt ab eo tempore to-
tum me Theologico ſtudio conſecra-
uerim. Iſta noſtra conuerſatio, vene-
rande vir, & ψαλμοχαρὲς ſtudium fu-
it quidem tum temporis nobis iucun-
dum, at nunc multo iucundius: quo-
niam lectione Pſalmorum ſenes ma-
gis quàm iuuenes delectari ſolemus.
Quod autem huius veteris noſtræ cō-
ſuetudinis mentionem faciam, frater
dilecte, eo pertinet, vt eius comme-
moratione iuuenes ad ſimile in men-
ſa certandi ſtudium excitem, in quo
certamine non minus victus quàm
victor gaudet. Nam vtriq; dulce præ-
mium proponitur. Siquidem vterq;
ſpiritualibus delicijs fruitur, & necta-
re cœleſti inebriatur. Porrò vt huius
dulciſſimæ noſtræ conſuetudinis me-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

moria, & tuorum beneficiorum erga me teſtimonium aliquod extaret, placuit hoc breue ſcriptum ſub auſpicio tui nominis in lucem edere. Quod ſane ſcriptum eo conſilio à me congeſtum putes, vt multorum mores, quos parum reſpondere Chriſtianiſmo (quem Nyſſenus doctiſſimè definit imitationem Dei) animaduerti, quantum in me eſt corrigerem. Nam quod homines multi, qui Chriſtiani audiunt, viuant Epicuros, Sardanapalos, Nerones, aliunde proficiſci nõ arbitror, quàm quod occultum ſub pallio Chriſtiani nominis epicuriſmũ tegant: quem epicuriſmum excuti melius non putabam, quam ſi demonſtrarem iuſta methodo, quam indubitata ſit Chriſtianæ religionis veritas: quam tametſi multi verbis profitentur, factis tamen negant. Deinde volui etiam hoc ſcripto oſtendere meam ſententiam de quibuſdam cõtrouerſijs horum temporum, quo intelligant fratres, cum quibus colloqui

mihi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

mihi non datur, quantum abhorream ab Arrij, Sabellij, Neſtorei, Eutychetis & aliorũ olim damnatis furoribus, qui hodie reuocari à nonnullis videntur. Quod autem illorum nominibus parcam, qui mihi cum veteribus hæreſiarchis quodammodo, (etſi non verbis, conſecutionis tamen neceſſitate) colludere videntur, pacis ſtudio facio: ſperans fore, vt citius amicè & ἀνώνυμοι admoniti in viam redeant, illi præſertim qui incauti ſe in iſtos præcipitarunt laqueos. Hic dies, proh dolor, ſatis docet, quantum ſcripta aſperiora in fratres noceant ædificationi & concordiæ Eccleſiæ Dei. Doleo ex animo, quoties audio eos, qui vnà bella ſuſceperunt aduerſus Antichriſti regnum pro Chriſti gloria vindicanda, ſe mutuis & venenatis telis confodere. Quid hic, quæſo, ſperandum? profectò nihil aliud, quàm vt Principum animi paulatim rixis Theologorum fatigati alienentur ab Euangelio, & hoſtes doctrinæ

purioris triumphent tandem, vt interim taceam Turcico tyranno iſtis cõcertationibus viam aperiri ad inuadendum Chriſtianũ orbem, ad quod claſſicum canunt multi ſub ſpecie defendendæ veritatis. Verũ ſi hic præceptorem ſuum Philippum ſibi imitandum proponerent, melius conſulerent tranquillitati Eccleſiæ. Quoties, quæſo, laceſſitus erat ſanctus ille vir mordaciorib. ſcriptis? ſed quid fecit? pacem Eccleſiæ prætulit priuatæ iniuriæ. Nam cum præuideret certamina domeſtica allatura eſſe Eccleſiæ & regnis ingentia pericula, maluit domi orare, quàm foris tonare. Potius voluit tacitus à ſuis hoſtibus contemni, quàm victor cum periculo Eccleſiæ gloriari. Fertur hæc Dauidis verba frequenter in ore habuiſſe: illi detrahebant mihi, ego autem orabam. Hoc ſi hodie quidam facerent, tranquillior ſperandus eſſet Eccleſiæ ſtatus, & felicior curſus Euangelij, quem nunc zelo quodam impedi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

pediunt. Sed his triſtiſſimis Eccleſiæ vulneribus ſolus Deus mederi poteſt, quem oro toto pectore vt docentium & diſcentium in Eccleſia corda vniat in vero timore nominis ſui, tollat ſcandala, impediat hæreſes, amoueat ſchiſmata, vt ipſius nomen à nobis omnibus ὁμοθυμαδὸν prædicetur ac celebretur per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, mediatorem & redemtorem noſtrum vnicũ. Huic æterno Deo, qui eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, ſit honor laus & gloria in ſecula ſeculorum, & in omnem æternitatem, Amen. Vale reuerende vir ac frater in Chriſto dilecte. Boni conſule hoc chartaceum munus, illudq; grata manu accipe. Quod etſi perexiguum eſt: tamen eius lectionẽ tibi gratam fore mihi polliceor. Ex muſæo noſtro, ipſo die caſtiſſimorum angelorum, quorum dux eſt magnus ille Michaël filius Dei, in quo noſtra victoria ſuper diabolo mundo & peccato poſita eſt. Anno 1571.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ.

IMPRIMIS & ante omnia tenendum eſt, quo fundamento doctrina Eccleſiæ in libris Propheticis & Apoſtolicis tradita nitatur. Hoc enim bene iacto, demonſtratio certitudinis Meſsiæ olim promiſsi & ante annum 1571. exhibiti & dulcior & charior erit. Nam vt armabit nos aduerſus Mahometicos & Epicureos furores: ita introducet nos in pulcerrimum Dei ſanctuarium, in quo ſumma læticia perfundantur corda eorum qui adhærent Deo, & collocant in Domino Ieſu Chriſto ſpem ſuam. Ne igitur extra ſanctuarium Dei ſanctum, opinionibus cum bona mundi parte fluctuemus, fundamentum doctrinæ Eccleſiæ firmiſsimum & immotum teneamus. Sunt autem huius fundamenti duæ partes adeo euidentes & firmæ vt cum illis nulla philoſophica certitudo conferri poſsit, videlicet teſtimonium externum & interna certificatio per Spiritū ſanctum. His enim Deus doctrinam Propheticam & Apoſtolicam tanquam maieſtatis ſuæ ſigillo confirmat. De his ergo ordine dicemus.

Externum voco teſtimonium quod in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſenſus hominum incurrit, vt veritatis cœleſtis ſplendorem ad mentem tranſmittat. Huius externi teſtimonij partes ſunt plures, vt ſunt patefactio diuina, miraculorum excellentia, certiſsima prophetiarũ completio, conſenſus in doctrina & cultu, tanti temporis duratio, ac cruenta plurimorum Martyrum confeſsio.

Etſi autem ſingulæ harum partium per ſe ſufficerent ad euincendam doctrinæ Eccleſiæ infallibilem certitudinem: tamen optimo Deo placuit tot modis noſtræ infirmitati ſuccurrere.

Prima igitur pars externi teſtimonij eſt patefactio diuina, per quam Deus ipſe de ſua arcana ſede procedens, ſe olim ſanctis patribus patefecit: Quibus ſuum verbum, quod ſolum Eccleſia DEI amplectitur, commendauit de ſui noticia, de vero cultu, de reparatione imaginis Dei in homine, per naturalem & eſſentialem imaginem Dei, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, de præmijs obœdientiæ erga Deum & pœnis contumaciæ. In omnibus hiſce apparitionibus diuinis, eadem doctrina alijs atque alijs verbis inculcatur.

Tametſi autem Dominus ſæpiſsime apparuiſſe legitur, nos tamen paucas eius apparitiones recitabimus: in quibus ſummam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

mam doctrinæ Eccleſiæ proponit, inculcat, illuſtrat.

Primum itaq; Adamo poſt lapſum apparuit Gene. 3. & doctrinam Legis & Euangelij primus ſua voce tradidit. Quod enim pœnas inflixit ob contumaciam primis parentibus noſtris, in perpetuũ teſtimonium iræ ſuæ aduerſus peccatores, ad legem pertinet. Quod autem promiſit ſemen mulieris contriturum caput ſerpentis, vox Euangelij eſt. quæ fidem requirit. Omnis enim promiſsio fide accipitur. Ex hac fide nouam obœdientiam Adam, Eua & Abel præſtiterunt. In hac doctrina tradita primis parentibus ſemper acquieſcit Eccleſia Dei. Hanc perpetuò amat, retinet, tuetur. Et ſicut eam à maioribus accepit, ita tranſmittit ad poſteros.

Deinde Deus apparuit Nohe, Gene. *6. 7. 9.* ac facto ſtupendo vtramq; doctrinã Legis & Euangelij confirmauit. Nam cum impœnitentes diluuio perdidit, legis ſuæ ſententiam executus eſt: At cum Nohe credentem verbo ſuo, & obœdientem ſibi fide, liberat, teſtimonium edidit ſeruatæ promiſsionis gratiæ, quæ eſt Euangelij.

Poſt diluuium, vt doctrinam, hominum malicia quæ inundauerat iam ſuper terram, ferè collapſam inſtauraret, apparuit

ruit Abrahamo decies, eius filio Iſaac bis, Nepoti Iacob ſepties. In quibus apparitionibus eadem doctrina eſt propoſita, & promiſsionis verbum clarius illuſtratum eſt, iuſtificationis gratuitæ ratio in Abrahamo propoſita eſt, & obœdiendi neceſſitas monſtrata.

Poſt hæc, in Aegypto Moſi apparuit Dominus, eãdemq; doctrinam repetit, & confirmat, facto declarans diſcrimen inter cœtum hominum verbum ſuum amplectentium, & reliquum mundum perſeuerantem in ſua aduerſus Deum contumacia. Præterea multis Prophetis idem verbum Dominus in viſionibus & in ſomnijs apparens commendauit.

In nouo quoq; Teſtamento idem Deus ſuum verbũ ſonuit de cœlo, & proprio ore nobis Chriſtum doctorem commendauit, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit, hunc audite. aç ſi diceret: Olim promiſi ſemen mulieris deſtructurum caput ſerpentis, & reparaturum imaginem meam in homine, ſublata legis maledictione, Ecce hic adeſt, eum audite, quibus vita & ſalus cordi eſt. In hoc enim mihi complacui, hoc eſt, per hunc reconciliatus ſum mundo, id eſt omnibus ijs, qui ipſum fide receperint.

Ad

Ad hanc patefactionem diuinam pertinet dictum Iohannis. Iohan. 5. Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cœlo, pater λόγος & Spiritus ſanctus. & hi tres vnum ſunt. Pater enim ſonabat de cœlo hanc vocem: Hic eſt Filius meus dilectus, idque bis ſcilicet in baptiſmo & in transfiguratione. Filius aſcendens viſibiliter in cœlum, & ſedens ad dexteram patris, teſtatus eſt de Euangelio, non ſolum dum in terris ageret viſibiliter diuinis operibus: ſed etiam cum Eccleſiam mirabiliter conſeruat. Spiritus ſanctus in baptiſmo Chriſti in ſpecie columbæ teſtatus eſt de Chriſto & eius Euangelio, & viſibiliter illapſus in Apoſtolos ipſo die Pentecoſtis, hoc eſt, quinquageſimo à reſurrectione Domini die, ſua apparitione Euangelium obſignauit.

Hæ omnes apparitiones cum multis alijs, vnà cum angelorum concionibus & reuelationibus noſtræ infirmitati inſeruire debent, vt confirment animos noſtros, ne cedamus impoſturis diaboli, qui cum omnib. Sophiſtis, Mahometiſtis, incredulis Iudæis, prophaniſque gentibus in hoc totus incumbit, vt nos ab iſto verbo tot apparitionibus Dei nobis commendato abſtrahat: Quemadmodum noſtros pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

mos parentes, à verbo vitæ quod acceperant, abſtraxit inſidioſis ſuis impoſturis verbum Dei corrumpens.

Secunda pars externi teſtimonij eſt varietas miraculorum, hoc eſt, peculiarium & extraordinariorum operũ Dei: quibus diuinæ clementiæ placuit verbum ſuum conſignare. Sunt autem miracula, quæ vltra virtutem creatam, ſupra naturam, contra conſuetudinem, obijciunt aliquid ſenſibus, quod in admirationem diuinæ maieſtatis adducit. Huiuſmodi miraculis & diuinis operibus Deus Legem & Euangelium quatuor annorum millibus confirmauit. Etſi autem alia ſunt veteris, alia noui Teſtamenti miracula: Tamen omnium vnus eſt ſcopus, vnus finis, nempe vt confirment veritatem Dei, hoc eſt, doctrinam Legis & Euangelij, atq; adeo veri cultus Dei.

In veteri teſtamento ante diluuiũ, duo inſignia miracula occurrunt. Primum, in oblatione Abel & Cain, quo Legem & Euangelium, diuinitus confirmauit Deus. Non reſpexit Deus ad Cain ſed ad Abel. Ille enim hypocrita fuit lege damnatus, hic pius, per fidem in promiſſum ſemen, declaratus eſt. Sed quomodo Dominus reſpexit? miraculo ignis, quo accende-

batur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

batur hoſtia Abelis, declarauit iſtum cultum ſibi placere. Legimus autem quater igni cœleſti accenſas eſſe victimas in confirmationem doctrinæ, & veri cultus Dei. Primum, (de quo iam diximus) ſacrificium Abelis igni de cœlo demiſſo abſumtum eſt, quod cùm videret Cain, concidit vultus eius, & cogitauit de nece fratris: quem poſtea imitati hypocritæ pios extremo proſequuntur odio.

Secundo Leuit. 9. ignis cœlitus demiſſus conſumſit ſuper altare holocauſtum & adipes: Quod videns vniuerſus populus laudauerunt Dominum. Hic ignis è cœlo demiſſus in ſacrificium Aaronis durauit vſque ad conſtructionem templi Salomonis: Quo tempore rurſus renouatus fuit de cœlis, & durauit vſque ad tempora Manaſſe, vt Hebræi ſentiunt.

Tertio in dedicatione templi Salomonis ignis deſcendit de cœlo, & abſumſit holocauſta & victimas, & maieſtas Domini impleuit domum, 2. Paral. 7.

Quarto Eliæ ſacrificium abſumtum eſt igne è cœlo miſſo, quo confirmabatur doctrina Eliæ, qui cum Domino locutus eſt in monte. Hic ignis cœleſtis, quo accenſa fuerunt ſacrificia patrum, pertinet & ad ſignificandam efficaciam ſacrificij

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Chriſti, & ad obſignationem doctrinæ & cultus eorum, qui offerebant. Secundum in Enoch, quem virum Dominus è conſortio hominum ſuſtulit in cœlum, quo facto Deus doctrinam Euangelij confirmat, & ſignum edidit de futura vita, quæ credentibus eſt promiſſa.

Prætereo miracula Diluuij, confuſionis linguarum, Partus aniculæ Saræ, Ardentis rubi in Aegypto, virgæ in colubrũ verſæ, decem mirabilium per Moſen editorum ante exitum de Aegypto, exiccati maris rubri & Iordanis, euerſionis Iericho, legis datæ in monte Sinai, ieiunij Moſis, colloquij Moſis cum Deo, Miraculoſæ pœnæ Choræ Datan & Abiron, percuſſorum à ſerpentibus, ſanatorum ex intuitu ſuſpenſi ſerpentis ænei, Aquæ manantis de petra, populi diuinitus ſuſtentati per Manna cibum cœleſtem in deſerto 40. annis, vbi nec veſtes, nec calcei detriti ſunt. Prætereo, quæ ſub Ioſua, ſub iudicibus, ſub regibus, & ducibus contigêre diuina miracula vſque ad aduentum Domini.

Noui teſtamenti miracula non ſunt minus ſtupenda. Primum occurrit ſterilis aniculæ Elizabetæ partus. Deinde virginis Mariæ: vterq; ab angelo annunciatus, non ſine perpetuæ doctrinæ eccleſiæ commen

datione

dationе & confirmatione. Sequuntur & Angelorum conciones, Magorum ſtella, facta Chriſti diuina, eaque plurima, vt ſanationes ægrotorum, ſuſcitationes mortuorum, apparitiones in monte, reſurrectio Domini, viſibilis Spiritus ſancti donatio, quinquageſimo die poſt reſurrectionem Domini, & multa per Apoſtolos, eorumque ſucceſsores in nomine Chriſti ædita miracula.

Hæc omnia cum veteris, tũ noui Teſtamenti miracula ſunt teſtimonia veritatis Dei. Ita enim ait Moſes, Exo.13. Erit quaſi ſignũ in manu tua, & quaſi monumentum in oculis tuis, vt lex Domini ſemper ſit in ore tuo. Num.14. vſquequo non credent mihi in cũctis ſignis quæ feci in medio eorum. Iohan.8. Si mihi non creditis, credite operibus meis. Vidua 3. Reg.17. excitato filio ſuo dixit: Nũc ſcio quod vir Dei es tu & verbum Domini in ore tuo verum eſt.

Tertia pars externi teſtimonij eſt certiſſima Prophetarũ cõpletio. vnde in Apocalypſi ſcribitur: Teſtimoniũ Ieſu, eſt ſpiritus prophetiæ. Et Iere: 28. Propheta, qui vaticinatus eſt de pace, cum euenerit verbũ Prophetæ cognoſcetur Propheta, quod miſerit eum Dominus in veritate. Iacob de regno Iuda, & aduentu Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

vaticinatur, & euentus Prophetiæ reſpondit: Balaam de Chriſto ſub imagine ſtellæ prædixit, cuius vaticinij veritatem euentus comprobauit, vt teſtatur magorum hiſtoria apud Mattheum. Eſaias prædixit virgineum partum, quem completum teſtatur Euangelica hiſtoria. Danielis de quatuor Monarchijs prædictio completa eſt. Hic Propheta annum paſsionis Chriſti, & incoandi æterni regni quaſi digito monſtrauit. Dauid, Eſaias, Oſeas, & multi alij Prophetæ de vocatione gẽtium prædixerunt. Hic cum euentus, qui à nulla creatura proſpici poterãt, vaticinijs propheticis reſpondeant, manifeſtũ eſt à Deo monſtratos eſſe, & vocem Prophetarum, quæ in eccleſijs noſtris hodie ſonat, diuinã eſſe. Hac igitur congruentia prædictionum & euentuum confirmati, firmiſsime ſtatuamus, doctrinam eccleſiæ à Deo traditam eſſe. Auguſtinus ait firmitas fidei in eo eſt, quia omnia, quæ euenerunt in Chriſto, prædicta ſunt.

QVARTA pars externi teſtimonij, eſt conſenſus Moſis, prophetarũ, Chriſti, Apoſtolorũ ac catholicæ totius eccleſiæ in doctrina & cultu. Nã hi omnes vnanimi conſenſu eandem legis & Euangelij doctrinã eandẽq; colẽdi Deũ rationem tenuerunt.

Neque hunc conſenſum diuerſitas ceremoniarum turbat, quæ pro temporis ratione mutatæ ſunt, neque ſubinde ſubortæ hæreſes. Nam qui verè pij fuerunt mãſerunt ſemper in fundamento.

QVINTA pars externi teſtimonij, eſt duratio & cõſeruatio eccleſiæ, quæ ꝓmiſſioni ac prædictioni Chriſti reſpõdet. Nã ſi hæc ab hominibus fuiſſet, vel à Diabolo, nequaquã tot annis perduraſſet, aduerſus tot tyrannorũ inſultus, contra tot Hæreticorum ſectas, & in tantis Sophiſtarum inſidijs, quibus mũdus & Diabolus ſe oppoſuerũt eccleſiæ, & doctrinæ cœleſti. Huc dictum ſenis Gamalielis, Act. 5. pertinet: Si ex hominib. eſt opus hoc, diſſoluetur. &c.

SEXTA pars externi teſtimonij eſt cruẽta cõfeſſio tot Martyrũ inde vſq; ab Abel ad Chriſtũ Dominum, Et ab hoc in hunc vſq; diem. Nequaquam enim tam atrocia ſupplicia ſubijſſent, pro incerta & erronea doctrina. Neq; hoc teſtimonij genus ex eo infringitur, quod Enthuſiaſmis neſcio quibus multi impulſi nõ dubitarũt pro erroribus ſuis confirmãdis mortẽ oppetere. Nã defuerũt illis ſupiora teſtimonia, quæ veluti regula ſunt ad quam probãda ſunt martyria. hactenus de externis teſtimõijs.

Interna certificatio nõ eſt expoſita ocu

 lis

lis hominum, ſed cordibus hominum impreſſa, certificat homines de firmitate doctrinæ Eccleſiæ, multò efficacius quàm omnia ſuperiora. Hæc certificatio eſt arrhabo ſeu pignus Spiritus ſancti, quo obſignantur corda fidelium de veritate Euangelij. Huc illud Iohannis, 1. Ioh. 5. pertinet: Tres ſunt qui teſtificantur in terra: ſpiritus, aqua, & ſanguis. Et hi tres vnum ſunt. Spiritus eſt credentium perſuaſio, qua conuincuntur in ſuis cordibus de veritate Euangelij Chriſti & certitudine. Aqua eſt ipſa regeneratio & ſanctificatio, qua ſentitur præſentia ſpiritus Chriſti. Sãguis eſt iuſticia, id eſt, expiatio peccati per ſanguinem Chriſti, & iuſticiæ Chriſti imputatio. Hinc naſcitur ineffabile gaudium in cordibus piorum, & guſtus quidam æternæ vitæ ſentitur, quem præferunt pij omnibus mundi delicijs & diuitijs.

Hoc duplici teſtimoniorũ genere confirmati ſancti, laudant DEVM & prædicant ipſius miſericordiam & veritatem, quæ tam multis diuinis teſtimonijs ipſis confirmata eſt, vt amplius vacillare non poſsint, & ſimul precantur Deũ, vt opus quod operatus eſt in ipſis confirmet, vtque abundent indies magis magiſque in omni cognitione & ſenſu. Hoc iacto fundamento

mento veritatis doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ, ἀπόδειξιν certitudinis de Ieſu Chriſto, qui eſt verus & vnicus Meſsias olim promiſſus, & natus Bethlehem ex caſtiſsima virgine, ante annum 1571. imperante Auguſto concludamus.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ.

Is ſolus abſq; omni dubio eſt verus & vnicus Meſsias & Saluator mundi, in quē ſolum congruit quicquid prædictum eſt de Meſsia à Moſe & omnibus alijs Prophetis Dei.

In ſolum Ieſum Mariæ virginis filium natum Bethlehem in Iuda ante annum 1571. congruit quicquid prædictum eſt de Meſsia à Moſe & omnibus alijs Prophetis Dei.

Igitur ſolus Ieſus Mariæ virginis filius natus Bethlehem in Iudæa ante annum 1571. eſt ſolus abſq; omni dubio verus & vnicus Meſsias & Saluator mundi.

Propoſitionem recipiunt omnes qui Deum & ſcripturam non negant. Nititur enim immoto fundamēto quod iecimus.

Aſſumtio eſt κρινόμενον, de ea enim controuertitur inter Iudæos & Chriſtianos. Illi enim Aſſumtionem impudenter con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tra conſcientiam propriam negāt. hi, modo vere ſunt quod audiunt, firmiſsimum eſſe norunt, ea demonſtratione nitentes quæ ſequitur.

ΚΡΙΣΙΣ.

Demonſtratio quā poſuimus, vt ab vna parte fulcitur certitudine verbi Dei, quod in Moſe, pſalmis & Prophetis traditū eſt: ex qua certitudine ipſa demonſtrationis propoſitio pendet: ita ab altera parte firmiſsimo conſenſu Moſis, pſalmorum & Prophetiarum de Chriſto cum eiuſdem hiſtoria roboratur, adeo vt ne diaboli quidem poſsint hunc conſenſum negare, quo conſenſu, demonſtrationis quam poſuimus, aſſumtio nititur. Quoniam ergo Moſes, Pſalmi, Prophetæ, atque adeo vniuerſa ſcriptura, vnum & eundem ſcopum, nempe Chriſtum habent, de quo nō vno modo ſed varijs tractant: & firmitas fidei noſtræ, vt iam diximus, ex eo dependet, quod omnia in Ieſum quē Chriſtum agnoſcimus & confitemur, quadrant, quæ ſcripturæ de Chriſto prædixerunt: operæ precium me facturū puto, ſi monſtrauero methodum ſaltem informandæ tabulæ, in quā omnia, quæ de Chriſto paſsim in ſcripturis occurrunt, cū in veteri teſtamento, tum

tum in nouo, (quod nihil aliud quam veteris complementum eſt) referri poterunt: ex quorum conſenſu concluditur doctrinæ eccleſiæ firmitas. ita enim Auguſtinus dicit: firmitas fidei in eo eſt, quia omnia quæ euenerunt in Chriſto prædicta ſunt.

Vt autẽ hunc conſenſum videlicet prædictionum de Chriſto & euentuũ habeamus in conſpectu, primum omnium duo ſumma capita conſtituamus: ſub quibus omnia quæ de Chriſto in ſcripturis referuntur, ſubijciantur: Deinde hæc capita quaſi ἀναλογίᾳ quadam in ſuas partiamur partes maiores minores atque minimas, vt ita tanquam intra certos limites contineamur, cogitãtes de Chriſto: extra quos limites nihil de Chriſto quærendũ ſit reliquum. Hæc cum videmus habere Moſis, Prophetarũ omniũ ſummũ cõſenſum, atq; omnia cõgruere cũ hiſtoria Chriſti, mirabilẽ lucẽ in mentibus noſtris accendent, fidẽ confirmabunt, ſpem augebunt, atq; adeo nos, aduerſus omnes hoſtes Chriſti diabolos & homines, Iudæos incredulos, mahometiſtas, atq; adeo aduerſus omnes prophanas gentes armabũt, vt intrepide & cõſtanter hũc vnũ Ieſum Mariæ virginis filium agnoſcamus Chriſtum Saluatorẽ & redem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

redemtorem à patre nobis donatum, & certo tempore ſecundum ſcripturas exhibitum. Quando enim, vt ait Paulus venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum de muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret.

Capita illa duo ſub quibus diximus omnia contineri, quæ ſcripturæ habent de Chriſto, ſunt SIGNA & VERBA. Per ſigna repræſentat dominus externis ſenſibus, quæ verbis ad animum tranſmittit, vt ita noſtræ infirmitati conſulat, quo plenius erudiamur, & perfectius cognoſcamus, quæ & ſenſibus & mente apprehendimus. Signa docent, vt rerum ſymbola: verba, vt ſymbolorum interpretes. Nam ſi ſignis tantum nobiſcum egiſſet Dominus, obſcurior fuiſſet cognitio. Si verbis ſolummodo, obliuionis periculum fuiſſet. Quare coniunxit & ſigna & verba, vt mutuis auxilijs noſtram infirmitatem ſubleuarent, & memoriam iuuarent. Pythagorici qui ſymbolis ſolummodo contenti erant à paucis ſunt intellecti. Alij qui verbis ſolummodo egerunt in obliuionem venerunt: ideo Deus, in ſcripturis & ſymbola & verba coniunxit, vt mutuis ſtent auxilijs, veritaſq; manifeſtior in vtriſq; eluceat.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

DE PRIMO CAPITE.

PRimvm caput ſignorum facio, quibus ſenſus inſtruuntur, vt ipſi viciſsim quod perceperunt ad mentem transferant. Subijcio autem huic capiti quatuor, videlicet,

Sacrificia.
Sacramenta.
Typos.
Miracula.

De hiſce quatuor breuiſsimè dicemus, & oſtendemus, quomodo hæc nobis Chriſtum exhibeant, & commonſtrent, & tanquam inuolucris quibuſdam tectũ: quem poſtea verba clarius exhibebunt.

DE SACRIFICIIS.

Porphyrius, Iulianus & alij ſapientes mundi, intuentes ſacrificia, & victimas Iudæorum, & non intelligentes myſterium, quod ſub illis latebat, iudicarunt crudelem lanienam eſſe, Deo optimo minimè gratam. Quomodo enim, inquiunt, fieri poteſt, vt clementiſsimus crudelitate delectetur & colatur. Ob hãc cauſſam & Moſen & Prophetas atq; adeo vniuerſam religionem deriſerunt vt ſtultam, quam ſana

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ratio improbet atq; execretur. Verum ſi penitius myſteria ex verbo Dei rimati fuiſſent, ſummam ſapientiam Dei, in iſtis externis elementis, deprehendiſſent, & cortice detracto, nucleum Chriſtum inueniſſent in propriã ſalutem, ſine quo vana ſunt ſacrificia. Neq; brutorũ animalium mactatio & combuſtio, dicenda eſt crudelis laniena, cum hominibus in ſalutem & commodũ ſeruit. Sunt enim bruta propter homines, vt res omnes huius mũdi. Nos ergo, vt Chriſtũ ſub his ſacrificijs tectũ inueniamus, Duo conſiderabimus in ſacrificijs, nempe Analogiam & vſum.

Analogia ſeu ſymbolica ſignificatio ſacrificiorum veteris teſtamenti duplex in genere fuit. Prior (quæ ad conditionem omnium hominum pertinet) Mactatio & occiſio bruti animalis, ſignificabat naturã humanã, & iumentis brutis per peccatum ſimilem factam eſſe: Iuxta pſalmum: Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. & morti propter peccatum deſtinatum fuiſſe, & inde non potuiſſe liberari, niſi per victimam aliquam expiatoriã, qua iuſticiæ diuinæ ſatis fieret, atq; ita Deus placaretur. Poſterior (Chriſti beneficiũ ſpectans) Oblatio animalis

malis

malis in ara, ſignificabat & Chriſtũ veram hoſtiam leuandum eſſe in aram crucis, & moriturũ pro peccatis noſtris, cuius morte placaretur pater tanquã precioſiſsimo λύτρῳ pro peccatis ſoluto. Ignis adumbrabat, & puritatem ſacrificij Chriſti, & æternum Spiritum Chriſti, per quem ſe obtulit, & efficaciam Chriſti, qua corpora noſtra, abſorpta morte, in victoriam, induent incorruptionem & cœleſtem puritatẽ. Flammæ ſubleuatio ſurſum, victoriã Chriſti ſuper morte & diabolo, & eiuſdem in cœlum aſcenſum, figurabat, cum perpetua efficacia. Quod hoſtia mouebatur ad quatuor mundi cardines, ſignificabat, ꝙ Chriſti victima, pro toto mundo eſſet futura ſufficiens, iuxta Iohannis interpretationem, qui ait: Agnus Dei tollit peccatum mundi.

Sed hic quæritur. cum ſignificabatur vnum Chriſti ſacrificium, cur non vnũ tantum ſacrificij genus erat diuinitus inſtitutum? Ad hanc quæſtionem in hanc ſententiam reſpondet Auguſtinus. Sicut res vna eadẽꝗ, varijs & diuerſis verbis inculcatur, vt magis cõmendetur, & audiatur ſine faſtidio: Ita vnum Chriſti ſacrificium multis commendatum erat in veteri teſtamento, vt ſine faſtidio, & intelligentes magis magiſꝗ

gisꝗ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

giſque venturi Chriſti admonerentur, & rudes in tanto ſacrificiorum numero vnum ſaltem innenirent, quo, quod futurum promitteretur, intelligerent. Vſus ſacrificiorum veterum, in hominibus qui offerebant, hic erat legitimus & verus. PRIMVM, offerentes, & intuentes cruorem ſuorum ſacrificiorum admonebantur, cùm ſuorum peccatorum, tum reatus coram Deo: iuxta dictum Apoſtoli ad Hebræos. In ipſis, ſcilicet ſacrificijs, commemoratio peccatorum ſingulis annis fiebat. Per ſanguinem enim reatus ſui, per mortem victimarum, pœnæ admonebantur. DEINDE animam leuabant ad cogitandam promiſsionem victimæ Chriſti olim futuræ, quæ non figura, ſed veritate eſſet expiatoria & ſatisfactoria pro omnibus peccatis, vt poſtea non eſſet locus alij hoſtiæ, ſed illa vna ſanctificarentur omnes in perpetuum. TVM ex huius futuræ victimæ cogitatione accendebatur fides in mediatorem, offerētem ſe pro peccatis mundi, qua fide iuſtificati ſunt legitimè ſacrificantes. POSTREMO cum hac fide coniuncta erat nouitas vitæ, gratiarum actio, & aliæ virtutes, Vt in Abele, Abrahamo, & alijs ſanctis. Verum Hypocritæ, legitimo vſu omiſſo, hærebant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

rebant in externo opere: in quo cultum Dei collocabant, & ſe Deo probari propter opus ſuum ſomniabant. Hi ergo, quia hærebant in externo cortice, inſtar locuſtarum, nucleum Chriſtum non inueniebant, quem inprimis quæſiuiſſe oportuit. Atque ita clare videmus ſacrificia vetera pædagogica fuiſſe ad Chriſtum. Plura de ſacrificijs veterum Lege in enarratione Pſalm. 84.

DE SACRAMENTIS.

Etſi ſacrificia vetera, quandam etiam ſacramentorum rationem habuere, quatenus videlicet teſtimonia externa fuerũt promiſsionum diuinarum, quas fide ſibi applicabant legitimè ſacrificantes: tamen diſtinguendum eſt inter ea, quæ re ipſa & ſecundum principalem finem, ſacrificia erant, & ea, quæ ſacramenta proprio nomine dicuntur. Diſcrimen ergo præcipuum principalis finis faciebat. Deinde etiam in pleriſq; ignis. Nam quæ igni cremabantur, ſacrificia proprio nomine dicebantur, vt quæ vnum ſacrificium Chriſti adumbrarent. Quæ verò vel comedebantur, vt agnus paſcha: vel carni imprimebantur, vt circumciſio: vel corpori ap-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

plicabantur, vt vnctiones & lotiones: vel ſuper populum, aram, & librum aſpergebantur, vt ſanguis vitulæ: vel ſpectabantur, vt panes propoſitionis: Breuiter quæ in externo vſu verſabantur, ſacramenta fuere proprie dicta. Quæ ſacramenta cum precibus & gratiarum actione legitime vſurpata, ratione quadam ſacrificia dicebantur. Omitto donaria, quæ δίδακτρα fuere.

In ſacramentis ſpectanda ſunt generatim quatuor, ſpeciatim duo. Quatuor illa in omni ſacramento ſpectanda ſunt: mãdatum Dei, Res externa, promiſsio annexa, fides vtentium reb. externis ex mandato Dei. Horum tria, videlicet mandatum, res externa, promiſsio ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinẽt. Quorum trium ſi vna defuerit, ſacramenti ratio non eſt plena: Quartum videlicet fides, niſi aſsit in vtentibus, plane ocioſa ceremonia & litera occidens fit ſacramentum, idq; nõ cõſilio inſtituentis ſed peruerſitate vtentis tanta re indigne. Mandatum obligat, res externa figurat, Promiſsio offert, fides accipit. Primum debitores facit, poſtremum poſſeſſores earum rerum quæ promittuntur, & tegũtur illis externis tegumẽtis. Etſi aũt ſacramẽta illa vetera ſunt diuerſa propter

vbe-

vberiorē populi Dei inſtructionem, quantum q̃dem ad externa ſigna attinet: tamen res eadem eſt quæ omnibus offerebatur, nempe Chriſtus, etſi non eodem modo. Speciatim in ſacramentis ſpectanda ſunt ἀναλογία & vſus. Primum oportet analogiā conſiderare, hoc eſt, ſymbolicam ſignificationem, quam niſi haberent ſacramenta, non eſſent, teſte Auguſtino, ſacramenta. In agno paſcha analogia ſigni ad rem promiſſam hæc fuit. Agnus abſq; macula, Chriſti puri, & ſine peccato adumbratio fuit. Separatio agni è grege reliquo, Chriſtum ſeparatum à peccatoribus figurabat. Occiſio & aſſatio agni, mortis Chriſti fuere indicia. Comeſtio agni coniunctionis ſpiritualis Chriſti, & eorum, qui fide hunc agnum comederunt teſtificatio fuit. Hanc veram analogiā fuiſſe agni paſchæ, docet Chriſtus, Ioh. 6. & nouo ſacramento cœnæ dominicæ confirmat. Hinc facile eſt de vſu huius ſacramenti iudicare, qui fuit, fide intueri Chriſtum in agno phaſa, & eius participem fieri non minus, imo multo magis, quam efficimur participes panis quem comedimus, quiq; in noſtram ſubſtantiam conuertitur, vt vere ſit noſter.

Circumciſionis analogia triplex fuit. Prima, quod vetus noſtra natiuitas, quam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ab Adamo habemus, corrupta, rea, & deſtinata morti ſit, propter peccatum naturæ, quod vocant originale. Secunda, quod ſemen aliquod eſſet venturum, quod naturam denuo inſtauraret humanam, hoc eſt, cuius virtute vetus natura in regeneratione reſecãda eſſet per efficaciam mortis Chriſti. Tertia, quod noua natiuitas ſuccederet veteris hominis abolitioni, quæ noua natiuitas à Paulo, veteris ſacramenti interprete, ſpiritualis circumciſio dicitur. (vt appareat veritas vmbræ reſpondẽs) & cordis, (vt intelligatur principium nouæ huius natiuitatis) & ſpiritus (vt qua virtute fiat cognoſcatur) Vnde Dominus: niſi quis natus fuerit ex aqua & ſpiritu, nõ poteſt introire in regnum Dei. Vſus verus & legitimus externæ & carnalis circumciſionis, ex analogia facile colligitur. Cogitabat Abrahã cum circumcideretur de natura corrupta, vnde in agnitionem peccati ſui deductus eſt. Cogitabat de ſemine promiſſo, cuius fide iuſtificatus, & ſpiritu regeneratus, circumciſionem tanquam σφραγῖδα iuſticiæ fidei aſpiciebat. Cogitabat de noua noui hominis obœdientia, ex quo factum eſt, quod obœdientiam erga Deum vitæ filij vnigeniti antepoſuerit, quo ſuo facto nos docet,

qua

qua in re poſita ſit Chriſtiana perfectio. Atq; ita Chriſtum in circumciſione oculis fidei vidit Abraham, vt ipſe Dominus de eo teſtatur: Abraham vidit diem meum & gauiſus eſt. Verum hypocritæ vt in externis ſacrificijs hærebant: ita etiam in carnis circumciſione, non leuantes mentem ad Chriſtum, qui in circumciſione erat promiſſus. De his Paulus ad Roma. 2. ita ſcribit: non ea quæ ſolum in propatulo fit circumciſio carnis, circumciſio eſt, Sed circumciſio cordis in ſpiritu non litera, cuius laus non eſt ex hominibus, ſed ex Deo. Vnde Paulus: nos circumciſio ſumus qui Deum colimus ſpiritu, & non in carne confidimus. Significans carnalem circumciſionem ſymbolum fuiſſe ſpiritualis, quæ eſt, iuxta Paulum, amputatio fiduciæ carnis, & gloriatio in ſolo Chriſto, cuius ſpiritu renaſcimur & per quē Deo ſpiritualem cultum reddimus.

Lotiones externæ, internas & ſpirituales purgationes figurabant, videlicet, ablutionem per ſanguinem Chriſti, regenerationem & ſanctificationem per Spiritum ſanctum. De veritate huic vmbræ reſpondente ita Ioël prædixit: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & Dauid, cum ait: Aſperges me, Domi-

NE Hyſopo & ſuper niuem dealbabor. Sacramentum aſperſionis ſanguinis vitulæ, etiam teſtamentum ſeu pactum diceba tur, idq; duplici reſpectu. Primũ enim fœdus erat, quo Deus teſtabatur ſe iſtum populũ, & Remp. Moſis conſeruare velle, modo ipſius legi, & mandatis obœdirent, atq; ita vetus teſtamentum dictum eſt. deinde fœdus dicebatur propter ſignificationem ſpiritualis fœderis. Sicuti Dominus ipſe interpretatur Matth. 26. Hoc eſt ſanguis meus, qui eſt noui teſtamenti, qui pro multis effunditur, in remiſsionem peccatorum. Ad hanc analogiam reſpexit Petrus, in primo prioris Epiſtolæ, vbi meminit aſperſionis ſanguinis Ieſu Chriſti. Vſus ex analogia quæ fidem requirebat, intelligitur.

Vnctiones, primum Chriſtum vnguendum in regem, ſacerdotem & Prophetam figurabant. Deinde efficaciam Spiritus ſancti in ſanctis ſignificabant, Spiritus, inquam, docentis, conſolantis & ſanctificantis. Atq; ita videmus quomodo Deus veteri populo viſibilibus ſymbolis ſe patefecerit, vt per gradus ad ſe fideles eueheret, & terrenis rudimentis ad ſpiritualem noticiam perduceret, infirmitatis & tarditatis noſtræ habita ratione, vnde eius

ſumma

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſumma φιλανθρωπία intelligitur.

DE TYPIS.

Etſi typi vocabulum interdum latius patet, vt ſæpe ſpecierum vocabula ad genera transferuntur: Tamen hic proprie typos nomino figuras, quæ nec ſacramenta ſunt, nec ſacrificia principaliter: Etſi his non raro typi vocabulum à ſacris ſcriptoribus accommodatur. Deinde typi quoq; diſtinguũtur à miraculis genere, eo quod multi ſunt typi qui non ſunt miracula, Etſi miracula pleraque ſunt typi. Sint ergo typi hoc loco figuræ Chriſti, quæ nec ſacrificia, nec ſacramenta, nec miracula ſunt proprie ſed notæ quædam externæ ſpiritualis regni Chriſti. Hac ratione videmus commodam & plenam ſtatui poſſe ſignorum enumerationem, quib. Chriſtus, cum ſuo regno in ſcripturis adumbratus eſt & ſignatus.

sit autem typorum differentia triplex, vt alij ſint perpetui, alij hiſtorici, ſed tranſeuntes, Alij ordinati, vt qui ad certum tempus ex ordinatione Dei durabant, videlicet vſque ad exhibitum meſsiam. De his ordine dicemus.

DE TYPIS PERPETVIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Ante omnia, Hæc teneatur regula. Quod quicquid Deus vnquam fecerit, faciat, & facturus ſit, vnum finem propoſitum habeat videlicet gloriam Dei. Hæc autem gloria in ſolo Chriſto verè & efficaciter fundatur, cernitur & illuſtratur. Hac regula conſtituta omnium primum typū Chriſti, qui eſt gloria patris in magno illo opere ac primo contemplemur. Condidit Deus hanc admirandam ſtructuram per filium, & hanc ſuſtentat per eundem vt perpetuum ſit Theatrum gloriæ ſuæ, iuxta Pſalmi dictum: cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Totus ergo hic mundus eſt typus regni Chriſti, in quo ſol hic aſpectabilis, Chriſtum ſolem iuſticiæ repræſentat, tanquam in ſpeculo quodam. Vt enim ſol hic viſibilis permeat cœlum, & ſuos radios mittit in omnes terræ partes, atque res varias è gremio terræ producit, naſcentes fouet & viuificat: Ita Chriſtus ſol iuſticiæ, vt hunc typum Malachias interpretatur, ſuos radios mittit in orbem vniuerſum, quibus Eccleſiam ſuam viuificat, vegetat, fouet, vt & ipſa ipſius virtute tempore oportuno fructus proferat. Luna & ſtellæ Apoſtolos ipſos, & alios doctores Eccleſiæ, eorumque pios diſcipu-

ſcipu-

ſcipulos quoſq; ſuo ordine & gradu notant. Hunc typum intuens Apoſtolus Paulus, non dubitauit ex Pſalmo adducto teſtimonium depromere, quo confirmat Euangelium, latè per orbem ſparſum eſſe: ita enim ait ad Rom. 11. An non audiuerunt? vtiq; in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum. Curſum huius ſeculi ſcriptura ſex diebus creationis rerum confert, vt ſeptimus dies ſit figura glorioſi regni Chriſti, in quo omnis labor & dolor electorum finem habebit. Taceo quietem creatoris in die Sabbathi fuiſſe typũ quietis redemtoris in ſepulcro. Paulus 2. Corinth. 4. docet tenebras, quæ ante lucis formationem extitere, fuiſſe typum tenebrarũ, id eſt, ignorantiæ, quæ erat ſecutura in hominibus poſt lapſum primorum parentum. Et lucem poſtea formatam fuiſſe typum ſpiritualis lucis, id eſt, cognitionis Chriſti, quæ futura erat per Euangelij prædicationem. Ita enim ait: Quoniam Deus qui dixit, id eſt, dicendo effecit, è tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris ad illuminationẽ cognitionis gloriæ Dei in facie Ieſu Chriſti. Hinc eſt quod B. Macharius ſcribat omnia creata & corporata habere quandam ad res

 ſpiri-

ſpirituales comparationem. Ex quo apparet, quod quemadmodum exẽplar, quod vidit Moſes in monte, ad ꝙ iuſſus eſt omnia facere, typus regni Chriſti fuerit: Ita etiam hic vaſtus orbis, theatrum ſit vniuerſale, in quo, veluti in pædagogio, erudire voluit Deus hominem, quem in hoc theatro principem collocauit, vt hinc perduceretur, veluti per gradus in admirationem ſpiritualis regni Chriſti. Taceo quod deus ſingulis rebus veſtigium quoddã ſuæ eſſentiæ & diſtinctionis perſonarũ impreſſerit. Verum hoc inter alia admirandum eſt, quod talem condiderit hominem Deus, qui eſſet aptus natus ad quærenda amanda, & tuẽda, quæ ſunt optima, vt ita, vel naturæ ductu, pe1 duceretur homo ad finẽ bonorum, hoc eſt, ipſum Deum optimum maximum. In anima hominis tres facultates condidit Deus, tanquam gradus ad ſummum bonum, videlicet, ἡγεμονικὸν, quod & λογιςικὸν dicitur, quo & inquirere debeat homo, quod optimum eſt, & ad idem duci. ἐπιθυμητικὸν, quo cognitum appeteret, amaret, & amore ei iungeretur. Et θυμοειδὲς, quo inuentum bonum & amatum tueretur, & contrarijs ſeſe opponeret. An non hæc manifeſta ſunt opera Dei, quibus ipſe teſtatur ſe nos creaſſe, non ad interi-

tum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tum ſempiternum, ſed ad gloriam æternam, modo in bono, id eſt, Deo monſtrato acquieuerimus? Breuiter, Paulus teſtatur τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ propoſitum eſſe in hac mundi fabrica. Et hæc breuiter ſint dicta de perpetuo typo regni Chriſti, De quo particulatim licet videre in Homelijs B. Macharij, qui plurima in natura transfert ad Chriſti regnum ſpirituale.

DE TYPIS HISTORICIS.

Typos hiſtoricos nomino non ſtatos & fixos, ſed tranſeuntes, quibus alij atq; alij ſucceſſere, cuiuſmodi typi ſubinde ſe offerebant in heroicis viris, qui typum Chriſti gerebant. Ex his paucos annotabo, vt ſtudioſi alios, qui fortè occurrent, in hanc tabellæ partem reponant. Hic Adam à quo nos homines propagati ſumus primum locum ſuo iure occupat. Quemadmodũ ergo Adam, primus homo ad imaginẽ Dei conditus, quod ad humanã hanc naturã & vitam attinet, ſic erat ſolus vt nemo reperiretur ex creaturis omnibus, cuius acceſſione, genus humanũ multiplicari poſset: ſic & Chriſtus, vera illa & eſſentialis imago Dei, quod ad cœleſtẽ vitam & felicitatem attinet æternam, ſolus erat, nec quiſquam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ex toto humano genere, imô nec ex angelorum quidem ordinibus erat, cuius conſortio pari & conformi filiorum Dei multitudo procrearetur. Quare ſicut Deus Adamũ noluit permanere ſolum, quem humani generis caput cõſtituerat: Ita nec filium ſuum Chriſtum ſolum eſſe voluit, quem ab æterno electis caput & principẽ deſtinauerat. Vt Adam ſponſam ſuam Euam, vinculo pacti firmiſsimo, ac amore caſtiſsimo, ſibi copulauit, vt ambo vna haberentur caro, non quidem ſubſtantia, quod manifeſtum eſt, ſed vinculo pacti & affectu amoris conſtantiſsimo: Ita Chriſtus ſponſam Eccleſiam ſibi pacto æterno, & vinculo amoris infrangibili copulauit, adeo arctè, vt Eccleſia ipſa dicatur caro de carne eius & os de oſsibus eius, in cuius rei teſtimonium firmiſsimum, Chriſtus vtrumq; ſacramentum inſtituit, Baptiſmum & cœnam Domini. Hunc typum Paulus intuens ad Epheſ. 5. nominat copulam Adæ & Euæ, myſterium magnum copulæ Chriſti & Eccleſiæ. Nam ſicut Adam dormiens Euam de latere ſuo formatam agnouit: ita Chriſtus à morte reſurgens ex vulnere lateris ſui ædificauit Eccleſiam. Prætereo quæ Paulus ad Roma. 5. commemorat de ſimilitudine Adami &

Chri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Chriſti, videlicet, vt Adam vnus ſuo reatu totam poſteritatem coniecit in damnationem: ita Chriſtus ſolus autor iuſtificationis & vitæ eſt. Non enim hîc tam typi quã iuſticiæ diuinæ ratio cõſideranda eſt. Geneſ. 14. Inſignis & valde memorabilis typus Chriſti proponitur, quem Dauid quidem vno ſignauit verbo Pſal. 110. cum patrem alloquentem filium facit hiſce verbis: Tu es Sacerdos in æternum ſecundũ ordinem Melchiſedech. Epiſtola verò ad Hebræos fuſè circumſtantias omnes explicat, & Chriſto antitypo clariſsimè accommodat. Summa omnium huc redit. Vt Melchiſedech rex fuit & Sacerdos: ita & Chriſtus in veritate rex ſummus, & Sacerdos ſummus fuit, qui ſolus placare patrem ſuo ſacrificio potuit. Vt Melchiſedech ἀπάτωρ & ἀμήτωρ, vtpote cuius Genealogia non texitur ſub iſto nomine in ſcripturis: ita Chriſtus, ſi eius diuinam naturam reſpicis, ἀμήτωρ eſt, qui ſecundum humanitatem eſt ἀπάτωρ. Vt Melchiſedech rex Salem id eſt pacis dicebatur: ita Chriſtus veræ & nunquam interituræ pacis rex eſt. Non enim terrenam ſed cœleſtem pacem pijs & inter pios affert. Vt Melchiſedech ex eo nomen habet quod ſit rex iuſticiæ: ita Chriſtus autor eſt ſempiternæ iu-

ſticiæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſticiæ, qua veluti nuptiali quadam ſtola, ſuam ſponſam dilectam eccleſiã ornat. vt Melchiſedech regia liberalitate profert in occurſum Abrahami, redeuntis à pugna cum quinque regibus, panem & vinum, vt ipſe cum ſuo exercitu reficeretur: ita Chriſtus omnibus Abrahami filijs, in & poſt pugnam cum rege tenebrarum & tẽtationum, promit cœleſtem refocillationẽ, & fatigatos ſpirituali reficit alimento. Vt Melchiſedech ſacerdos dei altiſsimi Abrahamo benedixit: ita Chriſtus ſolus ille ſacerdos ſummus eſt, qui filijs Abrahæ, id eſt, omnibus credentibus benedicit, eoſque æternum beatos reddit.

Abraham quoq; in multis typus Chriſti fuit, ſed vnũ ſolummodo in medium afferam. vt Abraham promtiſsima voluntate paratus erat ad immolandum filium: ita Deus pater promtiſsima voluntate tradidit filiũ ſuum in mortem pro nobis. Vt Abraham in vna familia Iſmaël & Iſaac habuit, quorum Iſmael Iſaac perſequebatur: ita Deus in eadem familia eccleſiæ, habet hoſtes & filios.

Iſaac ſimiliter proponitur in ſcripturis Chriſti typus, idque multis modis, ex quibus paucos ſignabo. Primum, vt Iſaac natus eſt à matre non ſerua, ſed libera: ita

Chriſtus nō ex Hagar aut alia Ethnica fœmina, ſed ex Sara libera ſecundum carnem natus eſt. Carnem .n. ex ſemine promiſsionis acccepit. SECVNDO, vt Iſaac natus eſt per miraculum præter vires naturæ ex nonagenaria matre: ita Chriſtus præter naturæ curſum è virgine miraculoſe natus eſt. TERTIO, vt Iſaac poſt præcedentes promiſsiones multis annis expectatus, tandem in ſenectute parētum natus eſt: ita Chriſtus diu antea ꝓmiſſus & expectatus in ſenectute Iſraëlis ſecundum carnem natus eſt. QVARTO, vt Iſaac vnicus fuit Saræ liberæ filius, paternorum bonorum hæres ſolus: ita Chriſtus vnigenitus tam patris ſecundum diuinitatem, quam matris ſecundum humanitatē à Deo hæres eſt cōſtitutus omniū bonorū. QVINTO, vt Iſaac cōmendatur & prædicatur à ſeruo Abrahæ ad hoc miſſo, vt nuptias illi conciliaret: ita Chriſtus cōmendatur & prædicatur ab ipſis ſeruis Dei, in hoc miſsis, vt Dei filio Eccleſiam deſponſent. SEXTO, vt Iſaac, patri volenti ſe immolare fuit obœdiens: ita Chriſtus ſuo æterno patri vſq; ad mortē crucis obœdiens fuit. SEPTIMO, vt Iſaac impoſitus rogo vt immolaretur mactādus, incolumis euaſit: ita Chriſtus impoſitus aræ crucis, etſi vere mortuus eſt: tamē

tertio

tertio die reuixit, & mortem ita euaſit, vt non moriatur vltra. OCTAVO, vt in Iſaaco facta eſt Abrahamo ſeminis promiſſio: ita in Chriſto ſolo vis eſt generationis filiorum Dei. Breuiter, vt Iſmaël & Hagar Iudaicam gentem figurant: ita Abraham, Iſaac, & Sara myſticè regnum Chriſti adumbrant.

Iacob nepos Abrahæ, ac filius ipſius Iſaac, cum ſua familia multis varijſqꝫ modis Chriſtum ac ipſius Eccleſiam adumbrat. Quorum paucos ſignabo breuiſſimè. Vt Iacob iter ingreditur ſolus, relictis parentibus domo & amicis: ita Chriſtus de cœlo deſcendit, & factus homo adeo pauper, vt non haberet quo caput ſuum reclinaret. Vt Iacob fatigatus ac præuentus tenebris, antequam ad amicos venit, ad quos iter inſtituerat in lapidem recumbit: ita fideles fatigati varijs tentationibus & in hac vita peregrinantes in Chriſtum viuum lapidem recumbunt, in quo quieſcentes à laboribus peregrinationis ſuæ ſuauiter recreantur. Officium quoqꝫ mediatoris Chriſti pulcerrime depingitur in Iacob & in eius viſione. Vidit ſcalam ſtantem ſuper terram, cuius cacumen cœlũ attigit. Vidit angelos Dei aſcẽdentes & deſcendentes per ſcalam. Vidit

Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: ego ſum Deus Abrahã & Iſaac patris tui, benedicentur in te, & in ſemine tuo õnes tribus terræ. Hæc ſcala patriarchæ viſa Chriſtũ figurat. Vt ſcala ſuperne iungitur cœlo, & inferne cõiungitur cum terra: ita Chriſtus vera diuinitate Patri cœleſti iungitur, & vera humanitate homini iũgitur, cuius naturã aſſumſit. Vt hæc ſcala media inter cœlum & terram, attingens vtrunque coniungit locum infernum & ſupernum: ita Chriſtus ſolus mediator eſt qui coniungit Deum & homines. Et vt terram cœlo & cœlũ terræ quodãmodo coniungit ſcala: ita Chriſtus homines angelis & angelos hominibus conciliat. Vt vnus Dominus ſcalæ innixus erat: ita vnus Dominus in cœlum cõſcendit cum ſuis mẽbris. Ita enim Dominus ipſe hanc partẽ viſionis videtur interpretari cũ ait: nemo aſcẽdit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Vt angeli per ſcalam hanc aſcendunt & deſcendunt: ita miniſtri verbi adducunt in cœlum inniten tes huic ſcalæ, id eſt credẽtes in Chriſtum, & qui facti ſunt vnũ cum Chriſto, & claudunt cœlũ ijs qui abſque ſcala hac, cœlum conſcendere moliuntur. Quod autem Iacob ſcribitur veniſſe ad Iordanem, & trãſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

miſsis facultatibus ſolus remanſiſſe, & lu-
ctatus eſſe cum viro, vſqꝫ dum veniret au-
rora, non caret myſterio. Iacob, inquit
Auguſtinus, in illa lucta, Iudæorum popu
lum figurauit: angelus vero qui cū illo lu-
ctabatur typum Saluatoris Domini præſe
rebat. Luctatur Iacob cū angelo quia po-
pulus Iudæorū luctaturus erat cum Chri-
ſto. Vincebat Iacob angelū, quia Iudæo-
rum populus Chriſtum vſqꝫ ad mortē per
ſecuturus erat. Verū quia non totus Iu-
dæorum populus infidelis extitit Chriſto,
ſed multitudo non minima in nomen eius
legitur credidiſſe: ideo angelus tetigit fœ
mur Iacob, & claudicare cœpit. Pes enim
ille qui claudicabat, iudæos qui in Chriſtū
non eſſent credituri figurabat, alter vero
pes qui ſanus remanſit illorum Iudæorum
typus erat, qui Chriſtum vera fide erant
recepturi. Benedictio quā petit Iacob ab
angelo ſignificabat Chriſtum veris Iſrae-
litis benedictionem & ſalutem allaturum,
qui ſola fide retinetur ne à nobis diſcedat
priuſquam nos cœleſtibus benedictionib.
diuites & beatos reddiderit. Quod vnus
idemqꝫ Patriarcha ſit binominis, conditio
nem Chriſti & eccleſiæ haud obſcure figu-
rat. Vt .n. Iacob à fratre Eſau eſt tanquā
præuaricator & trāſplatator extreme cō-
temtus:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

temtus: ita Chriſtus à fratribus ſuis Iudæis,& eccleſia à tyrannis mundi contemnitur. Vt Iacob ab angelo appellatus eſt Iſrael, id eſt, victor apud Deum : ita Chriſtus victor eſt, & eccleſia eius victrix mũdi precioſa & clara habetur apud Deum, tametſi à mundo contemnitur.

Ioſeph quoq;, vt alios eius fratres prætercam, typum Chriſti geſsit. Ioſeph accuſat fratres ſuos propter impia illorum flagitia : Chriſtus Iudæis fratribus ſuis ſuam impietatem exprobrat. Ioſeph exponitur à fratribus & venditur, Chriſtus à ſuo populo reijcitur & venditur à Iuda. Ioſephi tunica precioſa tingitur in hœdi ſanguine & mittitur patri : Chriſti caſtiſsimum corpus proprio ſanguine tingitur, & fit patri hoſtia, qua expiatur mundi peccatum. Ioſeph ſolicitatus ab impura fœmina caſtitatem tuetur ſuam: Chriſtus tẽtatus à Sathana victor euaſit. Ioſeph innocens in carcerem conijcitur : Chriſtus in mortis carcere incluſus triduum tenetur. Ioſeph egreditur glorioſe de carcere: Chriſtus egreditur liber de ſepulchro per glorioſam reſurrectionẽ. Ioſeph egreſſus à carcere, accipit à rege Aegypti totius Aegypti poteſtatẽ, vt ad os eius cibaretur omnis populus, eſſentq́; ei omnia ſubiecta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tum in domo regia tum in vniuerſo Aegypto, ſolo Pharaone excepto, qui ipſi ſubiecit omnia: Chriſtus victor mortis accepit à Deo poteſtatem, vt ipſi omnia ſubiecta ſint, in cœlo & in terra. Ioſeph, annulo regio, veſte byſsina, torque aurea ornatus, curru regali vehitur præcone clamante: Chriſtus poteſtatem & autoritatem à patre accepit, quæ poteſtas annuli ſymbolo ſignificabatur, accepit ſplendorem gloriæ ex ſuis diuinis miraculis, & ex voce patris ad illum prolata: Hic eſt filius meus dilectus. Hic ſane ſplẽdor omni veſte byſsina & torquibus aureis multo clarior eſt. Currus quo Chriſtus circumuehitur miniſterium Euangelij eſt. Præconium eſt vox prædicantium Euangelium quo præconio omnes admonentur, vt filium Dei adorantes genua cordis flectant. Ioſeph ſomniat Solem & Lunam & vndecim ſtellas, hoc eſt, patrem & matrem & fratres vndecim ſe adorare, Chriſtus poſt reſurrectionem à Ioſeph, Maria, & vndecim diſcipulis adoratur, quo reſpexiſſe videtur Pſalmus teſte Auguſtino qui canit: laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes ſtellæ.

Iehoſua antea dictus Oſee, vt eſt Numero. 13. Sed Moſes intuens typum nomen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

men mutauit, vt qui antea diceretur Oſee, iam dicatur Iehoſua. Iehoſua autem iuxta ἔτυμον idem quod DEVS Saluator eſt. Hic varijs modis Chriſti typus fuit. Nomen ipſum innuit quod Chriſtus ſui populi verus Saluator, futurus eſſet Deus & homo, vt mediator eſſe poſſet. Sed paucos modos huius typi referam. Iehoſua ſuccedit Moſi mortuo, dux & rector populi DEI: Chriſtus ſuccedit legi Dei mortuæ, vt fideles ſuo ſpiritu gubernet. Iehoſua per Iordanem traduxit populum Iſraëliticum, quod Moſes præſtare non potuit: Chriſtus à morte traducit ſuos ad vitam, quod lex præſtare non valebat. Iehoſua eligit viros fortes & ſtrenuos ad debellandos reges impios: Chriſtus eligit Apoſtolos, & alios ſinceros Euangelij præcones ad debellãdos principes & poteſtates tenebrarum. Iehoſua pugnat contra hoſtes Dei, eoſq; in fugam conuertit & vincit: Chriſtus cum ſuis pugnat aduerſus peccata eaq; abolet. Iehoſua lapidibus de cœlo miſsis in hoſtes euaſit ſuperior: Chriſtus Dominus diuinis miraculis ſe victorem Sathanæ declarat. Iehoſua Iſraëlitas carnales in hæreditatem terrenam introduxit: Chriſtus Iſraëlitas ſpirituales hæreditate donat cœleſti. Ie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

hoſua carnalibus Iudæis diſtribuit terram Canaan: Chriſtus ſpiritualibus Iſraëlitis cœleſtes manſiones partitur, vt ita demum ſuperatis omnibus laboribus & difficultatib. requie fruantur æterna, & perpetuum ſabbathiſmum celebrent beati. In hunc modum & epiſtola ad Hebræos præſentem typum interpretatur, & euangelica hiſtoria eundem pulcre confirmat.

De Gedeone etſi multa refert Auguſtinus: nos tamen eius victoria & vellere cōtenti erimus. Vt Gedeon deſtructa ara Baal, Oreb, & Seb, principes Madianitarum cū ipſis Madianitis trucidauit, atque ea victoria populum à turpiſsima ſeruitute liberauit: ita Chriſtus idolis ſubmotis diabolum & infernum ſuperat, ac ſuos in priſtinam libertatem vendicat. Vellus Gedeonis magnum arcanum continet. Primum ros fuit in ſolo vellere ad petitionē Gedeonis, reliqua terra ſicca in circuitu, Deinde vellere ſicco ros fuit in tota terra. Quid hoc ſibi velit, præter confirmationē qua roboratus eſt aduerſus ſuos hoſtes Gedeon, aperit Chryſoſtomus cum ait: Quod ros primum in ſolo vellere, reliqua terra ſicca fuerit, adumbrat populum Iudaicum, ſolum fuiſſe cultorem Dei, reliquo mundo relicto in ſuis vanitatibus.

Quod

Quod autem poſtea vellere ſicco ros fuerit in tota terra, populum Iudaicum abiecturum eſſe cultum Dei toto terrarũ orbe per Euangelij prædicationẽ ad Chriſtũ conuerſo adumbrat. Vellus enim ſymbolum ſacrificiorum fuit, atq; adeo cultus Dei. Ros autem efficaciam Spiritus ſancti notat, qui ad prædicationem Euangelij eſt efficax in ijs qui conuertuntur. Vt enim ros agros diurno æſtu pene exhauſtos recreat, vt nouam vim obtineant ad fructificandum: Ita Spiritus ſanctus agrũ cordis arentem, humore quaſi dulciſsimo reficit, vt vim nouam accipiat ad fructum ſuauiſsimum Spiritus proferendum.

Samſon in multis quoq; typum Chriſti geſsit: ſed pauca referemus, quæ magis ſunt illuſtria. Samſon naſciturus, nunciatur ab angelo, iubetur eſſe Nazareus Dei, id eſt, Deo ſanctificatus, à Deo benedicitur, Spiritu ſancto donatur: Chriſtus ſimiliter ab angelo naſciturus nunciatur, Sanctus prædicatur ab angelo, dicente: quod ex te naſcetur vocabitur filius Dei, à Deo benedicitur, & Spiritu ſancto donatur, nõ ad menſuram vt Samſon, ſed ſupra omnẽ menſuram vt filius Dei. Samſon à Sole nomen habet, vt qui ſub tenebris ſeruitutis nonnihil Solis ſuis Iſraëlitis attulit:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Chriſtus verus ſol iuſticiæ omnes tenebras diſcutit, & lucem affert æternam. Samſon datur vt liberet populum ſuum à Madianitis: Chriſtus natus eſt & datus vt redimat populum ſuum à ſeruitute peccati, & donet æterna libertate. Samſon leonem interficit, & paucos poſt dies reuerſus, ex mortui leonis faucibus, fauos mellis deſumtos comedit in ſignum ſuauis, id eſt, proſperi ſucceſſus, qui ſubſecuturus erat victoriã ipſius ſuper Madianitis: Chriſti victoriam ſuper diabolo & morte excepit ſuauiſsimus gloriæ cœleſtis ſuauitas. Hoc typo etiam Eccleſiæ certamen & gloria poſt victoriam pingitur. Samſon maxilla aſini proſternit Philiſteos mille viros hoſtiũ populi Dei: Chriſtus voce piſcatorum rudium iuxta mundum, diaboli regnum inuadit ac hoſtes Dei profligat. Sãſonis ænigma ſola vxor ipſius aperire & interpretari nouit: myſteriũ Chriſti, hoc eſt, Euangelij arcanum non aliunde diſci poteſt, quam à Chriſti ſponſa Eccleſia, quæ propterea columna veritatis dicitur. Samſon moriens inimicos ſuos concuſsis ædificijs ruina cõprimit: Dominus tunc cum mori dignatus eſt, non vna domo, ſed toto mundo concuſſo, diabolum cum ſuis angelis vniuerſis oppreſsit. Samſon obſera-

obſeratis portis clauditur in ciuitate, Dominus obſignato clauditur monumento. Samſon fractis ſeris ſubtractiſq; portis ſecurus euadit: Chriſtus ruptis infernæ ſedis obicibus apertoq; ſepulcro, recepto corpore è morte liber egreditur.

Dauid, vt ex Pſalmis ipſius, & aliunde apparet, nunc Chriſti, nunc Eccleſiæ typum gerit, alias in cruce, alias in gloria. Vnde Auguſtinus, vix eſt vt in Pſalmis inueniamus vocem niſi Chriſti & Eccleſiæ, aut Chriſti tantum, aut Eccleſiæ tantum, quod vtiq; ex parte & nos ſumus ac per hoc quando voces noſtras agnoſcimus, ſine affectu agnoſcere non poſſumus, & tanto magis delectamur, quanto in idem nos eſſe ſentimus. Et Gregorius Nyſſenus in hanc admirationem, cogitans de Pſalmis Dauidis, erumpit. Quam ſuauis & iucundus eſt humanæ vitæ comes Propheta Dauid, in omnibus itineribus vitæ ſeſe offerens, & omnibus ætatibus ſpiritualibus commode ſeſe adiungens, & omnem ordinem progredientium ſubleuat, cum ijs qui iuxta DEVM infantes ſunt colludit, cum viris vna certat, iuuentutem moderatur, ſenectutem ſubleuat, atq; ſuſtentat, omnibus omnia fit, militum telum, athletarum inſtitutor, exercẽtium ſe paleſtra,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

vincentiū corona, in menſa oblectatio, in luctu, & funere conſolatio. Nihil eſt in vita noſtra quod huius officij expers eſt. His breuiter admoniti modos quoſdā recitemus, quib. typus Chriſti fuit Dauid & Eccleſiæ. Dauid ex nominis ratione charus ſeu dilectus dicitur: Chriſtus re ipſa non ſolum intime charus & dilectus patri, verumetiam in quo ſolo pater alios habet charos & dilectos iuxta patris proprium teſtimonium, videlicet, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cōplacitum eſt, hoc eſt, in quo alios dilectos habeo, vt Paulus interpretatur, nos ſumus dilecti in dilecto, Epheſ. 1. Dauid inter fratres ſuos in familia Ieſſe præ cæteris contemtibilis habebatur: Chriſtus à ſuis Iudæis & à familia Iſraëlis Samaritanus per contemtum eſt appellatus. Dauid ſolus adoleſcēs paruus inermis vno lapidis ictu Goliad, gigantem magnum, robuſtum, armiſq; terribilem mirabili & corā mundo ridiculo ſtratagemate, proſtrauit, ipſaque hoſtis caſtra turbauit & in fugam conuertit: Chriſtus gigantē illum magnum diabolum mirabili ſtratagemate, mundoq; ridiculo, videlicet morte ſuperauit. Quid autem aliud petra contra Goliad (inquit Auguſtinus) manu Dauid miſſa quā Chriſtum ex

ſemi-

ſemine Dauid naſciturum ſignificat? Dauid vna pugna qua proſtrauit Goliad gloriam ſecuritatemque regno, regi & populo comparauit: Chriſtus proſtrato diabolo, gloriam regi cœlorum & ſecuritatem ſuo populo æternam acquiſiuit. Dauid perſecutionem à Saule & eius miniſtris patitur: Chriſtus à diabolo & eius miniſtris, regibus, principibus, pontificibus, qui contra ipſum conſilia inierunt illuditur, & tandem cruci affigitur. Dauid à Doëg proditur: CHRISTVS à Iuda proprio diſcipulo traditur in manus hoſtium. Dauid orat pro inimicis ſuis: Chriſtus dominus orat pro crucifigentib. ſe Iudæis: Dauid, mortuo Saule, rex agnoſcitur: Chriſtus victo tenebrarũ principe diabolo, & ſuperata morte rex regum, & Dominus dominantiũ prædicatur. Dauid ſtabilito regno regionem Moab, Palæſtinam, & vniuerſam Idumæam ſubiecit, & in ſeruitutem redegit: Chriſtus, poſt annunciatum per totam Iudæam Euangelium, acceptumque ſpirituale regnum tranſijt ad gentes per Apoſtolos ſuos, illaſque ſibi ſubiugauit, non vt ſeruos faceret ſed liberos. Dauid lachrymis vberrimis parricidam filium deplorauit: Chriſtus Iudæorum parricidarum cœcitatem,

& in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

& interitum ex intimo corde defleuit.

Fuit & Dauid typus corporis Chriſti, hoc eſt Eccleſiæ, idque varijs modis. Dauid varijs erat diſcriminibus in hac vita expoſitus: Eccleſia Chriſti nunquam tuta eſt à tentationum & perſecutionum procellis, donec in hac peregrinatur vita. Dauid clypeo nominis diuini, in omnibus difficultatibus euaſit ſuperior, interdum etiam omnibus medijs repugnantibus: Eccleſia armis ſpiritualibus freta, triumphat, etiamſi humanis præſidijs deſtituatur. Dauid ſæpe imbecillitate lapſus eſt, atque iterum agens pœnitentiam in gratiam eſt receptus. Vnde Ambroſius, non fuit Dauid exemtus à culpa, vt eſſet electus ad gratiam. Singuli in Eccleſia ſæpiſsime labuntur, ſed rurſus manu Dei eriguntur, dum peccatorum pœnitentiam agunt, & ſerio ad Chriſti gratiam confugiunt. Dauid inuenit gratiam tantam apud Deum, vt Deus de eo diceret: inueni virum ſecundum cor meum, Singuli in Eccleſia agendo pœnitentiam gratiam inueniunt tantam, vt ipſos tanquam filios in dilecto caros habeat pater cœleſtis. licet enim ſecundum cor Dei non fuit, quod Dauid peccauit: tamen ſecundum cor Dei fuit, quod à peccato per veram pœnitentiam reſipuerit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

confugiens ad propitiatorium. Hinc regulam extruamus. Ille miſericordiam Dei inueniet, qui ſe miſerum confeſſus, ad gratiam in fiducia Chriſti confugit.

Salomon filius Dauidis multis modis typum Domini geſsit, ex quibus recenſere conabimur eos, qui ſunt magis illuſtres, & lucem afferunt hiſtoriæ vtrique, id eſt, Salomonis & Chriſti, hoc eſt, vmbræ & veritatis.

Primum hîc obſeruetur promiſsio facta Dauidi: de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Hic vterque, Salomon & Chriſtus promittitur. Salomon vt typus, Chriſtus vt veritas. In Pſalmo 72. qui incipit. Deus iudicium tuum regi da, multa tribuuntur typo videlicet Salomoni, quæ non niſi antitypo, id eſt veritati, nempe ipſi Chriſto congruunt.

Dictus eſt hic filius Dauidis Salomon, vt ipſo vel nomine Chriſtũ repræſentaret. Eſt enim Salomon idem quod pacificus. Hunc typum cum pulcerrime exponit Auguſtinus, ipſius verba aſſcribam ex argumento Pſalmi 72. Ipſum vocabulum Salomonis ad figuratam ſignificationem adhibitum eſt, vt in eo Chriſtus accipiatur. Salomon quippe interpretatur pacificus, ac per hoc tale vocabulum illi veriſsi-

me

me atq; optime congruit, per quem mediatorem ex inimicis accepta remiſsione peccatorũ reconciliamur Deo. Etenim, cum inimici eius eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius. Idem ipſe eſt ille pacificus qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua lege mandatorum decretis euacuans, vt duos conderet in ſe in vnum nouum hominem faciens pacem: & veniens euangelizauit illis pacem, qui longe, & pacem ijs, qui prope. Ipſe in Euangelio dicit: pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et multis alijs teſtimonijs Dominus Chriſtus pacificus eſſe monſtratur non ſecundum pacem quam nouit & quærit hic mundus: ſed illam pacem de qua dicitur apud Prophetam: dabo eis ſolatium meũ pacem ſuper pacem cui ſcilicet paci reconciliationis additur pax immortalitatis. Nam poſt omnia reddita quæ promiſit Deus nouiſsimã pacem nos expectare debere, qua cũ Deo viuamus in æternum, idem propheta oſtẽdit cum ait: Domine Deus noſter pacẽ da nobis, omnia enim dediſti nobis, pax erit plane illa perfecta, quando nouiſsima inimica deſtruetur mors: & in quo erit hoc niſi in pacifico illo redemtore noſtro. Ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ctenus Auguſtinus pulcherrimè diſcernit inter Salomonem typicum & Salomonē verũ, qui eſt IESVS CHRISTVS, de quo idem Pſalmus: florebit in diebus eius iuſtus & abundantia pacis donec auferatur Luna.

Regnũ Salomonis regni CHRISTI typus, fuit pertenuis: In regno vtriuſque Salomonis ſpectentur amplitudo imperij, diuitiæ, potentia, iuſticia, ſapientia, maieſtas.

Latitudo imperij Salomonis extendit ſe ad terminos carnalis Iſraëlis: latitudo regni CHRISTI extendit ſe ad terminos ſpiritualis Iſraëlis, id eſt, in omnes fines terræ, vnde Pſalm. 72. typum explicans: Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.

Diues prædicatur Salomon præ omnibus regibus terræ, quod re ipſa Chriſto ſoli congruit. Is enim cum ſit rex regum & Dominus dominantium diuitijs veris præeminet omnibus, nõ quidem caducis, ſed veris ſpiritualibus & nunquam interituris.

Potentia typici Salomonis vmbra perexigua eſt potentiæ veri Salomonis Chriſti. Ille enim mundanum regnum anguſtis limi-

limitibus concluſum potenter rexit, & ad tempus : hic autem potenter dominabitur in cœlo & in terra, donec erit Sol & Luna à fraude & violentia Sathanæ redimet animas ſuorum, id eſt, eorum qui ſe eius fidei committunt.

Iuſticia Salomonis in tota regni ipſius adminiſtratione, & præcipuè in iudicio meretricum de liberis ſuis litigantium, cernitur : ſed iuſticia veri noſtri Salomonis in gubernatione Eccleſiæ conſpicitur, quam adminiſtrat iudicio & miſericordia. Huc Pſalmus, DEVS iudicium tuum regi da, & iuſticiam tuam filio regis, vt iudicet populum in iuſticia, & pauperes tuos in iudicio.

Sapientia Salomonis typici prædicatur adeo, quod excelluerit ſapientia præ omnibus alijs hominibus : ſed noſter verus Salomon eſt nobis natus ſapientia à Deo. Vt ſapientiam ſuam typicus Salomon reuelauit reginæ Auſtri, & omnia quæ propoſuerat expoſuit, nec quicquam fuit quod non perſpicuum ei fecerit : ita verus Salomon noſter reginæ, hoc eſt, Eccleſiæ collectæ ex gentibus, quæ ad ipſum venit, exponit veram ſapientiam, quæ ipſe eſt, & eadem ipſam ducit ad omnes theſauros ſcientiæ & cognitionis ſalutaris.

Maie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Maieſtas typici Salomonis pendebat ex amplitudine imperij, diuitijs, potentia, iuſticia, ſapientia, beneficentia alijſq; virtutibus, & conſpiciebatur in ſubditorũ erga ipſum cultu & reuerentia: At maieſtas Ieſu Chriſti veri Salomonis noſtri tantum excedit maieſtatẽ Salomonis typici, quantum hæc quæ enarrauimus perfectiora, diuturniora & veriora in Chriſto quam in Salomone ſunt. De hac veri Salomonis maieſtate loquitur Pſalmus: Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui fecit mirabilia ſolus, & benedictum nomẽ maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra, hoc eſt, omnes in cœlo & in terra creaturæ agnoſcent amplitudinem regni, potẽtiam & beneficia Chriſti regis, & ꝓpterea celebrabũt ipſum in æternum. Sic enim ait Pſal. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Itẽ Adorabunt ipſum ſemper, & tota benedicent ei die. Eſt autem hæc adoratio duplex: Vna ſubiectionis tantum, vt hoſtium Chriſti: vnde ad Philip. dicitur donauit illi nomen, quod eſt ſupra omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu ſe flectat, cœleſtium, terreſtrium & inferorũ, & omnis lingua confiteatur quod Dominus Ieſus ſit Chriſtus ad gloriam Dei patris. Et ad E-

Collocauit illum ad dexteram ſuam in cœleſtibus, longe ſupra omne imperium ac poteſtatem, & potentiam, & dominium, & omne nomen ꝙ nominatur, non ſolum in ſeculo hoc, verumetiam in futuro: & omnia ſubiecit ſub pedibus eius, eumqꝫ cōſtituit caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius. Altera ſubiectionis & cultus ſimul, quæ adoratio eſt eorū, qui ex vera fide Chriſtū colunt, cū ſanctis Dei angelis. Hæc ſint breuiter de regno Salomonis dicta, & de regno Chriſti, ex quib. facile eſt videre, quantum excedat vmbrā corpus, & typum veritas.

In templi quoque extructione Salomō typus Chriſti fuit: ſed & hic vt par eſt multis modis veritas figuram ſuperat. Salomon extruxit templum ex lapidibus per opera manuum hominum, quod rurſus manib. hominum deſtructū eſt: Chriſtus autē extruit templū ex viuis lapidib. per prædicationē ſuorum ſeruorum, quod manib. hominum deſtrui non poteſt. Eſt autē hoc tēplū Eccleſia ipſa, & ſinguli q in eccleſia viui lapides ſumus, ſup Chriſto angulari lapide ædificati: iuxta illud Petri: Ipſi tanq̃ lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis. 1. Pet. 2. Auguſtinus de hoc templo lib. 10. cap. 4. de ciuitate Dei ſic

ait:

ait: Dei templum ſimul omnes,& ſinguli templa ſumus: quia & omnium concordiam & ſingulos inhabitare dignatur, non in omnib. q̃ in ſingulis maior, quoniã nec mole diſtenditur,nec partitiõe minuitur: totus ſiquidẽ adeſſe omnibus reb. poteſt, & ſingulis totus. De hac gloria eccleſiæ loquitur Pſalmus: Lætentur omnes qui ſperant in te,in æternum exultabunt & habitabis in eis. Salomon in ſuo templo orat, & intercedit pro populo: Chriſtus interceſſor eſt multo meliori iure,quia dedit ſe ipſum preciũ pro omnib. Salomon multa millia boum, agnorũ & vitulorum offert in holocautomata, quib. tamẽ peccatum expiari non potuit: Chriſtus noſter verus Salomon ſeipſum per ſpiritum æternum offert, & vna oblatione ſanctificat in æternum ſanctificandos.

Cæterum quod Salomõ in ſenectute decipitur à mulieribus, adeo vt ex vero Dei cultore fiat Idololatra impius, videtur ſignificare quod hodie præ oculis habemus, eccleſiã ſeneſcentẽ paulatim ſegneſcere,& in errores incidere: ita vt paucisſimos vere pios filius hominis venturus ad iudiciũ inueniat. Lapſus ergo Salomonis admoneat nos regulæ: Qui ſtat videat ne cadat. Proinde Salomon nõ fuit typus Chriſti in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

lapſu, in meretricio amore, & idololatrico cultu: ſed ſolummodo in laudabilibus. An reſipuerit aliquando Salomon nec ne, quia ſcriptura eius non meminit, ſolicite non inquiramus, ſed potius moniti, ipſius horrendo lapſu, cauti ſimus in via ne cadamus aut aberremus à ſalutis portu.

Quomodo Ionas fuerit Chriſti typus omitto, quia Chriſtus ipſe Ionæ typũ interpretatur cum ait: non dabitur illis ſignum niſi Ionæ Prophetæ. Quemadmodũ enim fuit Ionas in vẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

De ſerpente æneo erecto in deſerto vide Iohan. 3.

DE TYPIS FIXIS ET ORDINATIS.

Diximus de typis perpetuis & hiſtoricis, reſtant typi fixi & ordinati, durãtes cũ republica Moſis. Verum quia de hoc genere multa diximus in enarratione epiſtolæ ad Hebræ. huc pauca eaq; maxime perſpicua adijciam. Cõſideremus itaq; hic Sacerdotium Aaronicum cum ſuis ceremonijs, duo altaria videlicet θυμιατήριον & θυσιαστήριον, tabernaculum templi exterius & interius,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

terius, cum ſuis ornamentis & vaſis.

Aaronicum ſacerdotium typum fuiſſe ſacerdotij Chriſti docet autor Epiſtolæ ad Hebræos, vt taceam Apoſtolorum teſtimonia quæ paſsim offeruntur.

In ſacerdotio Aaronico etſi multa ſunt, quæ Chriſtum & eius ſacerdotium adumbrāt: quatuor tamē ſolūmodo deligā hoc loco quæ Chriſto & eius ſacerdotio accōmodabimus. Horum primum eſt, conſecrandus ſacerdos ex Leuitico ordine primū omnium aqua ablui debebat, non tam ꝓpter externas ſordes abluēdas, quā propter ſignificationem internæ maculæ abolendæ nēpe animæ, quam Chriſtus re ipſa in ſe non aſſumſit cum humana natura: ſed ſolummodo quo ad imputationē & reatū attinet. Hanc ſolus eluere poteſt in omnibus ijs, qui ſibi applicantur per Eccleſiam, in cuius rei teſtimonium efficax ſymbolum in nouo Teſtamēto videlicet ipſum baptiſmum inſtituit. Cū ergo externa aqua, Aaronicus ſacerdos corpus ſuum ablueret, fide Chriſtum purgatorē intuebatur. Loto corpore induebat Aaronicus ſacerdos veſtes mundas non vulgares, ſed ſacerdotales iuxta Dei inſtitutum, quib. adumbrabatur innocentia & obœdientia Chriſti, qua mundati ipſius ſanguine iuſti, innocentes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

centes & pulcri in Dei conſpectu apparent. Tertio, loti & veſtiti vngebantur peculiari oleo, qua re ſignificabatur dignitas Chriſtianorum, nimirum, quod credentes ſpiritualiter vngãtur in Prophetas, reges, & ſpirituales Sacerdotes, hoc eſt, ſpiritus gratia donati, efficaciter de veritate beneficiorum Chriſti erudiuntur: ſicuti hunc typum exponit Iohannes, 1. Iohan. 2. Vos vnctionem habetis à ſancto & noſtis omnia. Item, Nõ neceſſe habetis vt aliquis doceat vos, ſed ſicut vnctio ipſa docet vos de omnibus. Poſtremo Aaronicus Sacerdos lotus, veſtitutus & vnctus implebat manus, id eſt, ſacrificabat in figuram Chriſti, qui non animalia ſed ſeipſum obtulit Deo in odorem ſuauitatis. Sed de hac collatione vmbræ & veritatis lege Epiſtolam ad Hebræ. cap. 9.

Altaria duo videlicet θυμιατήριον & θυσιαστήριον erant, vtrumque vnum adumbrabat CHRISTVM ſed diuerſimode. Nam vt altare quod dicebatur θυσιαστήριον, id eſt, victimarum holocauſtorũ ſeu & hoſtiarum adumbrabat Chriſtum expiatorem peccati, oblatum per ſuum ſacrificium in ara crucis: ita altare quod à thymiamate, id eſt, ſuffitu nomen habuit, figurabat eundem Chriſtum precatorem & interceſſorem.

rem. Vnde Chriſtiani norunt nullas preces cœlũ penetrare, niſi ſuper altari quod eſt Chriſtus, offerantur.

Tabernaculum templi exterius & interius ſequitur. partes enim templi extructi ad formam tabernaculi Moſaici retinent appellationes ab exemplari, vt prior pars templi, tabernaculum exterius dicatur, ſecunda interius, quæ velo diuidebantur. Prius tabernaculum manifeſtationem Chriſti in humana natura notabat, vt teſtatur epiſtola ad Hæbreos cap: 9. Interius eccleſiam, & cœlum beatorum ſedem adumbrabat. In priori tabernaculo quod dicebatur ſanctum, fuere candelabrum, menſa, panis, quæ adminiſtrationem Eccleſiæ Chriſti figurabant.

Candelabrum enim cum ſuis lucernis Chriſtum & apoſtolos adumbrabat. Vt enim Chriſtus lux vera eſt illuminans omnem hominem: ita geſtat lucernas, hoc eſt apoſtolos, prophetas & doctores Eccleſiæ, ſine quibus mundus in denſiſsimis palpitat tenebris.

Menſa ſimiliter Chriſtum adumbrabat, & prædicationem Euangelij, qua tanquã cibo aluntur animæ hominum.

Panis vt Chriſtum ſignificabat placationis ſacrificium: ita eundem ſignifica-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

bat eſſe panem illum, quo animi fideles ad vitam æternam aluntur.

In interiori tabernaculo (hoc eſt, in ea parte quæ erat poſt velum intermedium) quod dicebatur ſancta ſanctorũ, fuere aureum thuribulum, arca teſtamenti, vrna cum manna, virga Aaronis, tabulæ fœderis, & ſuper arcam Cherubim. Quomodo hæc Chriſto applicentur breuiter videamus. Interius tabernaculum, hoc eſt, intimum ſacrarium ſeu adytum, in ꝗ ſemel in anno ſummus ſacerdos ingrediebatur, ſpirituale Chriſti templum, clauſum prophanis hominibus, hoc eſt, Eccleſiã & cœlum adumbrat. In hoc ſacrarium cum pij viderent pontificem ſummum ſemel tantum in anno ingredi, admonebantur de promiſſo Meſsia, qui ſemel oblatus in ara crucis, ingreſſurus erat in ſancta ſanctorum æternam redemtionem nactus.

Aureum thuribulum, inuocationis cultum eumq́ puriſsimum figurat, quo & Chriſtus intercedit pro Eccleſia, & ipſa Eccleſia Deum patrem in nomine Chriſti inuocat, dum igni ſpiritus ſancti accenditur.

Arca teſtamẽti circumtecta auro ipſum Chriſtum purum ab omni peccato adumbrat. vt autem huius arcæ veſtes, annuli & inſtru-

ſtrumenta reliqua, auro corruſcabant: ſic iuſti in Chriſto, & eius ſanguine à peccato purgati gloria Chriſti nitent. Deinde vt arca cuſtos erat tabularum, mannæ, & virgæ Aaronis: ita Eccleſia cuſtos eſt legis & Euangelij adeoq; veri cultus Dei. Quod autem hæc arca tegebatur aurea lamina, quæ propitiatorium dicebatur, adumbrabat, quod Eccleſia Chriſti tegatur aduerſus iram DEI, merito mediatoris Chriſti, qui vnicus & veriſsimus propitiator eſt. Ita enim hunc typum Chriſto accommodat Paulus ad Roma. 3. cum ait: Iuſtificamur gratis per ipſius gratiam, per redemtionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorium per fidem. Et Iohannes: Ipſe eſt ἱλασμὸς pro peccatis noſtris. Hoc quoq; Dauid in ſpiritu vidit cum dicit: Beati quorum tecta ſunt peccata.

Vrna aurea cōtinens Manna, eſt prædicatio Euangelij cōtinens Chriſtum, qui eſt verum Manna, de quo ſi quis ederit habebit perpetuā vitam. Sic enim hunc typum veritas ipſa interpretatur Iohan. 6. cum ait: Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto & mortui ſunt: hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt qui eo veſcatur non moriatur. Ego ſum panis viuificus

qui è cœlo deſcendi. Si quis ederit ex hoc pane viuit in æternum. Panis autem quem ego dabo caro mea eſt, quā ego dabo pro mundi vita. Hic pulchre dominus typum & veritatem, ſymbolū & rem inter ſe comparat, & oſtendit multos ſymbolorū participes fieri poſſe, qui ſunt veritatis & rei expertes, non culpa Dei, veritatē & rem vna cum typis offerentis, ſed culpa hominum hærentium carnaliter in rebus, quæ in ſenſus ſolumodo incurrunt.

Virga Aaron quæ germinauit, primum adumbrat reſurrectionē Chriſti. Vt enim illa virga plane mortua fuit & arida, ſed poſtea diuina virtute vitam recepit & floruit: ita Chriſtus virga de radice Ieſse mortuus tertio die reuixit, cuius virtute & beneficio omnes qui in Domino moriuntur viui prodibunt de ſepulcris in vitam æternam. Vt enim Amygdalina virga ad caput dormientis poſita, ſomnum eripit ac vigilantiam conciliat: ita Chriſtus in quo requieſcunt fideles ſua virtute, eripit à morte, vt è ſepulchris prodeant ad vitam æternam. Deinde arida virga denuo vireſcens & flores producens, ſignificat credentes in Chriſtum, virtute Chriſti è veteribus nouos fieri. Præterea eadem virga Aaronis adumbrabat efficaciā miniſterij Euan-

Euangelij. Vt enim virga Aaron arida, tumultuantibus, ſeditioſis flores emiſit, contra omnium expectationem, & naturæ legem: ita miniſterium Euangelij ſpretum, & ſine honore iacens, tum maxime florere incipit & efficax eſſe, cum acerrime ab hæreticis & tyrannis oppugnatur.

Cherubin qui ſupra arcam poſiti erãt, adumbrabant, Deum nuſquam habitare verius quam in Eccleſia, hoc eſt, in mentibus humanis, quæ poſita peccati mole, & ſumptis alis ſpiritus in cœlis verſantur. Significant præterea Cherubin angelos bonos Eccleſiæ cuſtodes eſſe, item miniſtros Euangelij, qui ad arcã præſto ſunt, & ideo dicuntur adumbrare propitiatorium, quia ad nutum Chriſti ſe componunt, & veluti alati, hoc eſt velociſsimi & promtiſsimi, arcæ, id eſt, eccleſiæ cuſtodes ſunt. Hæc ſint breuiter indicata potius quam declarata de typis veteribus, & quomodo illis veritas ipſa perſpicue & clare reſpondeat, vt ex vtrorumque collatione fides noſtra confirmetur.

DE MIRACVLIS.

Miraculis tribui quartum inter ſigna locũ, quæ vt teſtimonia patris, Chriſtum, eius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

eius regnũ, ſacerdotium & Ecccleſiã figurabant, de quibus ideo breuius dicã, quia generalem doctrinam de miraculis aliquoties repetiuimus: referamus tamen huc pauca ex miraculis, vt oſtẽdamus quomodo & illa Chriſto & Eccleſiæ eius ſeruiant.

Supra diximus, cum ageremus de typis Chriſti & Eccleſiæ ꝑpetuis, de hoc magno mundi opificio, quod ſit typus admirãdæ gubernationis Eccleſiæ Chriſti. Hic cogitemus miraculoſam conditionem rerum ex nihilo, qua DEVS per filium creauit mundum, & ſuo ſpiritu iam condita conſeruet, eſſe ſymbolum miraculoſæ ædificationis Eccleſiæ, quam Deus per filium ædificat & exornat, atq; ædificatam ſuo ſancto ſpiritu tuetur, fouet, conſeruat.

Miraculum ſeruatæ arcæ Noæ in medijs fluctibus, miraculoſam præfigurabat ſeruationem Eccleſiæ Chriſti in medijs fluctibus perſecutionum, quæ Eccleſia ab omni parte à diabolis, & ipſorum organis, malis hominibus, Sophiſtis, tyrannis, hypocritis, & flagitioſis circumuallatur. Ita hoc miraculum Petrus 1. Pet. 3. miraculoſæ ſaluationi Eccleſiæ accommodat, cum ait: in arca paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ ſunt in aqua, cui nunc correſpondẽs exemplar baptiſmi nos quoq; ſeruat.

Mira-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Miraculoſa deſtructio & cõfuſio lingua rum extruentium turrim Babel, figurabat miraculoſam confuſionem linguarum, hæreticorum & prophanorũ hominum, qui ſuperbe ſe Chriſto & eius regno opponentes, ſophiſtica ſua turrim Antichriſti, in cœlum vſq; extollere moliuntur, ſed opinione ſua citius in infernum potentia Chriſti proijcientur confuſi.

Miracula Aegyptiaca per Moſen edita, miraculoſam victoriam Chriſti & Eccleſiæ ſuper Sathana & eius regno figurabant.

Tranſitus miraculoſus Moſis & populi per mare rubrum, cedens tranſeuntibus Iſraëlitis, & obruens hoſtes fluctibus maris, figurabat tranſitum miraculoſum Chriſti & eccleſiæ, per medium afflictionũ, quibus tamen non impeditur piorum tranſitus, qua recta pergunt in requiem promiſſam: ſed Sathanas, eius angeli, & qui ipſius afflatu ſe regi ſinunt, mari malorum in perpetuum obruentur.

Miraculoſa deductio populi per columnam nubis in die, & per columnam ignis in nocte, figurabat miraculoſam deductionem Eccleſiæ in hac vita per baptiſmum & Spiritum ſanctum, vt hoc miraculum Paulus 1. Corinth. 10. interpretatur.

Miraculoſa mutatio amaritudinis aquæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

in dulcedinem, per immiſſum lignum fi-
gurabat miraculoſam mutationem miſe-
riæ noſtræ in ſummam fœlicitatem per
Chriſtum in lignum ſuſpenſum, cuius vir-
tute omnia amara in dulcia cõuertuntur.

Miraculoſa pluuia Mannæ de cœlo, &
abundantia aquæ fluentis de petra duriſsi
ma, quibus miraculoſe populus ſuſtenta-
batur 40. annis in deſerto, figurabat mi-
raculoſam alimoniam eccleſiæ in hac vita,
videlicet, quod paſcatur carne Chriſti, &
potetur eiuſdem ſanguine in vitam æter-
nam, ſicuti Paulus hoc miraculum inter-
pretatur 1. Cor. 10.

Miraculoſa illa & horrenda oppreſsio
ducentorum quinquaginta virorum, im-
pulſu Choræ Datan, Abyron, & Hon, mur
murantes aduerſus Moſen & ſe illi oppo-
nentes per ſeditionem: Recuſarunt enim
obœdire Moſi, ſtulte ἀναρχίαν legitimo im-
perio præferentes, prætextu communis
æqualiſqꝫ conditionis coram Deo, qui ter
ra viui abſorpti ſunt, figurabat miraculo-
ſam oppreſsionem omnium diabolorum,
& impiorum hominum in extremo die,
qui ſe duci Chriſto, & legitimo eius im-
perio oppoſuerint in hoc Eccleſiæ exilio.

Miraculoſa ſanatio percuſsorum à ſer-
pentibus per aſpectum ſuſpenſi ſerpentis
æneí

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ænei, figurabat miraculoſam ſanationem credentium per Chriſtum in crucem ſuſpenſum. Iohan.3.

Miraculoſa veſtimentorum & calciamẽtorum populi Iſraël conſeruatio, adeo quod nec veſtimenta attrita ſint, nec calciamenta vetuſtate ſint conſumta, integris annis 40.myſtice docet,eã eſſe Chriſto duci noſtro pro Eccleſia curam, quod etiam renitentem rerum naturam cogat ipſis ſeruire, priuſquam ſinat eam perire aut funditus aboleri.Ideo additur in Deũterono. finis huius miraculi,vt ipſi ſciretis quod ipſe eſt Dominus Deus noſter. Deinde vt hoc miraculũ veluti quædã ſignificatio eſt incorruptionis Adam, ſi per obœdientiam ſtetiſset,& non peccaſset: Si enim Deus, vt ait Auguſtinus Iſraëlitarum veſtimentis& calciamentis præſtitit,quod per tot annos non ſunt obtrita,quid mirũ ſi obœdiẽti homini eiuſdem potentia præſtaretur,vtanimale ac mortale habens corpus, haberet in eo quendam ſtatum quo ſine defectu viueret: ita ſymbolice ſignificat, immortalitatis gloriam poſt hanc vitam fore fœliciſsimã abſq; omni defectu.

Miraculoſus tranſitus Iſraëlitici populi per Iordanem duceIoſua in terram promiſſam, poſt multos labores exhauſtos in deſer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

deſerto, adumbrabat tranſitum Eccleſiæ per mortem duce Chriſto in ſempiternam requiem, poſt multas in hac vita afflictiones & miſerias, id quod etiam baptiſmo noſtro, teſte Auguſti. ſignificatur.

Miraculoſa ſubuerſio murorum Hiericho, ſolo circuitu ſeptenario & buccinarũ ſonitu, adumbrabat ſpirituale robur Apoſtolorum, quo validi ſunt ad deſtruendum regnum tenebrarum, & captiuandas mentes hominum in obſequium Dei. Huc reſpexit Paulus cum ſcriberet Corinthijs 1. Cor. 10. ſecundum carnem, inquit, bella non gerimus (arma enim militiæ noſtræ non carnalia ſunt ſed Dei, poteſtate vallida ad ſubuerſionem munitionum) dũ ratiocinationes euertimus omnemq; ſublimitatem, quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obœdiendum Chriſto. Vt ergo buccinæ Leuitarum ex verbo mandantis Dei & ſpiritu Chriſti vim demoliendi muros Hiericho habuere: ita hodie vox miniſtrorum DEI mandato Chriſti & eiuſdem ſpiritus virtute efficax eſt, id quod miraculoſa Eccleſiæ conſeruatio hodie teſtatur. Præterea vt Hiericho non volens ſe ſubijcere duci Iehoſua funditus deleta eſt: ita mundus qui ad clan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

gorem tubæ, id eſt, ad vocem prædicantium ſe non ſubijciunt Chriſto, tandem funditus peribunt.

Miraculoſa ſtatio Solis & Lunæ in cœlo integro diei ſpacio ad imperium Iehoſuæ donec hoſtes Dei proſternerentur, adumbrabat miraculoſam potentiã Chriſti ducis Eccleſiæ, qua creaturis omnibus imperare quando neceſſe eſt, poteſt, vt ſe accõmodent neceſsitatibus Eccleſiæ, donec hoſtes ipſius pereant. Neque tamen Ioſue ſuopte imperio imperare Soli & Lunæ potuit, ſed ſpiritus CHRISTI virtute hoc fecit. Nihil enim propter iubentis hominis verbum (vt ait Auguſtinus) Dei creaturæ faciunt, ſed quod Dominus ſerui ſui orationi obœdiens præcipit hoc faciunt. Ex quo intelligitur Chriſtum ſeruorum ſuorum precibus obœdire & ad eorum neceſsitatem creaturas oportune gubernare.

Quid referã de Elia Propheta per quẽ plurima & ſtupenda edita ſunt miracula? Orat Elias & non pluit ſuper terram tribus annis: rurſus ad ipſius preces copioſa pluuia dimittitur de cœlo. Orat Elias & ignis de cœlo deſcendit, & bis quinquaginta viros deuorat. Orat Elias & ignis de cœlo deſcendens abſumit holocauſtum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

aqua perfuſum. Orat Elias & vita mortuo redditur. Quid hæc Eliæ oratio miraculoſe docet? certe, omnia poſsibilia eſſe ex fide inuocanti, iuxta illud, quicquid petieritis credentes accipietis. Quid dicam de eodem Elia miraculoſe diuidente pallio ſuo aquas Iordanis, & igneo curru recepto in cœlum? an non hæc perſpicua ſunt ſymbola mortis reſurrectionis & aſcenſionis Chriſti in cœlum?

Quid referam de Elizeo, qui etiam mortuo vitam reſtituit? Quid de ſanatione miraculoſa Naamã Syri à lepra ſua per lotionem in Iordane ad iuſſum Prophetæ? An nõ manifeſte miraculoſa opera Chriſti figurat? videlicet, purgationem à ſpirituali lepra, hoc eſt, peccato per Spiritum ſanctum, cuius rei ſymbolum efficax eſt baptiſmus noſter diuinitus inſtitutus.

Multa ſunt alia veteris teſtamenti & in Moſe & in Prophetis miracula, quæ omnia Chriſti potentiam & virtutem ipſius in gubernatione Eccleſiæ adumbrant, quæ prætereo. Quod autem omnia iſta miracula in Moſe & in Prophetis recitata ad Chriſtum referenda ſint, miraculoſum colloquium Moſis & Eliæ cũ Chriſto in monte indicat. Nã illa viſio & transfiguratio monet omnia cum quæ ſunt in Moſe, tum quæ ſunt in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

DE SECVNDO CAPITE.

SVPRA diximus duo eſſe capita, quibus continentur omnia, quæ ſcripturæ ſacræ de communi mediatore noſtro, Ieſu Chriſto habent, quorũ prius ſignorũ, poſterius verborum voce expreſsimus. De priori, hoc eſt, de ſignis hactenus egimus, & oſtẽdimus quomodo illa tanq̃ pædagogica quædã ſymbola nos ad Chriſtũ, quem figurabãt, veluti manu ducunt. Reliquum eſt poſterius, quod, verba, id eſt, perſpicua & clara dicta ex Moſe, Pſalmis & Prophetis de Chriſto continebit, cum quibus hiſtoria noui Teſtamenti, de Chriſto ꝑ omnia cõgruit. Quemadmodũ Dominus ipſe teſtatur apud Luc. cap. 24. cum ait: neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſis, Prophetis & Pſalmis de me. In hoc ergo poſitũ eſt fundamentũ & robur fidei Chriſtianorum, ꝙ dicta veteris teſtamenti, id eſt, Moſis & Prophetarũ, & noui teſtamenti, id eſt, Euangeliſtarum & Apoſtolorũ de Chriſto per omnia conueniãt. Siqdem Chriſtus ſolus cõmune fundamentum eſt doctrinæ Prophetarũ & Apoſtolorum.

rum. Ad hunc enim ſolum reſpiciunt, Ad hunc omnia referuntur. Proinde Paulus rectè dicit ad Epheſ. 2. Superædificati eſtis ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, Hoc fundamentũ idem Paulus monſtrat, 1. Cor. 3. cum ait, fundamẽtum aliud nemo poteſt ponere præter id ꝙ poſitũ eſt Chriſtus Ieſus. Vt ergo hoc fundamentum fidei Iudæis cõmendet Chriſtus, mittit eos ad Moſen & Prophetas, quos de ſe ſcripſiſſe & ſibi teſtimonium perhibere affirmat. Similiter Petrus, 2. Pet. 1. diſperſos Iudæos mittit ad Propheticum ſermonem vtpote firmiorẽ donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus eorum. Stephanus Act. 7. contendit Moſen & Prophetas omnia ea prædixiſſe quæ facta ſunt in Chriſto, vt iſto fundamento mõſtrato, & ſeipſum in fide confirmet, & errãtes Iudæos ab errore reuocet. Idem facit Act. 2. Et Paulus cum Act. 17. de Chriſto ex Moſe & Prophetis diſcerneret audiẽtes Theſſalonicenſes, cum auiditate ſuſceperunt verbum Dei quotidie ſcrutantes ſcripturas num hæc ita ſe haberent. Eandem rationem perducendi homines ad fidẽ fuiſſe reliquorum Apoſtolorum & Euangeliſtarũ manifeſtum eſt, quorum exemplũ & nos, quib. pietas cordi eſt imitari par fuerit.

rit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

rit. Hinc apparet quam neceſſaria ſit diligens collatio ſcriptorum veteris & noui Teſtamenti quæ non ſolum lucem ſcripturis mirabilem affert, verumetiam fidem piorum mirabiliter confirmat.

Vt autem rectius ducamur & certius feramur in cognitionem ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, duo oportet inprimis in Deo conſiderare, ſine quib. maieſtatis ſuæ gloriam integram tueri nequit. Hæc autẽ duo ſunt, PERFECTA IVSTICIA, & PERFECTA MISERICORDIA, quarum illa ſumme odit & ſeueriſsime vlciſcitur omnem iniuſticiam, hac ſumme amat, & intime cõplectitur hominem, quẽ ad ſuam formauit imaginem, & ideo ad perpetuam vitam & felicitatem.

Verũ cum aſtu Sathanæ homo in peccatum ꝓtractus, & ꝓpter peccatum in mortem, & ſempiternam miſeriam ex perfecta dei iuſticia præcipitatus eſſet, nullus locus (modo perfecta maneret iuſticia Dei) videbatur reliquus eſſe perfectæ miſericordiæ. Quid ergo reliquum erat? debuit profecto homo ex regula ꝑfectæ iuſticiæ dei ob ſuum peccatum, quo infinitũ bonũ offenſum erat, æternum perire. Ex quo ſequebatur, Deum laude perfectæ miſericordiæ etiam priuari. Atqꝫ ita & de gloria

 maie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

maieſtatis Dei & de ſalute hominis actum eſſet. Etſi autem potuiſſet Deus ſua potentia vſus (quid enim non poteſt omnipotens) ex hoc malo hominem liberare, vt ita locum miſericordiæ faceret: tamen ex altera parte fuiſſet derogatum ipſius perfectæ iuſticiæ, & diminuta fuiſſet ex parte gloria maieſtatis ipſius: proinde neceſſe fuit, vt eam ſaluandi hominis viam inueniret, qua ipſius perfecta iuſticia & perfecta miſericordia ſimul conſiſterent, ſimulq; conſentirent in ſummis gradib. Sapientia itaq; Dei hic ſuccurrit ac remedium promit tale, quo ita exerit potentiam ſuam Deus in ſaluando homine, vt & perfectæ iuſticiæ Dei ſatisfiat, & perfectæ miſericordiæ Dei ſit locus. Lapſo ſiquidem Adamo parente noſtro, in quo nos & rei & corrupti ſumus, Deus iuſte quidem arguit peccatum, & pœnas meritas minatur, & ex parte infligit: Sed ſimul ex ſumma miſericordia, vt clementiſsimus pater promittit filium conciliatorem perfectæ iuſticiæ, & perfectæ miſericordiæ Dei: & tandem eundē in mortem pro homine tradit, vt omnis qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitā æternā. Etſi autē innocēs plane erat filius Dei nobis datus conciliator perfectæ iuſticiæ & perfectæ miſericordiæ

Dei,ſi ipſum conſideras: tamen quia volés ſuſtinuit perſonam veluti totius humani generis, iuſte in eo punitum eſt alienum peccatum, vt ſicut vnius Adami contuma cia omnes facti ſumus rei: ita filij Dei obœdientia iuſti conſtituantur multi,id eſt,liberentur à reatu, & donati iuſticia Chriſti vitam poſsideant æternam. Eum ergo vt Paulus ait,Qui non nouit peccatum fecit peccatum, vt nos fieremus iuſticia Dei in eo, hoc eſt, pater dedit filium,vt morte ſua ſatisfaceret pro peccato: & iuſticia ſua nos coram Deo iuſtos ſtatueret: Atq; ita manent ſaluæ perfecta iuſticia, & perfecta miſericordia Dei, λύτρῳ peccati ſoluto, & merito iuſticiæ comparato per vnũ Chriſtum. Vides ergo quomodo Deus ſeueriſſimus ſcelerum eſt vltor, quæ tamen ex mera miſericordia cõdonat,hoc eſt,quod Paulus ait: Concludit omnia ſub peccatũ vt omnium miſereatur. Iam habemus, ad quem ſcopum referenda ſint omnia quæ paſsim in Moſe,Prophetis & Pſalmis commemorantur de Chriſto. De quo quia ſalus noſtra in eius noticia & fiducia cõſiſtit recenſebimus ſcripturæ teſtimonia, non quidẽ omnia, quod immenſi laboris eſſet & requireret longiſsimũ tẽpus: ſed præcipua ſolũodo eaq; in certa mẽbra digeſta,

ad quæ alia, quæ in lectione ſcripturarum occurrunt facile reduci poterunt. Sint ergo hæc membra.

1. Promiſsio.
2. Perſona.
3. Qualitas perſonæ.
4 Officium.
5. Aduentus.
6. Acta
7. Euenta.
8. Vſus & fructus.

In horum membrorum explanatione concurrunt multa alia, quæ ad huius myſterij explicationem facere videbuntur, quæ nolebam membratim proponere, ne nimis perplexa & obſcura partitio noſtra redderetur.

DE PRIMO.

Omnium primum conſiderentur promiſsiones de Meſsia, quæ comparatæ ad perfectam iuſticiam & perfectam miſericordiam Dei, & clarius intelligentur & dulcius accipientur.

Priuſquam autem promiſsiones proponamus, admonendi ſunt auditores de regula vtiliſsima in ſcripturarum lectione, ac potiſsimum in promiſsionibus diuinis obſeruan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſeruanda. Regula autem hæc eſt. In omni promiſsione diuina,&ea quæ cum re promiſſa ſtare non poſſunt,& ea quæ cum eadem neceſſario coniunguntur, ſimul ſub promiſsionem cadunt: ita vt illorum quidem ablatio,horum vero donatio & poſſeſsio promittatur. Hac regula ſtabilita promiſsiones videamus.

Gen. 3. Dominus, lapſis in peccatum primis noſtris parentib. aſtu ſathanæ, alloquitur ſerpentem hiſce verbis. Inimicitias ponam inter te & ipſam mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen eius, ipſum conteret tibi caput,& tu conteres ei calcaneum. Hæc verba continent primam promiſsionem de Meſsia conciliatore perfectæ iuſticiæ,& perfectæ miſericordiæ Dei, & extenditur hæc promiſsio ad perpetuum eccleſiæ curſum in hac vita & eiuſdem futuram gloriam in æterna vita.

Primum enim prædicitur hic certamen inter ſerpentem & mulierem,inter ſemen ſerpentis, id eſt, omnes impios, angelos & homines, & ſemẽ mulieris, id eſt, Chriſtum cum ſua Eccleſia. Cum diabolus hic ſerpentis nomine deſignatur (quẽadmodum prophetæ & Chriſtus interpretãtur, vt q in diabolum reijciant interitus noſtri cauſſam) cogitanda eſt verſutia Sathanæ,

 & calli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

& calliditas in decipiendis hominibus. Sicut enim tum ad decipiendos primos homines abuſus eſt Sathan ſolertia ſerpentis, qua ſerpens diuinitus ornatus erat: ita hodie quoque creaturis Dei, & donis præclaris abutitur idem impoſtor, in potentibus & ſapientibus mundi hominibus ad inſidias Eccleſiæ Dei ſtruendas. Monemur ergo damno primorum parētum, vt cautiores ſimus,ac non ſinamus nos vel ſplendore & potentia tyrannorum, vel πειθανολογίαις & verborum illecebris Sophiſtarum pertrahi in laqueos Sathanæ, qui per Sophiſtas corrumpit ſcripturæ ſimplicitatem in multorum perniciem. Memores ergo antiquæ artis Sathanæ, à puritate & ſimplicitate promiſsionum diuinarum non deflectamus neque ad dextram neq; ad ſiniſtram.

Secundo promittitur Chriſto & Eccleſiæ in Chriſto victoria. Ipſum inquit ſcilicet ſemen, conteret caput tuum, hoc eſt, Chriſtus filius virginis vt princeps deſtruet opera tua, id eſt, peccatum & mortem (hæc enim ſunt quæ diabolo caput erigūt & eius regnum ſtabiliunt) pro peccato ſatisfaciens,vt perfecta ſtet Dei iuſticia,ſumto de peccatore ſupplicio, & perfecta inueniatur miſericordia Dei,recepto homine in

ne in gratiam, interceſsione Filij. Atque ita liberabit Chriſtus ſemen ſuum (id eſt, quotquot per fidem & Spiritum ſanctum naſcuntur filij Dei) à diaboli poteſtate, vt ſint beati, immortales, perfecto bono & felicitate abundantes, liberique ab omni miſeria, ira & maledictione. Sic Iohannes hãc promiſsionem interpretatur cum ait: Chriſtus apparuit vt diſſoluat opera diaboli, id eſt, peccatum & mortem, quibus deſtructis, neceſſe eſt reſtitui iuſticiam & vitam. Quoniam autem Eccleſia Chriſti eſt per ſpiritum ſeminis mulieris nata, ſemẽ quoq; ſuo modo mulieris dicitur, quia veri ſeminis mulieris membra ſunt omnes fideles, qui Eccleſiam conſtituunt. Huic ſemini ſimul promittitur victoria ſuper ſerpente id eſt diabolo. Hinc depromſit Apoſtolus promiſsionẽ illam ad Rom. 16. Deus pacis conteret Sathanam ſub pedes veſtros cito. Huc etiam pertinet illud Iohannis: Hæc eſt victoria quæ vicit mundum, fides veſtra. Per mundum intelligit diabolum & ſemen eius, per fidem victricem intelligit Chriſtum, quem fide apprehendimus, poſsidemus & retinemus. Hic enim ſolus victor & condemnator eſt principis huius mundi, vt ipſe teſtatur cum ait: princeps huius mundi iam iudicatus eſt.

Tertio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Tertio rabies diaboli & ſeminis eius ſignificatur, cum additur. Et tu conteres ſeu mordebis ei calcaneum,id eſt, inſidiaberis ſemini mulieris, id eſt, Chriſto & eius Eccleſiæ. Chriſtum quidem perſequeris vſq; ad mortem crucis,ſed ex morte reſurgens cõteret tibi caput & regnum tuum deſtruet. Eccleſiam verò Chriſti ſemen, ex inſidijs petes, vt eam mendacio & homicidio deformes, ſed nihilominus in Chriſto victrix tandem euadet. Nam vt capitis contritione ſignificatur oppreſsio Sathanæ & regni eius: ita calcanei morſu, victoria Eccleſiæ ſignificatur, ſed non ſine afflictione. Hinc colligamus definitionem crucis Eccleſiæ, quæ eius nota recte dici poteſt. Ineptum eſt enim quamlibet crucem dicere Eccleſiæ Chriſti notam eſſe. Siquidem crux Eccleſiæ hic ſignificatur eſſe perſecutio Eccleſiæ à ſerpente & eius ſemine, propter inimicitias quæ ſunt inter ſerpentem eiuſq; ſemen, & ſemen mulieris, id eſt, Chriſtum caput,& eius membra Eccleſiam. Nunquam enim inter hos conueniet.Mulieris enim ſemen iuſtum,& ſerpens iniuſtus cum ſuo ſemine in contraria ſtudia feruntur, & durabit hoc certamen donec hic mundus ſteterit: ſicut ipſe Chriſtus etiam prædixit, Apoſtoli teſtantur

ſtantur, & euentus ipſe comprobat. Vnde monemur non ſperandam eſſe ſecuritatem firmam in hac vita, ſed aſpirandum eſſe ad beatã illam immortalitatẽ, quæ in ſemine mulieris nobis eſt ꝓpoſita. Vides ergo quam pulcre perfecta iuſticia & perfecta miſericordia Dei in hoc mulieris ſemine conciliantur. Nam in hoc ſemine ita punit Deus peccatum, vt ſatisfiat ſuæ iuſticiæ, & ita placatur interceſsione Chriſti, vt eius perfecta miſericordia conſpiciatur cum iuſticia conuenire. Hæc ſint breuiter potius indicata quam ſcripta de prima promiſsione Meſsiæ ad cuius declarationem vniuerſa ſcriptura referenda eſt.

Hic nobis non eſt prætereundum quod B. Macharius ſcribit in quadã homilia, in qua primam ſeductionem primorũ parentum noſtrorum in Paradiſo, fuiſſe imaginẽ perpetuarum inſidiarum ſingulorum qui ſunt in Eccleſia, teſtatur. Eſt ſiquidem omnis homo pius vt Paradiſus quidam amœnus pulcerrimis arboribus & floribus conſitus, id eſt, donis Spiritus ſancti ornatus, iuſtificatus & ſanctificatus in Chriſto. In hoc Paradyſo, id eſt, quolibet pio homine, eſt arbor vitæ, qui eſt Chriſtus Ieſus. Senſus hominis externus, eſt veluti fœmina, hoc eſt, Eua ipſa. Ratio hominis

illuſtra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

illuſtrata luce cœleſti, inſtar Adami ipſius eſt. Voluptas carnis ſerpentem repræſentat. Hæc voluptas afflata à diabolo ſenſum pertentat, vt ſenſus victus illecebris alliceat rationem virum ſuum. Hæc ergo voluptas ceu ſerpens, ſingulos hominis ſenſus ſuis veneficijs ſibi ſubijcere conatur. Auditum, vocum ſonitu & honoribus aggreditur. Viſum, ſplendore & diuitijs ſolicitat. Tactum, philtris venerijs circumuallat. Olfactum, odorum fragrantia detinet. Guſtum, delicijs ciborum & potuum ineſcat. Senſus in hunc modum victus & deceptus, vt Eua altera, à voluptate ſerpente, rationem, id eſt, virum ſuum cui ſubiectus eſſe deberet, aggreditur, eum alliciens ſuauitate fructus, quem ex rebus carnalibus pollicetur. Huic ſi ratio obtemperat, fit ex regina ſubdita, ex domina ſerua. Atque ita homo rurſus ex arbore vitæ excluditur, & excluſus peribit, niſi rurſus per pœnitentiam guſtauerit de fructu arboris vitæ. At ſi ratio ſenſui non obtemperat, viriliter agit, fructu arboris vitæ roboratur, & creſcit ad vitam æternam. Hæc imago nos noſtri officij admoneat, vt caute ambulemus, ne voluptatibus carnis, & concupiſcentijs huius mundi vincamur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Hæc ipſa promiſsio iterum proponitur Gen. 12 hiſce verbis: Benedicentur in te (loquitur enim ad Abrahamum) omnes familiæ terræ, hoc eſt, vt ipſe Dominus ca. 22. ſe exponit, cum ait: benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Hoc ſemen Paulus Gal. 3. interpretatur eſſe Chriſtum cum ait; Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius. Non dicit & ſeminib. ſed tanquam de vno, & in ſemine tuo qui eſt Chriſtus, quē Pſal. 53. dicit eſſe poſitū nobis in benedictionē ſempiternam. Huius promiſsionis hæc eſt ſimplicisſima ſententia. Gentes, id eſt, homines quicunqꝫ, liberati à maledictione legis, & miſeria ſempiterna, horumque cauſis peccato & ira Dei, & donati benedictione & beatitudine æterna per Ieſum Chriſtum, quem fide apprehendūt, in quo & iuſtificantur & ſanctificantur, beabunt ſe & fœlices pronunciabunt: quoniam per ſemen hoc benedictum, & ſatisfactū eſt perfectæ iuſticiæ Dei, & perfectæ miſericordiæ Dei factus eſt locus. De hac benedictione loquitur Paulus ad Epheſ. 1. Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos benedictione ſpirituali in cœleſtib. in Chriſto, in quo habemus redētionē per ſanguinem eius & remiſsionē peccatorum

rum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

rum: Atque ita videmus quod hæc repetita promiſsio effectum victoriæ ſuper ſerpente clarius exprimit, ac veluti definit ipſam victoriam benedictionis voce. Nam pleniſsima beatitudo hic voce benedictionis ſignificatur: Quemadmodum ex Paulo oſtendi. Deinde in hac promiſsione obſeruetur particula vniuerſalis. OMNES inquit, GENTES. Deteſtemur igitur tanquam ſerpentis venenum eorum dogma, qui hanc vniuerſalitatem Sophiſtica conantur eludere, ac gratias agamus Deo, pro ſua immenſa gratia quam promiſcue omnibus offert, & nos includamus in hanc vniuerſalem promiſsionem gratiæ per fidem. Neq; enim omittit Moſes modum applicationis beneficiorum huius benedicti ſeminis. Nam Geneſ. 15. ait: Credidit Abraham Deo & reputatum eſt ei ad iuſticiam, id eſt, fides, vt Paul. ad Roma. 4. hoc dictum interpretatur, credenti Abrahamo imputata eſt ad iuſticiam. Eſt autem hæc iuſticia præcipua benedictionis in Chriſto promiſſæ portio. Nam vt iuſticia peccato opponitur: ita eadem iuſticia via eſt ad vitam benedictionis finem. Dicitur autem fides imputari ad iuſticiam, non dignitate ſua, non merito: ſed quoniam organum eſt quo apprehen-

prehenditur iuſticia Chriſti, cuius imputatione iuſti ſumus. Ideo Paulus alibi clarius loquitur, vbi dicit nos fide iuſtificari, quatenus nimirum fides Chriſti obœdientiam apprehendit, qua nobis imputata iuſti cenſemur. Non ergo pugnant, fides imputatur Abrahamo ad iuſticiam, & nos obœdientia Chriſti iuſti ſumus: ſiquidem illud huic ſubordinatur. Quæ aũt ſubordinata ſunt, minime repugnant. Huius applicationis meminit etiam Ieremias cap. 17. Benedictus vir ille qui confidit in Iehoua, id eſt, merito benedicti ſeminis, quod fide apprehẽdit: beatus eſt quiſquis crediderit. In eo enim liberatur à peccato & donatur iuſticia & vita. Vt ergo fide accommodamus nobis gratiam vniuerſalem in benedicto ſemine propoſitam: ita infidelitas hanc gratiam reijcit. Ex quo fit vt gratia quæ ex conſilio Dei omnibus offertur vtpote vniuerſalis, fiat culpa hominis particularis, vt ſtet firmum dictum illud Daniel: perditio tua ex te Iſraël in me tantummodo auxilium tuum. Hic rurſus videre eſt, quam concinne perfecta iuſticia & perfecta miſericordia Dei in hoc ſemine Abrahæ conueniant, & mutuo auxilio ſe ſuſtineant. Id quod D. Paulus clariſsime ad Gala. 3. docet, cum ait Chriſtus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

redemit nos de maledicto legis factus pro nobis maledictum (id eſt maledictionis pœnam noſtro nomine ſuſtinens, vnde ſatisfactum eſt perfectæ Dei iuſticiæ) vt in gentib. benedictio Abrahæ fieret in Chriſto, id eſt, vt perfectæ miſericordiæ Dei fieret locus, qua in gratiam recipit peccatorem. Cum his duab. promiſsionib. congruũt omnes aliæ de Chriſto, vbicunq; leguntur apud Prophetas. Nam Prophetæ ſuas prædictiones de Chriſto mutuati ſunt à Moſe, quas ſuis accommodarunt auditoribus, prout tempus & ratio poſtulabant. Ex quibus multas cogemur adducere in ſequentium mẽbrorũ noſtræ partitionis explicatione. Hic ſolummodo teneamus, q̃ aptę hiſtoria Euangelica, & ſcripta apoſtolica cum his duabus promiſsionibus quas declarauimus, congruant.

DE SECVNDO.

Cum Meſsias promiſſus in ſcripturis dicatur Iehoua, Semen Abrahæ, & Emanuel, docemur quod Meſsias ſit Deus, q; ſit homo, quod ſit vna perſona θεάνθρωπος. Etſi autẽ perſona eſt æterna: tamen nunc dicitur conſtare ex duab. naturis, quia iuxta tẽpus diuinitus ordinatũ, filius Dei aſſumſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſit humanam naturam in vnionem hypoſtaticam, vt Meſsias eſſet Deus & homo vna perſona in duabus naturis ſubſiſtens.

Diuinæ naturæ in Chriſto inter alia hæc ſunt teſtimonia.

Pſal. 2. Dauid in perſona Dei Patris alloquitur filiū hiſce verbis, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Eſt enim filius æternus à patre æterno genitus ineffabili totius eſſentiæ communicatione ab æterno, in qua eſsentia nullum punctum dari poteſt, nec principij, nec medij, nec finis, vt in rebus creatis.

Pſal. 44. Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga æquitatis virga regni tui, dilexiſti iuſticiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te ò Deus Deus tuus oleo exultationis præ conſortibus tuis. Hic Dauid vaticinatur de regno Chriſti quem Iehoua nominat. Eſt enim Iehoua nomen diuinæ naturæ ſeu eſſentiæ proprium; quia ab omni æternitate eſt & ſemper eſt. Hebræi enim ipſi teſtantur hoc nomen Deo impoſitum eſſe, ad ſignificandam nudam diuinam eſſentiam ſecundum ſe, abſque aliquo reſpectu ad creaturas, & propterea ſit incommunicabile creaturis.

Pſal. 68. Iehoua nomen illi, exultate in conſpectu eius.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Eſaiæ 9. vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis.

Ierem. 23. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & ſuſcitabit Dauid germen iuſtum & regnabit rex, & proſperabitur & faciet iudicium & iuſticiam in terra, in diebus eius ſaluabitur Iuda, & Iſraël habitabit confidenter. Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Iehoua iuſtificator noſter.

Huc accedit cultus diuinus ſolius Dei proprius, Pſal. 72. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Nunc autem Deutero. 6. ſcriptum eſt: Dominum Deum tuũ adorabis & illi ſoli ſeruies. Prætereo officium & opera, quæ plane diuina ſunt. Dicitur enim paſsim in ſcripturis creare, ſaluare, iuſtificare, beare quæ nulli recte tribuuntur niſi Deo.

Multa dicta noui Teſtamenti cum his veteris teſtamenti teſtimonijs congruunt. Iohannis 1. dicitur filius DEI λόγος, qui erat in principio, qui erat apud Deum, qui erat Deus, per quem omnia facta ſunt: Et paulò poſt diſertis verbis vocat & definit λόγον hunc, filium Dei. Vidimus, inquit, gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à patre. Vox patris ſonat de cœlo ſup eum huiuſmodi. Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacitum eſt, hunc audite.

Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Paulus ad Rom. 1. vocat Chriſtum, filium Dei : Qui, inquit, declaratus eſt filius Dei per potentiam. Ad Rom. 9. loquens de Chriſto ſic ait : Qui eſt Deus laudandus in ſecula. 1. Ioh. 5. Scimus quod filius Dei venit, & dedit nobis mentem, vt cognoſcamus illum, qui verax eſt, & ſumus in veraci illo, id eſt, in filio eius Ieſu Chriſto, hic eſt verus Deus & vita æterna. Habemus igitur conſentientia teſtimonia veteris & noui Teſtamenti de vera deitate ſeu diuina natura filij.

Verum quo plenius iuuẽtus de hoc myſterio erudiatur, & firmis rationibus armetur aduerſus eos, qui ex inferis Ariana dogmata reuocare conantur : huc duo breuiter adijciam. Vnum quomodo non tres dij ſint, etſi & pater ſeorſim eſt & dicitur Deus, ſimiliter & filius, item ſpiritus ſanctus. Deinde quantum interfuerit noſtræ ſalutis, vt mediator noſter verus æternus & omnipotens Deus eſſet.

Quantum autẽ ad primum attinet, hæc demonſtratio inprimis teneatur, videlicet, quod nihil re & actu infinitum poſsit vel partitione vel defluxione, vel propagatione, vel alio quouis modo multiplicari. Hoc enim infiniti natura ita repugnat, vt fieri non poſsit, vt ſimul ſtent na-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tura infinita,& eiuſdẽ quouis modo multiplicatio. Nunc aũt verbum Dei nobis diuinam naturã prædicat infinitam & immenſam, vt quæ omnia impleat, & à nullo excludatur. Ierem. 23. Nonne deus de ꝓpinquo ego ſum, dicit dominus, & nõ deus de longinquo. An non cœlum & terram ego impleo dicit Dominus. Et Pſal. 138. Quo ibo à ſpiritu tuo & quo à facie tua fugiam. Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades. Si ſumſero pennas meas diluculo, & habitaueris in extremis maris, etiam illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Hinc concluditur infinitas & immenſitas eſſentiæ ſeu naturæ diuinæ. Hoc autem cum ita ſit, quid quæſo ineptius? quid abſurdius? imo quid magis impium eſſe poteſt? quam ſimpliciſſimam infinitatẽ diuinæ naturæ diſcerpere & numero multiplicare? Iam ſi & ineptum & abſurdũ & impium hoc eſt, ꝗd dicemus de illis qui plures eſſe Deos quam vnũ fingunt? Huc accedit Moſis vox Deuter. *6.* Audi Iſraël Iehoua Deus noſter Iehoua vnus eſt. Etſi ergo tres ſunt iuxta verbum & patefactionem, non ſeparatæ quidem à ſe inuicẽ, ſed ſuis proprietatibus & numero diſtinctæ perſonæ: tamẽ ex eo nõ ſequitur tres eſſe Deos. Sunt enim hæ tres ſingulæ per-

perſonæ, vnus & idē perfectus Deus, quia in qualibet perſona non eſt aliqua Dei eſſentiæ pars ſed tota eſſentia, eaque inſecabilis quia infinita. Non ergo eſſentia diuina in qua ſubſiſtũt hæ tres perſonæ multiplicatur. Pugnat enim ſectio ſeu partitio cum ſimplicisſima infinitate, ſicuti iam demonſtrabimus. Si enim multiplicaretur infinitas, finita fieret: Si finita, creatura. Si creatura, nullo pacto diuina eſſentia dici poſſet. Proinde eſſentia diuina infinita eſt natura, tribus perſonis communis, etſi vna ſit numero. perſonæ vero ſunt tres quæ in hac communi natura ſubſiſtunt, non quidem ſeparatæ vt antea diximus vna ab alia. Nam ſe mutuo continent κατὰ περιχώρησιν vt Damaſcenus loquitur. Eſt autem περιχώρησις mutua continentia, qua tres perſonæ trinitatis, vna in alia vicisſim continentur, vt cum filius dicit: Pater in me eſt, & ego in patre. Et Paulus: Erat Deus in Chriſto mundum ſibi reconcilians. Sed hoc myſterium περιχωρήσεος cineri & pulueri plane eſt inſcrutabile: Sed diſtinctæ duntaxat, vt monuimus, proprietatibus & numero. Si quidem pater eſt perſona gignēs, filius eſt perſona ab omni æternitate ineffabiliter genita. Spiritus ſanctus eſt perſona pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

cedens à patre & filio ab omni æternitate. Tres ergo illæ diuinæ perſonæ non ſunt tres dij: ſed vnus idemq; Deus propter ſimplicisſimam trium perſonarũ in vnam eandemq; naturam vnionem. Cum ergo Deũ nominamus, intelligimus eſſentiam diuinam in qua tres perſonæ ſubſiſtunt. Cũ patrem filium & Spiritum ſanctum nominamus, intelligimus perſonas ſubſiſtentes in illa communi natura diuina, diſtinctas ꝓprietatibus & numero. Quod autẽ exempla nulla in natura creata huc per omnia quadrant, ratio eſt. Quia natura creata eſt finita, & multiplicabilis, cum increata ſit infinita & minime multiplicabilis. Sumamus exempli cauſſa naturam humanã. In hac natura humana finita & multiplicabili, ſubſiſtunt plures perſonæ vt Petrus, Paulus, Iohañes. Eſt enim humana natura illis communis: ſed Petrus, Paulus, Iohannes non ſunt vnus homo numero ſed tres. Quia & multiplicata eſt eſſentia humana, & ſeparati ſunt Petrus, Paulus, Iohannes à ſe inuicem, & diſtinguuntur perſonalibus proprietatibus. Eſt ſiquidem ſimilis eſſentia humana in Petro, Paulo, Iohanne, non vna eademq; numero. Si enim vna eadẽq; numero eſſentia humana eſſet in Petro, Paulo, Iohanne, non dicerẽtur nec eſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſent tres homines ſed vnus homo, nec ſeparati eſſent à ſe inuicem, vt vnus poſsit eſſe hic & alius alibi. Videmus ergo cur ſcriptura, etſi tres perſonas ſuis proprietatibus & numero diſtinctas agnoſcit, non tamen tres Deos adorat. Quia non eſt niſi vna numero diuina eſſentia, in qua ſingulæ tres illæ perſonæ perfectè communicant. Hinc eſt ꝙ omnia quæ Deo attribuuntur abſolute, hoc eſt, ſine perſonarum inter ſe comparatione ſeu relatione, ſint ſingularia, vt eſſe increatum, immenſum, æternum, omnipotentem, ἀπερίγραπτον. Etſi ergo pater eſt increatus, filius eſt increatus, Spiritus ſanctus eſt increatus, & ſic de alijs communib. attributis: tamen non ſunt tres increati ſed vnus increatus. Eſt enim increatum eſſe proprietas ſeu idioma diuinæ eſſentiæ, quæ ſingularis eſt. Contra vero cum dicitur, pater filio æqualis eſt, filius eſt æqualis patri, Et Spiritus ſanctus eſt æqualis patri & filio, recte dicuntur tres coæquales, vt coæterni, coeſſentiales, immenſi, ἀπερίγραπτοι, quia hæc ad mutuam perſonarum, quæ plures ſunt, comparationem dicuntur.

Iam quare Meſsias noſter Deus eſſe debuerit videamus. Quod neceſſe fuerit mediatorem eſſe Deum duæ grauiſsimæ ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

cauſæ, videlicet magnitudo mali, quo premebatur natura humana: Et impotentia ſeu infirmitas creaturæ ad reſtituenda bona, quæ per peccatum amiſſa erant.

Magnitudo mali cernitur in quatuor potiſsimum, videlicet, in peccati noſtri grauitate, in iræ diuinæ iuſtiçia, in potentia mortis, & in diaboli tyrannide crudeliſsima.

Peccati grauitas maior fuit quã vt eius onus ſuſtinere poſſet finita potentia, qualis eſt angelorum & hominum. Nam cum infinitus reatus ſit, propter bonum infinitum offenſum, videlicet Deum, cuius maieſtas læſa erat per peccatũ primorum parentum, neceſſe fuit vt hoc peccatum, aut infinitis pœnis puniretur, iuxta normam diuinæ iuſticiæ, aut pro eo ſatisfieret diuinæ iuſticiæ. Verum quia hæc ſatisfactio debuit eſſe precium infinitæ bonitatis & æquiualens, non potuit ab vlla imo ne omnibus creaturis ſimul fieri. Quare neceſſe fuit expiatorem peccati eſſe Deum. Solus enim Deus vt eſt infinitus, ita ſolus infinitum malum ſuperare abolereque potuit.

Iræ diuinæ iuſticia proportionem vindictæ ad offenſam poſtulabat. Cum ergo offenſa erat infinita, fuit & ira infinita,

quam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

quam pura creatura ſuſtinere placareque non potuit. Quare neceſſe fuit vt mediator, qui iram Dei placaret Deus eſſet. De hac ira loquitur Paulus Roma. 1. Reuelatur ira Dei de cœlo ſuper impietatem omnium hominum. Quod aũt hæc tolli non poſsit ſine mediatore docet hoc dictum baptiſtæ apud Iohannem: Qui non credit in filium ira Dei manet ſuper eum. Quod aũt hæc ira Dei ſit immenſa & infinita propter peccatum, (in quo concurrunt hæc mala, contemtus maieſtatis diuinæ, ſuperba contumacia aduerſus legem Dei, indigna imagine Dei, ad quam conditus erat homo, cõſpurcatio, imitatio Sathanæ hoſtis Dei, fœda defectio à caſtris Dei ad diabolum, & intollerabilis ingratitudo &c.) cognoſcitur ex pœna primorum parentũ, ex pœna ſecuta in omnibus poſteris Adæ, ex comminationibus diuinis, ex calamitatibus, quibus premitur humanum genus, ex tyrannide diaboli in homines, ex ſignis iræ Dei in cœlo, in terra, in mari, ex magnitudine æternarum pœnarum, quas luent qui non conuertuntur, deniq; ex precio infinito ſoluto, pro redemtione pœnæ peccati. Quis hic non videt, impoſsibile fuiſſe iram Dei tolli, niſi per mediatorem cuius eſſet infinita potentia?

Poten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Potentia mortis maior fuit, quam vt ab vlla creatura ſuperari potuerit, adeo quod Plinius dixerit, ſed falſo, ne Deo quidem poſsibile eſſe mortuum excitare. Nunc autem cum munus præcipuum eſt mediatoris deſtruere mortẽ, neceſſe fuit, vt potentia diuina polleret, qua vt vitam conferre:ita mortem abolere poteſt. Non eſt enim apud illum impoſsibile vllum verbum.

Tyrannis diaboli crudeliſsima, ſub qua captiuum tenebatur genus humanum propter peccatum, etiam erat opprimenda à mediatore. Quam autem hoc fuerit impoſſibile humanæ naturæ, hiſtoria mundi cum omnium hominum experientia teſtatur. Quare neceſſe fuit mediatorem eſſe Deum, qui tyrannidem diaboli ſua opprimeret potentia. Hinc perſpicuum eſt, quod ad magnitudinem mali quo premebatur genus humanum tollendam requirebatur, vt mediator eſſet Deus.

Hic iuxta cogitetur magnitudo amoris in æterno patre, & filio, & Spiritu ſancto erga genus humanũ. Pater filio ſuo non pepercit, ſed voluit eum ſubijci pœnis, vt nos ab æternis pœnis liberaret. Filius volens & obœdiens patri factus eſt victima, reatum peccati in ſe deriuans. Spiritus ſan-

ſanctus ipſe vult in cordibus reconciliatorum habitare, & motus diuinæ voluntati congruentes in nobis accendere. Hæc in nobis excitabunt fidem, inuocationem & gratitudinem erga Deum, & munient animos noſtros aduerſus terrores mortis, aduerſus diaboli tyrannidem, &c.

Secunda cauſſa cur oportuerit mediatorem Deum eſſe, eſt impotentia & infirmitas creaturæ ad reſtituenda bona, quæ per peccatum amiſimus. Etſi autem vna voce imaginis Dei hæc bona comprehenduntur: tamen plura ad eius reparationẽ neceſſario requiruntur, quæ Paulus enumerat 1. Cor. 1. cum ait: Chriſtus natus eſt nobis à Deo ſapientia, iuſticia, ſanctificatio & redemtio, vt qui gloriatur in Domino glorietur. Hæc quatuor bonorum genera creatura nulla, aut finita potentia reſtituere hominibus potuit, Quemadmodum de ſingulis ordine videbimus.

Primum itaq; SAPIENTIAM debuit mediator reſtituere, non qualis eſt mundi, quæ certis terminis clauditur, ſed quæ abſcondita eſt à principibus ſeculi huius. Quæ ſane ſapiẽtia à Zacharia definitur eſſe ſcientia ſalutis in remiſsionem peccatorum per viſcera miſericordiæ DEI noſtri. De hac ſapientia loquitur Euange-

angeliſta Iohannes primo capite cum ait: Deum nemo vidit vnquam, ſed filius qui eſt in ſinu patris ipſe enarrabit nobis. An non Iohannes Baptiſta miſſus eſt, Zacharia patre teſte, ad dandam hanc ſapientiam? An non per angelos & Prophetas potuiſſet Deus hominib. hanc reuelare ſapientiã? Aliud eſt dare ſapientiam ſeu docere vt miniſtri. Aliud eſt eſſe ſapientiam, hoc eſt, efficaciter præſtare vt corda hominum percipiant ſalutarem ſapientiã. Vox quidem hominis ferit aures corporis: At filius Dei qui eſt ipſa Dei ſapientia, animũ hominis ſapientia replet ſalutari. Nam tum demum verbum Prophetarum fructum affert, quando verbũ Deus cor aperit, & inſtillat vere ſapientiæ ſemina, quod ſane non eſt creaturæ vllius ſed creatoris ſolius. Ex quo ſequitur oportuiſſe mediatorem eſſe Deum.

Secundo loco oportuit mediatorẽ IVSTICIAM reſtituere. Nam ſine perfecta iuſticia nemo poteſt in conſpectũ Dei prodire. verum perfectam iuſticiam, quæ ſufficiat omnibus, nemo poteſt conferre niſi Deus. Siquidẽ duo requiruntur, vt homo ſit perfecte iuſtus corã Deo: quorũ primũ eſt liberari ab iniuſticia & peccato, quæ mala in mundum homines ſecum afferunt

&

& augent poſtea. Alterum donari & orna ri plena legis diuinæ (quæ eſt menſura iuſticiæ quæ corā Deo valet) obœdientia, neutrū horū præſtitiſſet mediator niſi Deus eſſet. De priori ſupra diximus vbi oſtendimus enormitatē peccati, & iuſticiā iræ diuinæ. De altero quod eſt donari & ornari iuſticia, qua ſatisfiat legi Dei, manifeſtum eſt, quod nullius creaturæ iuſticia cum finita ſit, poſsit ſufficere infinitis hominibus in ſalutem, quod ſane in mediatore requiritur. Siquidem vt ſufficienti expiationis victima pro peccatis ſatisfacere, atque adeo omnem reatum tollere: ita obœdientia ſua erga legem omnes iuſtos coram Deo ſiſtere, qui in ipſum credunt, debuit. Ita enim Paulus ait: Eum qui non nouit peccatum fecit peccatum, vt nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. Talem proinde mediatoris iuſticiam, hoc eſt infinitam eſſe oportuit, vt infinitis hominibus ſufficeret. Quare neceſſe eſt vt mediator noſter ſit verus Deus.

Sanctificatio tertio loco ſequitur, quam mediator afferre debuit. Quod ſane cū nulla creatura præſtare potuit, Deum eſſe mediatorē oportuit. Siquidem ſolius Dei eſt dare ſpiritū ſanctificatorē, ſine quo ne inchoari quidem, nedum cōſummari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

mari ſanctificatio noſtri potuit. Porrò cum ſanctificatio opponitur peccato, & in peccato ſunt duo, videlicet formale, vt reatus: & materiale, vt vicioſæ qualitates & actiones: duplex erit ſanctificatio. Vna quæ opponitur reatui, quæ eſt expiatio peccati per Chriſti ſanguinem. Altera quæ opponitur vicioſis qualitatibus & actionibus, quæ eſt ſegregatio hominis à prophanitate gentium per mortificationem carnis, & coniunctio eiuſdem hominis cum Deo per viuificationem ſpiritus. Hæc ſanctificatio vocatur etiam à Paulo Philip. 3. Circumciſio ſpiritualis. Nos, inquit, circumciſio ſumus, qui ſpiritu Deum colimus, in Chriſto gloriamur, & non in carne confidimus. Proinde circumciſio ſpiritualis eſt amputatio fiduciæ carnis, cui ſuccedit gloriatio in Chriſto, & purus colendi Deum affectus. Atqȝ hæc reuera eſt ſanctificatio illa, quam Deus & homo mediator noſter affert.

REDEMTIO quam poſtremo loco collocat Paulus, primum requirit perpetuam præſentiam mediatoris in Eccleſia late per mundum ſparſa. Sed quis poteſt ſimul & ſemper in tot locis præſens eſſe niſi ſit Deus? Secundo, requirit cuſtodiam Eccleſiæ, videlicet vt mediator ſit cuſtos non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ſolum Eccleſiæ totius: verumetiam ſingu-
lorum membrorum aduerſus infinitas te-
chnas diabolorum & hominum, quod ſa-
ne diuinæ potentiæ eſſe manifeſtum eſt.
Tertio requirit vt mediator inſpiciat cor-
da, ne fallatur externa hypocritarum lar-
ua. Iam autem cum ſolius Dei ſit intueri
corda hominũ,&intimos affectuum receſ-
ſus contemplari: Et hoc mediatoris eſt of
ficium, certe oportuit mediatorem eſſe
Deum. Quarto requirit vt vbiq; audiat ge
mitus ſe inuocantium, & in ſpiritu & veri-
tate precantes exaudiat, quod ſane ſo-
lius diuinæ virtutis eſt. Quinto requi-
rit vt in extremo die exuſcitet mortuos,vt
prodeant ex terræ puluere omnes homi-
nes inde vſque ab Adam ad vltimum. Sed
quid ad tantum opus valent omnium crea
turarum vires? Sane omnes angeli &
omnes homines ſuis viribus ne vnum ex-
citarent mortuum, nedum omnes,idq; in
ictu oculi. Sexto & vltimo requirit vt me-
diator conferat reſuſcitatis, qui in vera fi-
de obierant, æternam vitam, perpetuam
gloriam,& conformitatem cum Deo. Sed
quantum hoc ſuperat opus creaturarũ vi-
res, nemo non videt, niſi qui & mente &
ſenſu caret. Cum igitur mediatoris ſit tan
tis bonis Eccleſiam ſuam ornare, quæ cõ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ferre nemo poteſt niſi ſit Deus: Profecto neceſſe fuit mediatorem eſſe Deum. Hoc cum pie cogitaret Euangeliſta Iohannes, voluit hoc fundamentum iacere de vera diuinitate mediatoris in principio Euangelij ſui, vt certo ſtatuamus, mediatorem verum Deum eſſe, perſonam à patre diſtinctam: ſed eiuſdem eſſentiæ & potentiæ, vt & mala tolleret, quibus premitur humanum genus, & bona cōferret, quibus per peccatum excidimus. Breuiter vt omnia vno verbo concludam. Si mediator Deus non eſſet, ſaluator non eſſet, ſed potius Saluatore indigeret. Et Iohannes Caſsianus: Audi loquentē ad paſtores de Dei ortu angelum Dei: Natus, inquit, eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Ne ſolum vtiq; in Chriſto hominem intelligeres, & Domini & Saluatoris nomen adiecit, ſcilicet vt quem Saluatorem eſſe cognoſceres, Deum nequaquam eſſe dubitares: Et cum ſaluādi virtus non niſi diuinæ competeret poteſtati, diuinæ eum eſſe potentiæ non ambigeres, in quo ſaluandi potentiam eſſe didiciſſes. Atque hæc breuiter ſint dicta de veritate diuinæ naturæ in Chriſto, & cur oportuerit mediatorem eſſe Deum. Nunc breuiter adijciemus teſtimonia

de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

de humana natura Chriſti,& oſtendemus cur neceſſe fuerit Meſsiam fieri hominem.

Teſtimonia igitur humanæ naturæ in Chriſto ex multis hæc pauca libuit aſcribere.

Gen. 3. promittitur mediator ſub nomine Seminis mulieris. Semen, inquit, mulieris conteret caput ſerpentis. Seminis mulieris nomine procul omni dubio humana natura ſignificatur, quam mediator tempore à patre conſtituto aſſumere debuit, quod & fecit: iuxta illud Pauli: Poſtquam venit plenitudo temporis miſit Deus filium ſuum natum ex muliere.

Gen. 49. promittitur idem mediator ſub nomine Silo. Non, inquit, auferetur ſceptrum de Iuda donec veniat Silo, id eſt filius mulieris, qui erit expectatio gentium, id eſt, promiſſus Meſsias.

Iere. 31. Creabit Iehoua nouũ in terra, fœmina circumdabit virum, ideſt, fœmina ſine virili ſemine grauida, mater erit prolis maſculæ. Siquidem cum hoc nouũ vocat, indicat fœminam concepturam & parituram contra cõmunem naturæ curſum. Nam cum nouum non ſit fœminã parere ex virili ſemine conceptũ: ſequitur quod hic ſit intelligenda fœmina, quæ conceptura & paritura eſt cõtra naturæ curſum cõſuetũ.

Eſai. 7. Ecce virgo pregnans pariet filium & vocabitur nomen eius Emanuel, id eſt, qui erit Deus & homo. Cum his vaticinijs congruit vox Euangeliſtarum & Apoſtolorum. Iohan. 1. Verbum caro factũ eſt. Hæc propoſitio tria docet de Meſſia, videlicet, in illo eſſe 1. naturã diuinam 2. naturam humanam. 3. Vnionem harũ naturarum factam eſſe. Luc. 2. Naſcitur Meſsias Bethlehem ex virgine de Dauidis proſapia iuxta vaticinia. Et Paulus vocat ipſum filium Abrahæ ſecundum carnem. Quid multis? Tota Euangelica hiſtoria teſtimonium eſt de vera humanitate Chriſti, quam aſſumſit integram, hoc eſt, conſtantem anima rationali, & corpore, obnoxiam tamen communibus humani generis calamitatibus, ſed ſine peccato. Oportuit enim ipſum, qui ſacerdos eſſet futurus, eſſe ſegregatum à peccatoribus, non quidem ſocietate naturæ ſed culpæ.

Cur autem oportuerit mediatorem noſtrum eſſe hominem, etſi Prophetæ & Apoſtoli id multis in locis docent: tamen Paulus omnium clariſsime hoc myſteriũ explicat, idq́ multis in locis: Et ſumma ſententiæ Paulinæ de hac re huc redit. Vt vnus homo Adã peccauit, & in damnationem alios omnes ſecum coniecit: ita con-

grue-

gruebat iuſticiæ diuinæ, vt vnus homo ſatisfaceret pro peccato,& autor eſſet ſalutis æternæ. Hæc ratio hiſce verbis ad Ro. 5. proponitur. Sicut per vnum hominem Adamum,peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors,& ita in omnes homines mors pertranſijt, quia omnes peccauerunt: ita ſcilicet per vnum, videlicet Chriſtum, iuſticia in mundum intrauit,& per iuſticiam vita. Et paulo poſt,Sicut per vnius hominis delictum (reatus venit) in omnes homines in condemnationem: ſic & per vnius hominis iuſticiam (abſolutio à reatu venit) in omnes homines in iuſtificationem vitæ, hoc eſt, Sicut Adæ peccatum cauſſa eſt condemnationis ad æternam mortem: ita Chriſti iuſticia cauſſa eſt iuſtificationis ad vitam ærernam. Et rurſus ſicut per inobœdientiā vnius hominis (Adæ) peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per vnius hominis (Chriſti) obœdientiam iuſti conſtituētur multi,id eſt, omnes credentes. Ad hanc congruentiam diuinæ iuſticiæ in ſaluatione hominis reſpicit etiam idem Apoſtolus 1. Cor. 15. Vbi ait: Sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes viuificabuntur,ſcilicet nati filij Dei per fidem. Breuiter,Quemadmodum in vno homine Ada-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

mo facti ſumus inſipientes, iniuſti, polluti, & ſub æterna morte captiui: ita vnus homo Chriſtus Ieſus, natus eſt nobis à Deo ſapientia, iuſticia, ſanctificatio & redemtio, vt qui gloriatur in Domino glorietur. Hæc congruentia iuſticiæ in Deo præcipua cauſſa fuit, cur mediatorem noſtrum oportuerit eſſe hominem, de qua re autor Epiſtolæ ad Heb. cap. 5. 7 9. copioſius agit. Sed nobis hoc loco ſatis ſit ſummam rei indicaſſe, Aliæ cauſſæ quæ afferuntur, ex hac de qua nunc egimus fluunt, & ad eam referuntur.

Tertium, quod in Meſsia ſpectandum eſſe dixi, eſt vnitas perſonæ. Etſi autem duæ ſunt naturæ mediatoris: tamen non ſunt duæ perſonæ, ſed vna duntaxat eaque æterna, quæ dicitur: & VERBVM ſeu λόγος, tum quia eſt χαρακτὴρ οὐσιώδης τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, tum quia de eo & per eum factum eſt verbum promiſsionis, & ad eum omnia, quæ in Prophetis & Apoſtolis ſunt, referuntur: & FILIVS DEI, quia ab æterno à patre natus, eiuſdem naturæ eſt cum patre. Quicquid enim ab alio naſcitur, & eſt eiuſdem naturæ cum illo à quo naſcitur, dicitur eius filius. Aſſumſit autem hic filius humanam naturam abſque eius perſonalitate propria in vnionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

nionem perſonalem, vt DEVS & homo vnus ſit Chriſtus ſeu vna perſona. Non eſt ergo Chriſtus ratione humanitatis perſona. Nam perſona Chriſti eſt ab æterno perfecta, quæ ſibi copulauit humanam naturam, vt vna eademque perſona eſſet Deus & homo. Si quis obiecerit. Perſona eſt indiuidua rationalis & intelligentis naturæ ſubſtantia: CHRISTVS quatenus homo, eſt indiuidua rationalis, ſeu intelligentis naturæ ſubſtantia: Igitur CHRISTVS videtur etiam ratione humanitatis eſſe perſona. Reſpondeo. Maior eſt falſa. Etſi enim anima Petri eſt indiuidua rationalis & intelligentis naturæ ſubſtantia: tamen vt eſt in Petro non eſt perſona. Requiruntur ergo plura ad alicuius vt ita dicam perſonalitatem, videlicet, per ſe ſubſiſtere, vt perſona ſit indiuidua rationalis & intelligentis naturæ ſubſtantia per ſe ſubſiſtens. Nũc autem humanitas Chriſti per ſe non ſubſiſtit, ſed ſubſiſtit in diuina perſona, à qua aſſumta eſt vt ſit eius propria. Non eſt ergo Chriſtus perſona ratione naturæ humanæ: ſed diuinæ ſolũmodo. Non enim vt omnis perſona ſimul naturam complectitur: ita omnis natura ſimul perſonam comprehendit, quia perſona eſt quiddam ὑφιστάμενον per ſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Porrò quatuor videntur in hoc myſte-rio digna diligenti conſideratione.

PRIMVM, Qualis ſit vnio perſonalis, qua humana natura copulata eſt diuinæ.

SECVNDVM, Quænam ſint naturarum idiomata.

TERTIVM, Quæ qualiſque ἰδιωμάτων κοινωνία.

QVARTVM, quid illa κοινωνία efficiat.

Vnio perſonalis in Chriſto, vt alia vnionis genera prætercam, eſt duarum naturarum, videlicet verbi & carnis, id eſt, diuinæ & humanæ naturæ copulatio in vnã ὕπαρξιν ſeu ſubſiſtentiam, inconfuſa & impermixta, in qua copulatione natura aſſumens, id eſt, diuina ita ſibi copulat προσωπικῶς aſſumtam, id eſt, humanam naturam, vt eam ſuam propriam faciat, adeo vt vnum conſtituatur ὑφιστάμενον ſaluis naturis vtriſque, & earum naturalibus proprietatibus, & operationibus inconfuſis. Etſi ergo Chriſtus natura eſt Deus, & idem Chriſtus natura eſt homo: tamen non eſt niſi vna perſona. Siquidem diuina perſona, humanam naturam ita ſuam propriam fecit, cum eam ſibi vniuit perſonaliter, vt hæc humana natura aſſumta, iam non ſit aut vnquam eſſe poſsit, poſt vnio-

nem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

nem factā alicuius alterius, niſi Dei verbi hominis facti. Hæc res vtcunq; poteſt ſimilitudine hac declarari. Vt corpus Petri eſt corpus animæ Petri, ita vt ſit vnus Petrus: Sic corpus & anima Chriſti, ſunt corpus & anima vnigeniti filij Dei, vt vnus ſit Chriſtus eſſentialiter Deus & homo. Hoc tamen diſcrimen eſt. In Petro fit vna natura tertia cōpoſita ex duabus copulatis ſeu vnitis videlicet corpore & anima: in Chriſto autem non fit vna tertia natura, vt voluit Eutyches. Manent .n. Chriſti naturæ ſaluæ cum ſuis proprietatibus & actionibus, ſed vna perſona, quæ & Deus & homo eſſentialiter exiſtit, propter naturarū incolumitatem ſaluatam in vno ſubiecto. Hoc Auguſt. etiam teſtatur Ser. 58. de verbis Domini cum ait: Licet vnam perſonā in Chriſto credamus: duas tamen ſubſtantias, id eſt, naturas eſſe fatemur, diuinitatis ſcilicet & humanitatis, aſſumtricis & aſſumtæ creatricis & creatæ, quæ tamen ſubſtantiæ non ſunt confuſæ, ſed vnitæ, atq; in vna eademq; perſona inſeparabiles, & in ſua ſemper proprietate manentes. Quapropter vnicuique ſubſtantiæ propria vtique aptanda ſunt, id eſt, infirmitates humanitati, quæ creata eſt. Signa vero vel mirabilia diuinitati, quæ creauit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Idiomata in Chriſti perſona ſunt proprietates,quibus naturæ, videlicet diuina & humana, & integræ ſaluæque manent, & diſtinguuntur vna ab altera. Eſt enim Idioma quod vni naturæ ita proprium eſt vt non ſit alterius re ipſa. Diuerſæ igitur cum ſint naturæ, diuerſa habeant idiomata eſſentialia neceſſe eſt. Neq; ex perſonæ vnitate confundenda, ſed ex naturarum diuerſitate diſtinguenda ſunt in vno Chriſto idiomata. Saluis igitur naturis diuerſis,maneant idiomata diſtincta & idiomatis confuſis, confundantur etiam naturæ neceſſe ſit. Cum ergo hæc Enunciatio, Deitas eſt humanitas, ſit abſurda & falſa, diuerſiſsimæ enim ſunt naturæ: fieri non poteſt, vt ea quæ ſunt huius propria, illi attribuantur ſine errore & confuſione, naturarum. His ita poſitis, diſtinctius idiomata naturarum Chriſti explicemus.

Idiomata ergo diuinæ naturæ ſunt duplicia. Quædam enim ſunt ἀκοινώνητα, id eſt incommunicabilia, quæ re ipſa non communicantur, hoc eſt,neque induntur creaturis, neque creaturæ aliquas proprietates inde mutuantur. qualia ſunt hæc: Eſſe æternum, eſſe immenſum, eſſe infinitum, eſſe incircumſcriptum, per ſe exiſtere. Nihil

Nihil enim præter ſolum Deum eſt æternum, eſt immenſum, eſt infinitum, eſt ἀπερίγραπτον, eſt per ſe exiſtens. Quædam ſunt κοινωνητὰ, id eſt communicabilia, quæ tametſi vt ſunt, ita manent quoque vnius Deitatis propria, alioqui communia effecta non amplius idiomata dici poſſent. Nam τὸ κοινὸν & ἰδίωμα ita opponuntur, vt nec alterum alteri, nec ambo tertio alicui proprie & re ipſa tribui poſsint. Huius generis ſunt, exiſtere, ſapientem eſſe, bonum eſſe, purum eſſe, ſanctum eſſe, potentem eſſe &c. Hæc enim etſi re ipſa ſunt Dei propria: tamen vſus & virtutis reſpectu, item qualitatis ac ſimilitudinis cuiuſdam tenuis ratione, communicari dicuntur, quam ob rem etiam κοινωνητὰ appellantur. Vt cum dicitur, homo exiſtit, homo eſt beatus, virgo eſt pura, qui credit eſt Sanctus, rex eſt potens. Hæc attributa etſi Dei re ipſa ſunt idiomata: tamen Deus bonus, & amans ſuæ creaturæ, radios quoſdam harum ſuarum proprietatum communicat creaturis.

Idiomata humanæ naturæ Chriſti ſunt in triplici diſcrimine: quædam enim ſunt temporarea: quædam perpetua: quædã poſt reſurrectionem & triumphum Chriſti acceſſere.

Tempo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Temporarea idiomata humanæ naturæ Chriſti fuerunt infirmitatis, atq; ideo durarunt ſolummodo vſque ad mortem, vt fatigari, eſurire, dormire, triſtari, lacerari, angi & multa huius generis. Hæc omnia cum morte depoſuit, ea enim ad tẽpus aſſumſerat, vt nobis ſimilis per omnia excepto peccato inueniretur. Pertinebant igitur iſta ad tempus exinanitionis, qua filius exinaniuit ſeipſum vſque ad mortem crucis, non quod diuinitas ſui ipſius reſpectu & ſeorſim ſit exinanita, ſed quatenus carni ſeſe vniuit. Non enim vt in naturam humanam participatio gloriæ, ita diminutionis ignominia in diuinam cadit naturam.

Perpetua idiomata naturæ humanæ ſunt quibus ſublatis, naturam humanam ſimul tolli neceſſe eſt. Fieri enim non poteſt vt vlla res ſine ſuis proprietatibus conſiſtat. Sunt enim eſſentiales, vt quæ eſſentiam ipſam ſeu naturam conſtituant. Huius generis ſunt capi certo loco, ſecundum Petrum Apoſtolum Acto. 3. περίγραπτον eſſe, ſecundum Nazianzenũ & Iuſtinum. loco teneri ſecundum veri corporis modum vt Auguſt. loquitur. in certo ſpacio eſſe, & finitum eſſe ſecundum Vigilium. Breuiter tota pia antiquitas cum vniuerſæ ſcriptu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ræ conſenſu, veritatem humanæ naturæ in Chriſto agnoſcit & confitetur.

Idiomata humanæ naturæ poſt reſurrectionem, præter illa, quæ perpetua eſſe cum tota ſcriptura & puriori antiquitate diximus, ſunt omnia, quæ coniuncta ſunt cum conſeſſu eius ad dexteram patris, videlicet, quod Chriſtus depoſita omni infirmitate, in eum gloriæ gradum ſit euectus, quo ſupra omne nomen, vt Paulus loquitur, id eſt, dignitatem & eminentiam, emineat, carne ipſius iam plene, à Deitate σωματικῶς in ea inhabitante, glorificata, non in ſua eſſentia, neque in proprietatibus eſſentialibus abſorpta, quod ſane non eſſet glorificari, ſed aboleri potius humanam naturam. Atque hoc eſt, quod Iuſtinus ait: corpus Chriſti particeps factum eſt, non naturæ deitatis, ſed diuinæ dignitatis.

Quod autem quidam humanam naturā Chriſti poſt reſurrectionem ita maieſtate Deificatam eſſe contendunt, quod ſuas proprietates eſſentiales non retineat, manifeſta refutantur ſcriptura. Scriptura enim vtriuſque meminit, videlicet maieſtatis & loci, ſeu ſitus carnis CHRISTI poſt aſcenſionem. Ita enim autor Epiſtolæ ad Hebræ. ait: Sedet ad dextrā ma-

ieſtatis

ieſtatis in excelſis. Si ergo quæris, quid acciderit Chriſto poſt aſcenſionem, reſpondet, ſedet ad dexteram Maieſtatis. Si vlterius quæris, vbi nam ſedet, reſpondet, in excelſis, hoc eſt vt Paulus ad Epheſ. 4. interpretatur ſupra omnes cœlos. Verum ſi obieceris, omnia eſſe plena Maieſtate gloriæ Chriſti. Reſpondeo. Sit anathema, qui vel aliud ſentit vel dicit. Diſcernendum interea eſt inter maieſtatem ſimpliciter, & thronum Maieſtatis, quem in cœlo eſſe ſcriptura pronunciat. Hebræo. 8. Qui conſedit ad dexteram throni Maieſtatis in cœlis. Huc facit illud Auguſtini tractatu 50. in Iohannem. Quoniam verum eſt quod ait: Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi, & abijt & hic eſt & redijt & nos non deſeruit. Corpus enim ſuum intulit cœlo, maieſtatem non abſtulit mundo. Et Cyprianus lib. 6 cap. 14. Hic animaduertendum eſt, quod etſi corporis ſui præſentiā hinc ſubduxerit: maieſtate tamen diuinitatis ſemper adeſt, ſicut ipſe à diſcipulis abiturus pollicetur: Ecce vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Hoc ipſum de veritate humanæ naturæ Chriſti docet modus aduentus Chriſti ad iudicium.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Veniet (ait ipſe filius hominis) in gloria ſua, & omnes ſancti angeli eius cum eo, & ſedebit ſuper thronum gloriæ ſuæ. Item, videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram potentiæ Dei & venientem in nubibus cœli. In hac maieſtatis gloria ſedens ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos vero à ſiniſtris. Non ergo gloria maieſtatis tollit localitatem aut circumſcriptionem carnis Chriſti, ſicut impurus Eutyches docuit.

Qui localitatem & circumſcriptionem carnis Chriſti exiſtimant non poſſe ſtare cum vnione perſonali, ſed ſeparari diuinitatem à carne, craſsiſsime impingunt, ſomniantes infinitatem finitam eſſe. Neque neceſſe eſt ea quæ vnita ſunt æque omnibus partibus patere. Teneatur ergo hoc antiquitatis teſtimonium, quod eſt apud Damaſcenum lib. 3. de fide cap. 7. Deitas eſt incircumſcripta non coëxtenſa carne eius cum incircumſcripta eius diuinitate. Quamuis itaque non ſecundum vtramque naturam: tamen ſecundum inſeparabilem perſonæ vnitatem totus præſens eſt. Retineamus ergo conſtanter articulos fidei noſtræ, de vero Chriſti aſcenſu in cœlum & de reditu eiuſdem ad iudicium, iuxta teſtimonium

ange-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

angelorum Act. 1. Hic Ieſus qui aſſumtus eſt à vobis in cœlum, Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.

Qui hæc, quæ hactenus diximus ex ſcriptura & patribus de veritate humanæ naturæ Chriſti, putant aduerſari præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, falluntur à ſenſu carnis decepti. Fides enim Chriſtiana non fallacibus concluſiunculis ſinit ſe abduci à manifeſto verbo Dei: ſed veritate promiſsionis Chriſti fulcitur, etſi ſenſus & ratio hic deficiunt. Non ergo ſcrutatur modum præſentiæ, ſed veritatem ipſius ſentire potius laborat, proinde ſicut lutum cedit figulo: ita nos verbo Dei cedamus, etiamſi tota rerum natura contrarium ſtatueret.

Iam videamus κοινωνίαν ἰδιωμάτον, id eſt, communicationem proprietatum. Verum priuſquam eam definiemus, nominum quorundam, quorum noticia ad huius myſterij declarationem neceſſaria videtur, diſcrimen tenendum eſt, quod eſt quintuplex.

Primum, Quædam ſunt naturarum propria, vt Deitas, humanitas, caro, diuinitas, diuina natura, humana natura.

Hæc enim ſolūmodo naturas declarāt, niſi quod carnis nomen interdum concretæ ac-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tè accipiatur per Synecdochen, vt in illo dicto Iohannis: Verbum caro factum eſt. De his tenenda eſt regula. Quæ natura diſtincta ſunt, eorum quoq; idiomata & actiones diſtingui oportet. Cum ergo deitas ſeu natura diuina ita diſtincta ſit ab humana natura, vt nunquam poſsit eſſe aut fieri humanitas ſeu humana natura: ſequitur, idiomata & actiones harum diſtinctarum naturarum minimè confundi aut alternari poſſe, niſi ſimul confundantur naturæ, quæ tamen inconfuſæ vnitæ ſunt.

Secundum. Quædam ſunt propria perſonæ in natura diuina ab omni æternitate, quibus filius à patre & Spiritu ſancto diſtinguitur, vt filius Dei, imago Dei, Deus de Deo, Lumen de Lumine. Item λόγος, οὐ ῥητὸς, ἀλλ' οὐσιώδης.

Tertium. Quædam ſunt communia perſonæ Chriſti, cum patre & Spiritu ſancto ab æterno, vt eſſe omnipotentem, æternum, increatum, infinitum, immenſum, incircumſcriptũ, quæ æqualitatem, coæternitatem, & identitatem naturæ docent.

Quartum. Quædam ſunt officij perſonæ Chriſti, in duabus naturis ſubſiſtentis. Etſi enim hîc perſona tota agens eſt, tamen media actionum ſunt naturæ ipſæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

quæ ſuis proprietatibus agunt & perficiunt opus redemtionis, quod eſt totius perſonæ Chriſti Dei & hominis.

Quintum. Quædam ſunt communia naturis Chriſti & perſonæ ab incarnationis tempore, videlicet, & ea quæ ſunt ſecundi & tertij ordinis, quæ diximus ab æterno Chriſto conuenire, & ea quæ homini facto, ex tempore attribuuntur, vt Deus, λόγος, filius Dei, Dominus gloriæ, homo, filius hominis, filius Dauidis, ſemen mulieris. Hæc quia concreta ſunt, naturas cum ſubiecto ſignificant. In his ſolis concretis locũ habet κοινωνία ἰδιωμάτων. Obtinent enim concreta compoſitum ſignificandi modum, vt abſtracta ſimplicem. Etſi aliâs denominationem capit perſona à diuina natura, aliâs ab humana: tamen ſemper perſona vna ſignificatur. Hoc diſcrimine nominum quæ tribuuntur Chriſto obſeruato, facilius erit iudicare de cõmunicatione idiomatum, quæ locum habet, vt diximus ſolumodo in concretis, quibus perſona ſignificatur vt abſtractis naturæ.

Communicatio igitur idiomatum non ſic dicitur reſpectu idiomatum inter ſeſe, vt nonnulli putant, quaſi hæc communicatio aut eſſet effuſio proprietatum vnius naturæ in aliam, aut mutua idiomatum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

confuſio. Nam ſi ita eſſet, & illa quæ effunderet ſuas proprietates aboleretur, & ea quæ reciperet, alia fieret quam erat antea. Atq; ita Chriſtus nec Deus nec homo eſſet, conflatis ſcilicet duabus naturis in vnam tertiam compoſitam. Sed hæc communicatio idiomatum dicitur reſpectu perſonæ, de qua promiſcue prædicantur idiomata, vndecunque perſona denominationem accipiat, hoc eſt, ſiue à diuina ſiue ab humana natura. Proinde communicatio idiomatum eſt talis prædicatio, in qua proprietates vnius naturæ, tribuuntur non alteri naturæ, ſed perſonæ denominatæ ab altera natura, propter vnionem duarum naturarum in vna eademque perſona. Seu vt clarius forte dicatur. Communicatio idiomatum eſt communis prædicatio idiomatum de perſona, vndecunque denominatur ſiue à deitate, ſiue ab humanitate. Hinc rectè dicitur. Deus eſt homo. Deus eſt crucifixus. Deus acquiſiuit ſibi eccleſiam ſuo ſanguine. Deus eſt mortuus. Deus reſurrexit. Et contrà, Hic homo eſt Deus. Hic homo condidit cœlum & terram. Hic homo eſt vbique. Hic homo ſaluat, ſuſcitat mortuos, dat vitam æternam. Hic enim hominis nomine intelligitur perſona quæ eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Deus & homo, etſi denominationem capit à natura humana. Hæ ergo prædicationes veriſsimæ ſunt, quia ſubiecta in his propoſitionibus ſunt concreta, quibus duo ſignificantur, videlicet perſona & naturæ. Proinde perſonæ reſpectu, veræ ſunt iſtæ enunciationes: ſiquidem perſona illa vna & eadem eſt & Deus & homo.

Si quæris, qualiſnam ſit hæc prædicatio, rectè reſponderi poteſt, quòd ſit realis. Nam ſi ea prædicatio eſt realis, cum id ineſt verè in ſubiecto & re ipſa quod de eo prædicatur, non video cur hæc prædicatio idiomatum de perſona, realis dici non poſsit. Eſt enim reuera in perſona & diuina & humana natura cum ſuis eſſentialibus proprietatibus. Verum ſi hanc prædicationem verbalem dixeris, in multa abſurdiſsima incurres. Negabis perſonæ in duabus naturis ſubſiſtentis vnitatem. Negabis manere ſaluas duas naturas in vna perſona. Negabis concreta habere compoſitum ſignificandi modum, hoc eſt, ſua ſignificatione complecti & rem, & ſubiectum in quo res illa eſt, quæ principaliter nomine concreti ſignificatur.

Cum ergo Patres, inter quos ſunt Iuſtinus, Damaſcenus, & Gregorius Nyſſenus, dicunt carnem Chriſti deificatam

eſſe,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

eſſe, accipiendum eſt dextrè, iuxta piorum doctorum in eccleſia interpretationem. Non enim dicitur caro Chriſti deificata eò, quod ſit conuerſa natura humana in diuinam, aut quod ſit facta ipſa diuinitas, ſed quia coniuncta eſt humana natura ad diuinam in vnionem perſonalem, & quod ſit facta Dei caro. Vt enim natura diuina non poteſt in aliud conuerti, quoniam eſt incorruptibilis: ita nec aliud in eam conuerti poteſt, eò quod ſit ingenerabilis. Ad hanc quæſtionē Iuſtinus reſpondens ait: μένει μὲν τὸ σῶμα σῶμα, εἴπερ οὐ σῶμα θεὸς, μετείληφε δὲ θείας ἀξίας οὐ φύσεως. Neq; tamen exiſtimandum eſt quod hæc deificatio pertineat ad communicationem idiomatum duarum naturarum, quæ eſt alternata, vt declarauimus, proprietatum vtriuſque naturæ de perſona, prædicatio: Sed ad excellentiam vnius naturæ, nempe humanæ, in perſona Chriſti, qua humana natura antecellit omnibus creaturis ſapientia, bonitate, puritate, ſanctitate, potentia, maieſtate & gloria. Et tametſi hæc excellentia manat à natura diuina in humanam ꝓpter vnionem perſonalem, quemadmódum Nazianzenus indicat hiſce verbis, τὸ μὲν ἐθέωσε τόδε ἐθεώθη: tamen ab vnione illa omnino

 diſtin-

diſtinguenda eſt, ne vel cum Neſtorio faciamus Chriſtum diuinum hominem, atq; ita imprudentes cōſtituamus duos filios, vnum Dei, alterum virginis, hoc eſt, duas perſonas vt ſunt duæ naturæ, vel cum Eutychete ſomniemus vnam naturam ex duabus compoſitam, vt eſt vna perſona. Hæc omnia incommoda facile cauebimus, ſi accuratè, quemadmodum iam oſtenſum eſt, diſtinguamus inter hæc tria, videlicet vnionem perſonalem, communicationem idiomatum, & donorum, quibus eſt ornata humana Chriſti natura, collationẽ, quam à patribus deificationem dici oſtendimus.

Iam reliquum eſt vt quid efficiat illa κοινωνία ἰδιωμάτων videamus. Primum contra Neſtorium vnitatem perſonæ in duabus naturis ſubſiſtentis confirmat. Nam niſi vna eademq; perſona eſſet Deus & homo, abſurdiſsima eſſet alternata illa idiomatũ prædicatio. Cum igitur Chriſtus dicit: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo, manifeſtè ex communicatione idiomatis diuinæ naturæ, quod tribuit filio hominis, ſignificat eundem eſſe deum & hominem, vnam videlicet perſonam in duabus naturis ſubſiſtentem. Deinde hæc communi-

municatio idiomatum docet, precium actionum mediatoris in humana natura infinitum eſſe, quia perſona vna eademque, quæ eſt Deus & homo, eſt agens, adeo vt omnes actiones ſiue mediante humana natura ſiue diuina, ſint & dicantur perſonæ actiones. Hinc eſt illud dictum Lyrani, Luc. 11. A Chriſto prouenit gratia & gloria principaliter ratione deitatis, & inſtrumentaliter ratione humanitatis quæ eſt organum coniunctum ipſius deitati. Caro igitur Chriſti viuifica eſt, quia eſt caro eius perſonæ quæ eſt Deus. Obœdientia hominis Chriſti eſt noſtra iuſticia, quia eſt obœdientia eius perſonæ quæ eſt Deus. Paſſio Chriſti in æternum eſt efficax ad ſanctificandum credentes, quia eſt paſſio perſonæ quæ eſt Deus. Oratio Chriſti omnibus prodeſt, quia eſt oratio perſonæ quæ eſt Deus. Ad hunc modum iudicandum eſt de omnibus alijs actionibus mediatoris. Tametſi enim quædam actiones à diuina natura propriè proficiſcuntur, & quædam ab humana natura fiunt: tamen omnes æqualiter dignitatem accipiunt à perſona, quæ cum Deus & homo ſit, alia agit diuina alia humana natura.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

DE TERTIO.

Qualitas perſonæ Meſsiæ nunc ſanctitatis nunc iuſticiæ nomine in ſcripturis indicatur. Eſa. 54. Dominus exercituum nomen eius, & redemtor tuus ſanctus ô Iſraël. Daniel. 9. Vngatur ſanctus ſanctorum. Item Pſal. 16. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Hæc autem ſanctitas Chriſti conſideratur tripliciter. Primùm reſpectu deitatis, quæ eſt ſumma & perfectiſsima puritas & eſſentialis quædam iuſticia in diuina Chriſti natura, quæ eſt illi communis cum patre & Spiritu ſancto. Secundò, reſpectu humanitatis ſanctitas ſeu iuſticia Chriſti dicitur, qua ab ipſo conceptionis momento ſupra omnes creaturas ſanctitate eminuit humana Chriſti natura. Vnde angelus ad virginem, quod ex te naſcetur, ſanctum Domini vocabitur. Tertiò, reſpectu officij ſanctus & iuſtus dicitur Chriſtus: Iuxta illud Pſal. 144. Sanctus Dominus in omnibus operibus ſuis. Huc congruit dictum autoris Epiſtolæ ad Hæbr. Talis, inquit, decebat vt noſter eſſet ſummus ſacerdos, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habuit neceſsitatem

quoti-

quotidie pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi.

Porro huius ſanctitatis ſeu iuſticiæ Meſſiæ, quod ad officium attinet, triplex videtur neceſſitas. Prima Dei reſpectu, ſecunda Adami, tertia noſtri. Nam ſi Deum reſpicis, ſanctus eſſe debuit, qui ipſius iram placaret. Nihil enim placere poteſt Deo, qui ſanctus eſt, niſi ſit & ipſum ſanctum. Huc pertinet illud in Leuitico: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Pater ſimiliter de filio ait Eſa. 53. In ſcientia ſua iuſtificabit iuſtus ſeruus meus multos. Debuit enim neceſſario ſanctus & iuſtus eſſe, cuius obœdientia Deo ita placeret, non ſolum vt ipſi ſoli, verumetiam vt aliis ſalutaris eſſet, quibus vel imputaretur tantum. Si Adamum reſpicis, debuit Meſſias ſanctus & iuſtus eſſe. Opponi enim Chriſtus Adamo debuit in merito contrariorum. Adam meruit mortem & damnationem pollutione & peccato: ergo Meſſias debuit ſanctitate & iuſticia mereri vitam & ſalutem. Adam ſua inobœdientia adduxit in ſuos poſteros ſententiam maledictionis ſuo reatu: igitur Meſſias ſua obœdientia, quæ eſt iuſticia legis, & obœdientia in cruce, adducere debuit benedictionem iuxta promiſſionis verbum: Benedi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

centur in ſemine tuo omnes gentes. Si nos homines reſpicis, debuit Meſſias noſter ſanctus & iuſtus eſſe, vt ex ipſius ſanctitatis & iuſticiæ fonte nos etiam iuſticiam & ſanctitatem hauriamus. Iuxta illud Pauli: Natus eſt nobis à Deo iuſticia & ſanctificatio. Atq; ita ſanctus & iuſtus eſſe Meſſias debuit & in ſe, & vt Deo placeret, & vt nos ſanctos & iuſtos efficeret, vt ipſi ſeruiamus in ſanctitate & iuſticia omnib. diebus vitæ noſtræ, ac poſt hanc vitam in omnem æternitatem ſancti & iuſti ſimus vbi exuerimus mortalitatem, & donati fuerimus conformitate Chriſti ſecundi Adami, qui cum ſit & iuſtior & ſanctior quam primus fuit Adã, abſq; omni dubio & nos iuſtiores & ſanctiores primo Adamo erimus in æterna vita, vt qui Spiritus imperio totos nos committamus, nõ obnoxij vel tentationib. Sathanæ vel inſtigationibus carnis.

DE QVARTO.

Finem promiſsi & exhibiti Meſsiæ vidimus in primo membro, qui eſt abolere peccatum & mortem & reſtituere iuſticiam & vitam, opprimere æternis pœnis diabolum & impios, atq; donare æterna felicitate omnes credentes in eum. Hîc autem de

tem de officio agendum eſt. Vt enim finis eſt propter quem agitur: ita officium eſt quod agitur, vt finem aſſequaris. Hoc Meſſiæ officium etſi in Moſe & Propheticis ſcriptis multis indicatur nominibus, & declaratur deſcriptionibus: tamen duobus potiſsimum titulis, ad quos omnes aliæ appellationes referendæ ſunt, proprijſsimè notatur. Tituli autem hi ſunt Rex & Sacerdos, qui vno Meſſiæ, hoc eſt Chriſti nomine comprehenduntur, & pertinent ad finem dati Meſſiæ, qui finis nomine IESVS, quod illi in circumciſione impoſitum eſt ex mandato Dei, intelligitur.

De hiſce titulis pauca adijciemus ac primum de Regio titulo. Pſalm. 2. Ego conſtitui Regem meum ſuper Sion montem ſanctum meum. Pſal. 110. Sceptrum regni tui emittet Dominus de Sion. Hoc ſceptrum definit Eſai. cum ait: De Sion exibit lex & verbum Domini de Ieruſalem. Meſſiæ proinde regnum propagandum eſt voce Euangelij initio ſumto à Ieruſalem. Hoc ipſum docet Pſal. 145. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur, vt notam faciat filijs hominũ potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ tuæ. Huc reſpexit Paulus ad Roma. 1.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

cum ait: Euangelium eſt potentia Dei in ſalutem omni credenti. Dicitur autẽ Euangelium potentia Dei triplici reſpectu. Primò, Armorum, quibus regnum Chriſti acquiritur, poſsidetur, propagatur. Eſa. 11. Sceptro oris ſui percutiet terram, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Propter hunc vſum verbi Paulus verbum Euangelij gladium nominat, cum ait: Accipite gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Dicitur autem verbum gladius per metaphoram, hoc eſt, propter ſimilitudinem ſeu comparationem effectuum. Heb. 4. Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrantior quouis gladio bicipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ hominis. Huc illud Pauli 2. Cor. 10. Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed Dei poteſtate valida ad ſubuerſionem munitionum, dum ratiocinationes euertimus, omnemq; ſublimitatem, quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obœdiendum Chriſto. Secundò, hoſtium, qui ſuperantur & proſternuntur, vt ſunt peccatum, mors, diabolus, infernus: iuxta illud, Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Tertiò, Bonorum, quæ conſequuntur ſubditi regis Chriſti,

quæ

quæ nomine iuſticiæ συνεκδοχικῶς compre-
henduntur à Paulo, cùm ait: Iuſticia
enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem.
Cum iuſticia autem cohærent remiſsio
peccatorum, reconciliatio cum Deo, pax
conſcientiæ, ſalus, & vita æterna. De his
bonis & beneficijs mediatoris Pſalmus
idem canit hiſce verbis: Alleuat Domi-
nus omnes qui corruunt, & erigit omnes
eliſos. Cum hoc Pſalmi dicto congruit &
vox & facta Chriſti. Vox eius eſt, Venite
ad me omnes, qui laboratis & onerati
eſtis, & ego refocillabo vos. Facta ſunt in-
numera, quæ hanc vocem confirmant: vt
multæ ſanationes corporum, quæ ſana-
tionum animarum ſymbola fuerunt. De
hoc ſequitur in eodem Pſalmo: Bonus
Dominus vniuerſis, & miſerationes eius
ſuper omnia opera eius. Item: Miſericors
& miſerator Dominus, tardus ad iram &
multum miſericors. Item: Prope eſt Do-
minus omnibus inuocantibus eum, inuo-
cantibus eum in veritate. Voluntatem ti-
mentium ſe faciet, & deprecationem eo-
rum exaudiet, & ſaluos faciet eos. Quam
latè pateat regnum Meſsiæ oſtenditur in
eodem Pſalmo. Regnum tuum regnum
omnium populorum, & dominatio tua in
omnem generationem & generationem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Huic congruit mandatum CHRISTI: Mihi eſt data omnis poteſtas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete Euangelium.

Cultus huius regis indicatur Pſalm. 72. Timebunt te, quam diu Sol & Luna erunt. Item, Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Item, Omnes gentes benedicentur in ipſo & magnificabunt eum.

Maieſtas quoque huius regis deſcribitur in eodem Pſal: Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui facit mirabilia ſolus, & benedictum nomen maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra. Huic prædictioni reſpondit euentus in Chriſto, qui victa morte aſcendit in altum, iuxta vaticinium Dauidis, & ſedet ad dexteram patris in throno maieſtatis, & ſua maieſtate omnia implet ac gubernat. His propheticis vaticinijs cum pulchrè congruere videmus euentum in nouo teſtamento, quid pijs conſcientijs iucundius eſſe poteſt? Ex hac enim congruentia firmitas fidei noſtræ, ſicuti antea docuimus, pendet.

Deinde Chriſtus Sacerdos in ſcripturis dicitur, vt Pſal. 110. Tu es ſacerdos in

æter-

æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Hæc ſententia tria habet, videlicet quòd Chriſtus ſit ſacerdos, quòd ſit non Leuitico more ſed iuxta ordinem Melchiſedech conſtitutus, quòd ſit æternus, vt cuius vnius victima æternùm ſit efficax. Paul. 1. Timot. 2. definit Ieſum Chriſtum Deum & hominem ſacerdotem, eſſe mediatorem Dei & hominum, qui dedit ſeipſum ἀντίλυτρον pro omnibus, hoc eſt vt Epiſtola ad Hebre. interpretatur: Obtulit ſemetipſum patri per ſpiritum æternum, & ſua illa vna oblatione perfecit in æternum ſanctificandos. Vocatur autem hæc Chriſti oblatio, qua ſe obtulit patri in ara crucis ἀντίλυτρον, idque pro omnibus. Eſt ergo paſsio Domini victima ſufficiens, cuius merito omnes homines non ſolum liberantur à poteſtate diaboli, qui illos captiuos tenebat, verumetiam conciliantur Deo, iuxta fœdus: Ero illis in Deum & propitiabor peccatis eorum. Hæc congruunt cum multis dictis veteris teſtamenti. Pſal. 130. Si iniquitates obſeruaueris Domine quis ſubſiſtet? Sed apud te propitiatio eſt. Pſal. 103. Benedic anima mea domino, qui propitiatur omnib. iniquitatibus tuis. In his dictis Dauid ſpiritu intuens Chriſtum pendentem in cruce

oppo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

opponit vnius victimæ Chriſti efficaciam & meritum, omnibus iniquitatibus omnium hominum. Sicuti Paulus rectiſsimè Dauidis dictum interpretatur Roman. 3. cùm ait: Iuſtificamur gratis gratia ipſius, (id eſt, iuſti facti expiatis peccatis gratia ipſius ſaluamur) per redemtionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propiciatorem in ſanguine ſuo. Et Iohannes 1. Iohan. 2. Habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi. Eſt enim hæc propitiatio effectus proprius paſsionis Domini ſeu victimæ Chriſti, quæ propitiatio in hunc modum recte definitur. Propitiatio per victimam Chriſti facta, eſt irati Dei placatio & hominis agnoſcentis ſua peccata, & fide con fugientis ad mediatorem, reconciliatio cum Deo, per victimam ſacerdotis Chriſti, & preces quibus intercedit pro peccatoribus. Ex his promtum eſt intelligere nomine Sacerdotis, mediatoris, propitiatoris, redemtoris idem ſignificari, etiamſi hæc quadā ratione diſtinguuntur. Idem enim Chriſtus ſacerdos, mediator, propitiator & redemtor eſt. Sacerdos, quia in ijs, quæ coram Deo agenda ſunt,

pro

pro hominibus conſtitutus eſt. Mediator, quia ſe interponit inter Deum offenſum, & homines qui offenderunt, vt fiat reconciliatio. Propitiator, quia ſua victima & precibus placat patrem, ac ipſum propitium reddit peccatoribus. Redemtor denique ob finem & fructum dicitur. Per Chriſti enim ſacrificium placato patre donamur ſalute æterna & felicitate. Hic conſenſus prædictionis Dauidis & euentus in Ieſu Chriſto confirmet fidem noſtram. Sed de hac re plura vide quæ annotauimus cap. 1. Iohannis in hæc verba, Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

DE QVINTO.

De tempore aduentus Meſsiæ in carnem, duo ſunt teſtimoniorum genera. Quædam enim nunciant venturum, & non determinant tempus. Huiuſmodi ſunt promiſsiones pleræque de Meſsia, vt, Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Item: Benedicentur in ſemine tuo omnes cognationes terræ. Item: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam, &c. Quædam non ſolum nunciant venturum, verumetiam ſignant tempus, vt omnis dubitatio de exhibito Meſsia tollatur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ac refutentur perfidi Iudæi, qui ſua cœcitate dementati, fruſtra adhuc expectant Meſsiam. Sed huius poſterioris generis teſtimonia ſunt etiam duplicia. Quædam enim prædixerunt Meſsiam venturum in carnem, antequam prorſus collaberetur & aboleretur in perpetuum politia Moſaica. Quædam articulum temporis notarunt. Iacob cùm ait: Non auferetur ſceptrũ de Iuda donec veniat Silo, ſignificat Chriſtũ venturum antequam prorſus œconomia Moſaicæ Reipub. fuerit abolita, ita vt nunquam iterum inſtauretur, quo vaticinio refutat peruerſos Iudæos, qui tametſi vident Moſaicam politiã iam mille quingentos annos iacuiſſe: tamen expectant adhuc Meſsiam, palàm accuſantes mendacij patriarcham Iacob, imò ſpiritum ſanctum in eo loquentem. Si enim non venit Meſsias iam prorſus oppreſſo Iudaico populo, & confuſis tribubus, profectò mendax eſt ſpiritus ſanctus in ore patriarchæ, quod vel cogitare extremæ blaſphemiæ eſt. Ex hoc Iacobi vaticinio, extruit Eſaias etiam ſuum vaticinium de partu virginis, Cap. 7. Ecce virgo imprægnata pariet filium, vocabitur nomen eius Emanuel. Achab impius rex exiſtimabat iam penitus deletum iri

popu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

populum Iuda, vt nunquam amplius haberet ciuitatem, & templum in quo fierent oblationes, & preces, & ſcripturarum enarrationes: ſed Eſaias ſpiritu intuens vaticinium Iacob, regis incredulitatem reprehendit, ac ſi diceret: Videtur tibi ô rex iam prorſus actum eſſe cum populo Dei, quaſi iam penitus periturus ſit imminente hoſte: ſed falleris. Non enim peribit populus prorſus, ſiquidem nondum completum eſt quod præcedere oportet abiectionem & oppreſsionem finalem huius populi. Quandoquidem nondum natus eſt promiſſus Silo filius virginis. Certo igitur ſtatue hunc populum non prorſus & finaliter exterminandum eſſe priuſquam virgo fœcunda pepererit filium cuius nomen erit Emanuel, id eſt, qui erit Deus & homo. Quædam articulos temporis regni Meſsiæ notarunt vt Petrus. 1. Petri 1. teſtatur. Huc pertinent Danielis Hebdomades, qui in hunc modum de Meſsia ſcribit, Cap. 9. Septuaginta Hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſummatur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſticia ſempiterna,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

& impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum. Et paulò poſt: Et poſt hebdomadas ſexaginta duas, occidetur Chriſtus, & non erit populus, qui eum negaturus eſt, & populus ducis veniet, ciuitatemq; & ſanctuarium diſsipabit, & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Euentum huius vaticinij, quod ad poſtremam eius attinet, nec inficiari poſſunt Iudæi ipſi in perpetuo exilio exulantes, confuſis tribubus, ſi qui tamen ſunt reliqui Iudæi non adulterini, Priorem vaticinij partem completam eſſe nouit, & credit Eccleſia Chriſti, quæ ſtatuit Spiritum ſanctum in Daniele locutum eſſe. Computationem hebdomadarum Danielis vide in Chronicis Lutheri, Philippi, Funcij & Mercatoris. Huic vaticinio Danielis reſpondere euentum, oſtendit Paulus cum ait: Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, natum ex muliere, & factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret, ſcilicet à peccato, morte & damnatione. Hic ergo conſenſus prædictionis & euentus confirmet fidem noſtram de exhibito Meſsia, qui eſt IESVS CHRISTVS, qui verè peccato finem impoſuit, quantum quidem ad virtutem

ſui

ſui ſacrificij attinet, & adduxit ſempiternam iuſticiam, hoc eſt, perfectiſsimam obœdientiam erga Deum, quam omnibus in ſe credentibus in ſalutem imputat.

DE SEXTO.

Acta ſequuntur prout prædicta ſunt à prophetis, & completa à Chriſto humana natura aſſumta. Sunt autem hæc acta præcipua. Miracula, doctrina, benefacta, vitæ ratio, mors, reſurrectio, triumphus. De miraculis ſupra diximus, de reliquis breuiter dicemus.

Doctrina & benefacta Chriſti prædicantur paſsim in Moſe & prophetis, ſed nos paucis teſtimonijs contenti erimus. Pſal. 40. in perſona Chriſti Dauid in hunc modum loquitur: Euangelizaui iuſticiam in Eccleſia magna, & labia mea non prohibebo, Domine tu ſciſti, iuſticiam tuā nō abſcondi in corde meo, veritatē tuā & ſalutem tuam dixi, non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam in Eccleſia magna. Hîc breuiter Dauid in perſona Chriſti capita doctrinæ Meſsiæ complectitur, quæ ſunt veritas promiſsionum diuinarum, miſericordia, iuſticia, qua iuſticiæ Dei ſatisfit, & ſalus quæ contin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

git iuſtificatis ex miſericordia. An non his pulcherrime reſpondet euentus in nouo teſtamento Eſai. 61. Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit me, ad euangelizandum humilibus miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem indulgentiam & claudis apertionem, & prædicarem annum placabilem Domini, & diem vltionis Dei noſtri, vt conſolarer omnes lugentes & ponerem fortitudinem lugentibus in Sion, vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris, & vocabuntur in ea fortes iuſticiæ plantatio Domini ad glorificandum. Eſa. 42. Alloquitur Pater Filium per os prophetæ in hunc modum. Ego Dominus vocaui te in iuſticia, & apprehendi manum tuam, & ſaluaui te, & dedi te in fœdus populi in lucem gentium, vt aperires oculos cœcorum & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentis in tenebris. Eſa. 49. Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & reliquias Iſraël conuertendas, ſed dedi te in lucem gentium, vt ſit ſalus mea vſque ad extremum terræ. Hæc teſtimonia, vt alia omittam, quæ cum his congruunt (nam ſummus eſt Moſis & omnium prophe-

tarum

tarum de doctrina & benefactis Chriſti conſenſus) ſummam doctrinæ Chriſti continent, & clariſsimam Euangelij definitionem. Teſtantur enim gratiam vniuerſalem eſſe, remiſsionem peccatorum, iuſticiam, vitam, & ſalutem allaturum eſſe Meſsiam prænunciant, hoc eſt, verè Euangelium Chriſti proponunt. Euangelij enim nomine hæc beneficia Chriſti ſignificari Paulus docet ad Rom. 1.

Vitæ ratio Dei manifeſtati in carne, hoc eſt Chriſti, qualis eſſet futura, ſimiliter prædictum erat à prophetis. Eſa. 42. Pater in hanc ſententiam de filio manifeſtando in carne loquitur. Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum, electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea, dedi ſpiritum meum ſuper eum, iudicium gentibus proferet, non clamabit, neque accipiet perſonam, neque audietur vox foris, calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet, in veritate educet iudicium, non erit triſtis neq; turbulentus, donec ponit in terra iudicium, & legē eius inſulæ expectabunt. An non huic prophetiæ reſpondet dulciſsima illa Chriſti vox Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, ego reficiā vos.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Item: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. An non tota Euangelica hiſtoria teſtatur, Chriſtum Dominum humaniſsimè omnes excepiſſe, & neminem, qui ſuam implorauit opem, ſpreuiſſe, nec vllum territaſſe minis, niſi eos, qui ſua contumacia ſe veritati Dei oppoſuerunt. His enim protulit iuxta vaticinium patris iudicium.

Vaticinia clara de paſsione & morte Meſsiæ, præter ſacrificia, figuras & typos, de quibus ſupra diximus, duplicia ſunt. Quædam enim in genere tantum Meſsiam affligendum & moriturum prædixerunt, inter quæ alia figurate dicuntur, vt cum in Pſal. 110. de paſsione domini dicitur: De torrente in via bibet. Alia diſertè ſine omni figura idem continent, vt cum Daniel dicit, Chriſtus occidetur. Eſai. 53. prolixè paſsio domini prædicitur, ſed in genere ſolumodo, quorum omnium ſumma hac propoſitione continetur: abſciſſus eſt de terra viuentiũ, propter ſcelus populi mei percuſsi eum. Quædam particulatim paſsionis partes, & mortis genus ſignarunt, inter quæ omnium maximè illuſtris eſt Pſalmus 22. qui orditur à querela Chriſti in cruce: Deus meus deus meus quare dereliquiſti me. Et infra

infra, mortis genus mox indicat, cùm ait: Ego vermis ſum & non homo, opprobrium hominū & contemtio plebis, omnes videntes me deridēt me. An non hiſtoria Chriſti huic prophetiæ clariſsimè reſpondet? Pependit in cruce contemtiſsimus cruore & ſputis quodammodo obrutus, adeo vt vix appareret in ipſo hominis forma. Quemadmodum Eſaias prædixit: nō erat forma ei neq; decor, & non erat aſpectus, derident ſuſpenſum, mouent capita & flectunt genua, & cum magno ſarcaſmo dicunt: Aue rex Iudeorū. Item verba pſalmi neſcientes proferunt in ipſius contemtum: Confidit in Dominum, liberet eum, eripiet eum quoniā complacet ſibi in eo. Et infra, Aperuerunt aduerſus eum os ſuū ſicut leo rapiens & rugiens. An non clariſsimè cum his congruit euentus, cum in domibus pontificum & Herodis, tum in cruce? De perforandis Meſsiæ manib. & pedib. nonne clarè vaticinatur idem Pſal? Perfoderunt manus meas & pedes meos. Nec diuiſionem veſtimentorū domini tacuit idem Pſal. ita enim ait. Diuiſerunt veſtimenta mea ſibi, & ſuper tunicam meam miſerunt ſortes. Pſal. *69*. præter alia meminit fellis & aceti, quod illi ſitienti milites porrexerunt bibendū in cruce. Pſal. 30.

meminit verborum Domini, quæ edidit in cruce dum expirauit: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum.

Reſurrectionis Meſsiæ præceſſere triplicia teſtimonia. Quædam enim non ſignato reſurrectionis tempore poſt mortē vitam illi promiſerunt longæuam, vt Eſai. 53. Si poſuerit pro iniquitatibus animam ſuam, videbit ſemen longæuū. Quædam prænunciarunt reſurrectionem futuram, antequam caro eius in ſepulchro putreſceret, vt in Pſal. 16. Poſui Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris meis eſt, non mouebor, Ideó lætatum eſt cor meū & exultauit gloria mea, quia & caro mea requieſcit in ſpe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec permittes ſanctum tuum videre corruptionē, notas mihi feciſti vias vitæ, implens læticia vultum tuū, & delectationes in dextera tua in æternum. Quædam de ipſo reſurrectionis die prædixerunt, vt cum Oſeas Propheta ait: Tertio die ſuſcitabit nos. Nam in ipſius reſurrectione quæ contigit tertia die, noſtra reſurrectio poſita eſt. Cū his vaticinijs quia pulcherrimè euentus congruit, vt eſt expoſitus in Euangeliſtarum libris, mirum eſt quantum robur fidelis anima concipiat ex illa conformi-

formitate prædictionum & hiſtoriæ.

Triumphi Chriſti meminit Pſalm. 68. hiſce verbis: Aſcendiſti in altū, captiuaſti captiuitatem, accepiſti dona pro hominibus. Hoc Pſalmi dictum Paulus ad Epheſ. 4. aſcenſioni Domini accommodat, donaq; quæ accepit pro hominibus interpretatur Euangeliſtas, Doctores, Paſtores, &c. Sed quid multis, Pſalmi plurimi clariſsima vaticinia de paſsione, morte & reſurrectione Domini quibus hiſtoria per omnia congruit, continent, vt ſunt 16. 17. 22. 40. 118. & multi alij. Vide quæ annotauimus in enarratione Pſalmi 84. vbi inſtituimus integram collationem prædictionum cum hiſtoria Meſsiæ.

DE SEPTIMO.

Quid euenturum erat poſt mortem, reſurrectionem, & triumphum Meſsiæ non tacuere vaticinia Prophetarum cum quibus euentus clariſsime congruit. Sunt autem hæc à Prophetis prædicta euenta poſt triumphum Chriſti præcipua.

1. Donatio Spiritus ſancti.
2. Efficacia Euangelij.
3. Reiectio Iudæorum.
4. Aſſumtio gentium.

Regnum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

5. Regnum Antichriſti.
6. Regnum Mahometicum.
7. Conſeruatio Eccleſiæ in medio hoſtium.
8. Inuaſio regni Antichriſti.

Hæc omnia vt prædicta ſunt à ſanctis Dei prophetis euenere. Sed nos pauca de ſingulis confirmandi noſtri gratia adijciemus.

DE DONATIONE SPIRITVS SANCTI.

Ioël Propheta de effuſione Spiritus ſancti in Apoſtolos prophetauit hiſce verbis: Et erit poſthac, effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem & prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ, ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, iuuenes veſtri viſiones videbunt. Hanc prophetiam Petrus Acto. 2. affirmat impletam fuiſſe, cum miſſus eſt ſpiritus ſanctus die à reſurrectione domini 50. viſibiliter in Apoſtolos, quem dominus ipſe ſe miſſurum promiſerat. Quare & præcepit diſcipulis vt manerent in ciuitate Ieruſalem, donec promiſſum patris acciperent. Ita enim eodem die quo apparuit viuus poſt mortem ait diſcipulis: Et ecce ego mittam promiſſum patris mei ſu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

per vos, vos autem manete in vrbe Ieruſalem, vſquequò induamini virtute ex alto, id eſt, vſquequò ſpiritus ſanctus è cœlo in vos illabatur. Et Acto. 1. Et côueſcens præcepit eis ab Ieruſalem ne diſcederent, ſed expectarent promiſsionem patris, quam audiſtis per os meum. Nam Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini (ſcilicet à patre & me) ſpiritu ſancto poſt non multos hos dies. Non dubium eſſe poteſt, Chriſtum cum hæc diceret, reſpexiſſe ad prophetiam Ioëlis, quæ completa eſt die penteçoſtes, ſed prophetæ verba breuiter expendamus. Primum itaq; cum dicit: Effundam ſpiritum meum, ſignificat vberiorem ſpiritus gratiam contingere Eccleſiæ Dei poſt Chriſti aduentum, quàm contigit ſub lege. Ideo non dicitur, Stillabo ſpiritum meum: ſed effundam, vt plena copia voce effuſionis ſignificetur. Item cum dicit, effundam, reſpicit ad typum. Nam ſpiritus ſancti hæc effuſio, aqua manante de petra in deſerto ſignificabatur. Deinde dicit ſuper omnem carnem, quod comparatè accipiendũ eſt. Sub lege enim pauci admodum ſpiritu prophetiæ donabantur. Verum in nouo teſtamento, hoc donum ſpiritus, non eſt alligatum paucis aut certo hominum ordini,

dini,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

dini, ſed promiſcue datur omnibus audientibus Euangelium & credentibus, etſi non hodie viſibiliter, vt die pentecoſtes à reſurrectione Domini accidit. Tertio, cum dicit filios & filias eorum prophetaturos, item ſenes ſomniaturos & iuuenes viſuros viſiones, ſignificat fore vulgo pleniorem lucem cognitionis Dei in nouo teſtamento quam fuit in veteri. In nouo enim vident clarè completa, quæ olim obſcurius prophetæ prædixerunt.

Vt hæc viſibilis effuſio Spiritus ſancti in apoſtolos, iuxta prædictionem prophetæ fuit veluti authenticum quoddam maieſtatis diuinæ ſigillum, quo ipſe Euangelium Chriſti mundo vniuerſo confirmari voluit: ita inuiſibilis eiuſdem ſpiritus effuſio in credentes, eſt teſtimonium firmũ veritatis Euangelij in cordibus fidelium, & arrhabo quidam promiſſorum bonorum, iuxta dictum Pauli 2. Corinth. 1. Qui confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos Deus eſt, & qui ſignauit nos & dedit pignus ſpiritus in cordibus. Quid effecturus eſſet ſpiritus ſanctus promiſſus & datus copioſe docet ipſe Dominus infra Iohannis 14, 15, 16.

De efficacia Euangelij in nouo teſtamento prædixit Ierem. cap. 141. Dabo

eis cor

eis cor vt ſciant me, quòd ego ſim Dominus, & erunt mihi in populum, & ego ero illis in Deum, quia reuertentur ad me in toto corde ſuo. Idem cap.31.Ecce dies venient dicit Dominus, & feriam domui Iſraël & domui Iuda fœdus nouũ, nõ ſecundum pactum quod pepigi cum patribus veſtris,in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt,& ego dominatus ſum eorum, dicit Dominus: ſed hoc erit pactum quod feriam cũ domo Iſraël: poſt dies illos dicit Dominus, dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum inſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi mihi erunt in populum, & non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens,cognoſce Dominũ. Omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſq; ad maximũ ait Dominus, quia propitiabor iniquitati illorũ,& peccati eorum non ero memor amplius. Hoc prophetæ teſtimoniũ manifeſtè docet de fœdere nouo & efficacia Euangelij in nouo teſtamento, quemadmodũ autor Epiſtolæ ad Heb. cap. 8.hanc prophetiam interpretatur. Pſal.68.Dominus dabit verbũ Euangelizantib. virtute multa. Et Pſal. 19. efficaciam Euangelij multiplicem proponit.

ponit. Eſai. 11. Percutiet (ſcilicet Chriſtus per ſuos apoſtolos aliosque verbi miniſtros) terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Cum his vaticinijs de efficacia Euangelij congruit euentus. Petrus Actor. 2. virtute huius Euangelij ex hoſtibus Chriſti tria millia hominum ad fidem conuertit. Apoſtoli reliqui cum Petro miſsi prædicatum Euangelium, virtute ſpiritus armati, & miraculis ad inuocationem nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti editis (quæ miracula, vt teſtimonia fuere viuentis, regnantis & præſentis filij Dei in Eccleſia: ita ſymbola erant internæ virtutis verbi per ſpiritum ſanctum in cordibus credentiũ) plurimos ad fidem à prophanitate idololatrica iuxta vaticinia pertraxerunt, quod nullis humanis viribus aut ſapientia effeciſſent. Id quod ipſe Paul. teſtatur 1. Corinth. 2. cum ait: Neque ſermo meus & prædicatio mea verſatur in perſuaſorijs humanæ ſapientiæ verbis, ſed in demonſtratione ſpiritualis potentiæ. Vide quæ ſupra annotauimus ex 2. Corinth. 10. de virtute Euangelij, quæ Euangelij virtus quantum ad internam efficaciam attinet, (nam miracula ſolumodo in noua Eccleſia confirmandæ
doctri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

doctrinæ deſtinabantur) in ſucceſſoribus Apoſtolorum etiamnum durat, & durabit iuxta vaticinium Prophetæ. Quam pulchrè congruat experientia cum Prophetarum prædictionibus de efficacia verbi, etiam poſt Apoſtolorum tempora docent omnes ætates, inde vſque à donatione viſibili Spiritus ſancti ad noſtra tempora. Ita videmus veram eſſe promiſsionem Chriſti: Portæ inferorum non præualebunt aduerſus eam. Tametſi enim ſemper ſunt & erunt qui opponunt ſe verbo donec hic mundus ſteterit: tamen nunquam vllis viribus diabolorum aut hominum reprimetur eius curſus. Siquidem vt nunquam deſinet antiquus ſerpẽs eiaculari ſua venena, ſicut habet prima promiſsio: ita Chriſtus nunquam deſinet adeſſe & tueri Eccleſiolam ſuam aduerſus poteſtates tenebrarum.

DE REIECTIONE IVDAEORVM.

Tria ſunt in reiectione Iudæorum conſideranda iuxta Prophetica vaticinia. Primum, paucitas ſaluandorum ex Iudæis. Secundum, definita & ſtatuta vaſtitas politiæ Moſaicæ nunquã inſtaurandæ. Tertium,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tium vtriuſque,id eſt,paucitatis ſaluando-rum & vaſtitatis perpetuæ cauſſæ.

De paucitate ſaluandorum ex Iudæis prædixit Eſai. cap. 1. Niſi Dominus Sebaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus,& ſicut Gomorra ſimiles fuiſſemus. Idem cap. 10. Si fuerit numerus filiorum Iſraël tanquam arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. Pſal. 19. fiat menſa eo rum coram ipſis in laqueū & in captionē, & in ſcandalum & in retributionem ipſis.

De abolenda penitus Moſaica Politia Eſaias quoque vaticinatur cap. 10. finitionem Dominus Deus exercituum faciet in medio totius terræ. Et Daniel cap. 9. Poſt ſexaginta duas hebdomadas occide tur Chriſtus, & non erit ſcilicet populus amplius. Nam ciuitatem & ſanctuarium diſſipabit populus ducis venturi, & finis eius populi vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.

De cauſis paucitatis ſaluandorum ex Iſraël & abolendæ Politiæ Moſaicæ, ipſe Moſes prædixit Deutero. 18. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum, qui verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor exiſtam. Item 28. cap. Si audire nolueris vocem Domini Dei tui,mittet Dominus ſuper te male-

maledictionem, perditionem, & pertur-
bationem, donec conteret te, & perdet
velociter propter maliciam operum tuo-
rum. Item, remanebitis pauci numero,
qui prius eratis ſicut aſtra cœli præ multi-
tudine: Quoniam non audiſti vocem Do-
mini Dei tui: & ſicut antea lætatus eſt Do
minus ſuper vos bene vobis faciens voſq;
multiplicans: Sic lætabitur diſperdens
vos atque ſubuertens, vt auferamini de
terra ad quam ingredieris poſsidendam.
Hinc eſt quod idem Propheta per Mime-
ſin dicat: Percuſsimus fœdus cum mor-
te, & cum inferno fecimus pactum, fla-
gellum inundans cum tranſierit, non ve-
niet ſuper nos, quia poſuimus mendaci-
um ſpem noſtram, & mendacio protecti
ſumus. Idem cap. 8. Ecce pono in Sion
lapidem offenſionis, & petram ſcandali.
Idem 65. Tota die expandi manus meas
ad populum non credentem ſed contra
dicentem mihi. Pſal. 118. Lapidem quem
reprobauerunt ædificantes hic factus eſt
in caput anguli. Cum his Prophetijs con-
gruit Domini comminatio quæ eſt Math.
23. & 24. Hæc igitur vaticinia ſint nobis
in conſpectu de internecione populi Iſra-
elitici, quē ꝓpter ſuā cōtumaciā aduerſus
Chriſtū ꝓphetæ prædixerūt extermināndū

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

eſſe. Neque hic obſtant promiſsiones factæ Iſraëlitis. Nam vt Paulus ait, iſtæ promiſsiones non pertinent ad eos qui nati ſunt ex Iſraël ſecundum carnem, ſed ſecundum promiſsionem, id quod olim adumbratum erat in duobus filijs Abraham, videlicet Iſmaël & Iſaac. Item in duobus filijs Iſaac, Iacob & Eſau. Ideo Paulus ait: Non enim omnes qui ſunt Iſraël, ij ſunt Iſraelitæ, neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij Abrahæ. Filios autem Abrahæ Apoſtolus ipſe definit ad Rom. 4. eſſe omnes qui ſectantur veſtigia fidei Abrahæ. Non ergo reiectio Iudæorum reijcienda eſt ad arcanum Dei conſilium, quo ab æterno ſtatuit, vt Stoici dicunt, reijcere iſtum populum: ſed ad contumaciam populi offendentis in lapidem ædificij, id eſt, in Chriſtum. Vult enim DEVS paterna ſua beneuolentia totum humanum genus ſaluum fieri: ſed per ſalutem, id eſt, per ipſum Chriſtum. Vult quoque omnes contumaces in Chriſtum iuſto ſuo iudicio perire. Stat enim immota ſententia Pauli: Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Nos igitur qui ex gentibus vocati ſumus, ſimus grati DEO, fide & obœdientia adhæreamus Chriſto, in quem quiſ-

quiſquis crediderit, non pudefiet. Verum ſi nos autori ſalutis oppoſuerimus contumaciter cum Iudæis, futurum eſt, vt etiam à nobis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructus eius. Si enim non pepercit naturalibus ramis, multo minus parcet inſititijs. Vide Romano. 9. 10. & 11. vbi hoc ipſum argumentum tractatur.

DE ASSVMTIONE GENTIVM.

Plurima extant veteris teſtamenti vaticinia, de vocatione & aſſumtione gentium. Taceo primam promiſsionem gratiæ, quæ eſt vniuerſalis. Prætereo repetitam promiſsionem: In ſemine tuo benedicentur omnes cognationes terræ. Hæ promiſsiones cum ſint vniuerſales, manifeſte includunt gentes. Sed nos illa vaticinia ſolummodo hic attingemus, quæ meminerunt aſſumtionis gentium, reiectis Iudæis contumacibus aduerſus Chriſtum. Pſal. 2. aperte pronunciat, frementibus Iudæis aduerſus Chriſtum, gentes fore ipſius peculium: ita enim ait: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Oſeæ 2. propoſito

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

poſito ſymbolo docet gentes aſſumendas eſſe: vocabo, inquit, non plebem meam, plebem meam, & non dilectam, dilectam. Huc pertinent exhortationes multæ in Pſalmis, quibus Dauid hortatur gentes ad celebrandum Deum, qui eas aſſumſit in gratiam ex mera ſua miſericordia, vt cum dicit: Laudate Dominum omnes gentes, & laudate eum omnes populi, quoniam cõfirmata eſt miſericordia Dei ſuper nos, & veritas Domini manet in æternum. Cũ igitur videmus euentum reſpondere vaticinijs Prophetarum, ſciamus hanc gentium aſſumtionem, & vocationem, quæ per Apoſtolos facta eſt, vim demonſtrationis, qua veritas Euangelij & firmitas fidei gentium confirmetur, obtinere.

DE REGNO ANTICHRISTI ET MAHOMETICO.

Prædixere Prophetæ Dei, oritura eſſe regna Antichriſtianum & Mahometicum, quorũ illud quidem, fraude acquireretur & mendacijs ſtabiliretur ſub Chriſti nomine, vt hodie in papatu cernitur, hoc vero armis raperetur, Chriſtum ex profeſſo contemnens, & ſanctos Dei conculcans, quod videmus compleri in Turcico regno.

regno. De hoc Mahometico regno vide quæ annotauimus in enarratione Pſalm. 84. De Antichriſti impietate vide 2. Theſſalon. 2. vbi Paulus ita depingit papam ac ſi ipſe coram ipſius impietatem & ſuperbiam vidiſſet. Lege quoque de vtroq; regno commentarios Philippi in Danielem, Item Chronica eiuſdem.

DE INVASIONE REGNI ANTICHRISTI.

Etſi autem Antichriſti regnum fore magnum, potens, & terribile prædixere Prophetæ: tamen circa finem mundi idem inuadendum & diminutum iri non tacuere. Etſi autem prorſus non abolebitur Antichriſti dominium, ante aduētum Chriſti ad iudicium: tamen ruinas magnas patietur. Nam tonitru cœleſti percutietur. Omitto alia multa teſtimonia, & vnum Pauli quod eſt 2. Theſſal. 2. aſſcribam: Quem (ſcilicet filium iniquitatis & aduerſarium CHRISTI) Dominus deſtruet ſpiritu oris ſui, & abolebit illuſtri aduentu ſuo. Hoc Pauli vaticinium duo continet. Vnum de deſtructione, hoc eſt, inuaſione, qua patefiet fraus Antichriſti, vt multi ab eo deficiant. Alterum, de perpetua aboli-

tione regni Antichriſti, poſt cuius abolitionem regnum ſanctorum perpetuo durabit, iuxta Danielis vaticinium & Chriſti promiſsionem. Primum enim dicit. Quem deſtruet Dominus ſpiritu oris ſui. Eſt aũt ſpiritus oris Chriſti ipſa Euangelij vox, per quam regnũ Antichriſti conquaſſabitur, & paulatim maiores ruinas accipiet. In totũ autem non abrogabitur, antequam Dominus ad iudicium venerit. Etſi autem omnibus ſeculis erant pij quidem & docti viri, qui Papæ Tyrannidi aduerſabantur, nihilominus tamen integrum ſuum regnum obtinuit vſque ad annum Domini 1517. à quo tempore vſque huc 54. annos Chriſtus Dominus Spiritu oris ſui potenter inuadit regnum Antichriſti, per pios Euangelij præcones in multis regnis, qui virtute Spiritus ex alto armati, viriliter oppugnant regnum Papæ. Deinde dicit: & abolebit illuſtri aduentu ſuo, hoc eſt, Etſi inuaditur regnum Antichriſti nũc ex hac nunc ex alia parte: tamen non in totum abolebitur, vt diximus, antequã dominus illud ſuo glorioſo aduentu aboleuerit, quod haud dubie breui futurum eſt, præſertim cum ſigna aduentus Domini ad iudicium, à Prophetis Chriſto & Apoſtolis prædicta, quotidie cumulantur.

De octa-

Horum omnium vſus & fructus. Primus eſt, vt ex his collationibus Prophetiarum & hiſtoria Chriſti, confirmationem fidei noſtræ de Domino noſtro Ieſu Chriſto petamus. Nam cum videmus vaticinia quatuor millium annorum per omnia cõgruere cum euentu & hiſtoria Chriſti, nullus ſcrupulus pijs mentibus amplius relinquitur, quin contra portas inferorum teneamus certiſsimam & euidentiſsimis demonſtrationibus confirmatã doctrinam Euangelij de Ieſu Chriſto, mortuo & reſuſcitato pro humano genere. His enim firmiſsime fulcitur aſſumtio demonſtrationis, quam in initio propoſuimus de vero Meſsia Ieſu Chriſto, quam demonſtrationem Chriſtus ipſe, vt diximus, & Apoſtoli ipſius nobis commendant. Secundus vſus & fructus coniunctus eſt cum primo, videlicet, vt coniuncti de doctrinæ Euangelicæ certitudine, conuertamur ad Deũ fiducia in mediatorem Ieſum Chriſtum concepta, & ſtatuamus illum vere præſtiturũ nobis quæ in Euangelio promiſerat.

Quoniam autem nulla res homini ſalutem expetenti adeo neceſſaria eſt, vt vera fides, qua conuerſio (quæ græcis μετάνοια

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

vulgò pœnitentia dicitur) ad DEVM fit, ſtabilitur, & continuatur, placet huc quædam de fide ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον aſcribere, vt & firmiſsime teneatur quæ ſit veræ, firmæ & ſalutaris fidei indoles, & facillime diſtinguatur inter viuam piorum, & mortuam hypocritarum fidem. Siquidem fides hypocritica ſpectrū ſolummodo eſt veræ fidei, & non fides proprie dicenda, quo tamen ſpectro adeo delectantur hypocritæ, vt ſe ſolos beatos eſſe exiſtiment. Verum his idem vſu venit quod phreneticis. Vt enim phrenetici, ſi ad illorum colla ſuſpenduntur torques cupreæ, & capitibus imponuntur coronæ ſtramineæ, altum ſpirant, incedunt magnifice, alios tanquam ex alto deſpiciunt. ſe reges eſſe putant, & nominari geſtiunt: Sic hypocritæ (quorum conditio multo eſt deterior quam phreneticorum) ſpectro fidei faſcinati, ſuis operibus, ſuis iuſticijs, ſuis meritis, ſe ornatiſsimos exiſtimant, ſe ſolos beatos gloriantur, & alios tanquam ex alto deſpiciunt, vt videre eſt in Phariſæo illo, qui gloriabunde ſe antepoſuit publicano, qui tamen publicanus viua fiducia in DEVM concepta, ad propitiatorium confugiebat, qua fide & iuſtificatus eſt & ſaluatus.

Verum

Verum priuſquam viua & ſalutaris fides (qua fit conuerſio) in corde hominis concipiatur & naſcatur, quatuor in homine præcedant neceſſe eſt.

Primum eſt peccati cognitio in mente.

Secundum iuſtæ iræ Dei in peccatores & meritæ damnationis in corde ſenſus.

Tertium μεταμέλεια, cum qua cruciatus in conſcientia propter peccatum commiſſum, & propter pœnas imminentes ex iuſta ira Dei, coniunctus eſt.

Quartum, Chriſti vera noticia & firma in mente ex Euangelij prædicatione concepta.

Hæc quatuor ſunt veluti quatuor gradus, quibus gradatim conſcenditur ad veram & ſalutarem conuerſionem, quæ fit per fidem. De quibus gradibus ordine dicemus.

Primus itaq; gradus eſt peccati cognitio. Hanc conſequitur homo ex lege Dei: per legem ait Paulus eſt cognitio peccati. Eſt enim lex Dei regula iuſticiæ, quæ monſtrat quid iuſtum quid iniuſtum ſit, quid Deo placeat quidq; diſpliceat, ex quo fit vt quicquid ſit in nobis, vel fiat à nobis non congruens cũ regula, hoc eſt, cum lege Dei, ſit peccatum, quo Deus horribiliter offenditur. Ad hãc ergo regulam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

lam, vitam & actiones ſuas interiores &
exteriores explorabit homo, & ex ea iu-
dicabit de factis ſuis, peccata ne ſint, an
non. Verum ne quis errore fallatur in
accommodatione & vſu huius Regulæ,
duo tenebit: Vnum, quod quicquid ad-
uerſetur charitati dei & charitati proximi,
prohibeatur lege Dei, & pugnet cum re-
gula iuſticiæ, & contra, Quicquid congru-
it cum charitate Dei & proximi, præcipia-
tur, tametſi expreſſe verbis legis non vi-
deatur interdictum aut præceptum. Nam
lex ex his duobus principijs concluditur,
Diliges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, ex tota anima tua, & ex totis vi
ribus tuis, & diliges proximum tuum ſi-
cut teipſum. Alterũ, quod lex ſit ſpiritua-
lis, vt quæ poſtulet puram, perpetuam,
perfectam & ſpiritualem obœdientiam,
ex quo intelligere in promtu eſt, ꝙ nul-
lus homo natus iuxta naturæ legem, vale-
at legem Dei implere. Nam hominis
natura & legis conditio, ita ſibi aduerſan-
tur, vt nunquam in hac vita inter eas con-
uenire (vt deberet fieri) poſsit. Id quod
Paulus conqueritur, cum ait: Lex eſt ſpi-
ritualis, ego autem carnalis, venditus ſub
peccatum. Hinc intelligimus omnes ho-
mines reos eſſe coram tribunali Dei,

vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

vt transgreſſores ipſius ſanctiſsimæ legis, & non poſſe ne incipere quidem, nedum præſtare vllam obœdientiam, iuxta legis mentem, priuſquam regeniti fuerint, & facti noui homines per fidem.

Secundus gradus eſt ſenſus iræ Dei & iuſtæ damnationis, in corde hominis propter peccatum, quo reus eſt homo coram Deo. Quoties enim homo cogitat ſuum peccatum, ſimul debet intueri iram Dei aduerſus ſe, & cogitare de pœna quam meruerat propter peccatum.

Huius iræ Dei ſenſus in corde hominis propter cōmiſſa peccata, creſcit ex harum rerum cogitatione. Primum, cogitandum de lege lata primis noſtris parentibus in Paradiſo videlicet, quando comederis de arbore iſta morte morieris. Hic Dominus toti Adamo minatur mortem ſi legem latam violauerit, hoc eſt, minatur mortem non ſolum perſonæ Adami, verū etiam naturæ Adami, quam nos omnes habemus, qui nati ſumus ex Adam, iuxta communem naſcendi legem. Atq; ideo eiuſdem cuius & Adam condemnationis rei ſumus, qui ab eo originem traximus. Pſal. 51. Paulus Rom. 5.

Deinde ſenſus iræ Dei & iuſtæ noſtræ damnatiōis, creſcit ex cogitatione ſententiæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tiæ, quam DEVS in monte Sina adiecit ſuæ legi, videlicet, maledictus omnis qui non manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis vt faciat ea. Hæc maledictio venit ex iuſta ira Dei in omnes, & infert æternas pœnas omnibus ijs, qui non per liberatorem Ieſum Chriſtum ex hac legis ſententia eximuntur.

Tertio, ſenſus iræ Dei & iuſtæ condemnationis hominis propter peccatum, creſcit ex Chirographo Dei in cordibus noſtris, quod Chirographum eſt conſcientia hominis, quæ teſtatur de damnatoria ſententia, primum in Paradiſo, Deinde in lege propoſita. De vtraque ſententia, videlicet, conſcientiæ & legis Dei loquitur Iohannes, 1. Iohan. 3. Si, inquit, condemnet nos cor noſtrum maior eſt Deus corde noſtro qui nouit omnia. Quoties ergo ſentimus cruciatum in conſcientia noſtra propter peccatum, cogitabimus eſſe pœnam diuinam, & præmonitionem quandam æternarum pœnarum propter peccatum, niſi nobis per Chriſtum ſuccurratur.

Quarto, ſenſus iræ Dei, & iuſtæ noſtræ pœnæ, etiã creſcere debet ex ſignis iræ diuinæ, quæ ſunt duplicia. Quædam enim ſimul minantur & puniunt, vnde maxima

ira

ira Dei in peccatores intelligitur. Huius generis ſigna ſunt peſtis, annonæ charitas, fames, bellum, & variæ plagæ, quibus Deus vel integra regna, vel aliquos ſaltem homines alijs in admonitionem punit, in oſtenſionem futuri iudicij. Quædam non ſtatim puniunt, ſed minantur & imminentes pœnas quaſi prædicunt. De huiuſmodi ſignis minantibus multas habemus hiſtorias tum prophanas tũ ſacras.

Egeſippus ſigna cõminantia, quæ præceſſerunt euerſionem Ieruſalem recitat. Chriſtus Dominus Math. 24. enumerat ſigna præceſſura extremum diem, quibus ſubiungit hanc grauiſsimam admonitionem, videte ne quis vos ſeducat. De his tenenda eſt regula. Quicquid non fit vſitate, etiamſi naturales cauſſas habeat, aliquid ſignificat. Etſi ergo cometæ, inundationes aquarum, horrendæ & inuſitatæ tempeſtates habent ſæpe naturales cauſas, quas Mathematici monſtrant: tamen experientia & hiſtoriæ docent, non ἄσημα eſſe quæ ita inuſitate fiunt. Verum huiuſmodi ſigna minantia, annexam conditionem habent duplicem, videlicet iudicij ſeu pœnæ, ſi non reſipiſcimus ſignis admoniti, miſericordiæ, ſi vera pœnitentia confugimus ad Deum, petentes veniam.

Ex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Exemplum in Propheta Iona habemus illuſtre. Per hunc enim Deus minatur exitium Niniuitis, poſt quadrageſimũ diem à tempore concionis Ionæ. Sed quid accidit? Audita hac comminatione, agnouere Niniuitæ ſuum peccatum, & iuſtam iram Dei, & conuerſi ſunt in vera pœnitentia ad Deum, petiuerunt veniam in planctu & ieiunio. Horum ergo pœnitentia motus Deus illis pepercit, & nõ puniuit iuxta comminationem Prophetæ. Horum exemplum ſi hodie multæ gentes imitarentur, Deus etiam miſericordiæ ſuæ memor, parceret ijs, quibus iam varijs & inuſitatis portentis, minatur pœnas.

Tertius gradus, qui veram conuerſionẽ quæ fit per fidem præcedit, eſt μεταμέλεια, dolor ob peccatum in cõſcientia. vt enim ſecundus eſt ſenſus iræ Dei, quo vere ſtatuimus Deum iraſci peccato: ita hic μεταμέλεια & dolor ob peccatum eſt, quo compũgimur ob culpam noſtram, & vellemus nos nunquam peccaſſe & offendiſſe Deũ, vnde concipitur in nobis per Spiritum ſanctum (qui ideo ſpiritus timoris dicitur Rom. 8.) dolor, odium peccati, & fuga peccati.

Quod autẽ huiuſmodi μεταμέλεια & dolor in corde præcedat ſalutarem pœniten tiam

tiam, quæ eſt conuerſio hominis ad Deum per fidem in Ieſum Chriſtum, præter alia multa, ſequentia teſtimonia confirmant. Actor. 2. poſtquam diſplicuiſſet Iudæis factũ ſuum, & compuncti eſſent corde ob peccatum ſuum, quærunt: quid faciemus viri fratres? Reſpondet Petrus, μετανοήσατε, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum. Hic aperte vides quod & μεταμέλεια ſeu dolor ob peccatum præcedat μετάνοιαν. & quod prædicatio τῆς μετανοίας ſit propria Euangelij, & ſit conuerſio ad Deum per fidem in Ieſum Chriſtum, id quod verba hæc declarant: Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum, hoc eſt, baptizamini vt habeatis teſtimonium Dei quod vobis conuerſis, id eſt credentibus in Chriſtum ſint remiſſa peccata. Math. 21. vos videntes οὐ μεταμελήθητε vt crederetis ei, id eſt, non μεταμελείᾳ ducti eſtis vt conuerteremini ad Deum per ipſius prædicationem. 2. Corinth. 7. etiam clariſsime docet, quod dolor ob peccatum ſeu contritio, præcedat ſalutarem pœnitentiam, id eſt conuerſionem: Dolor, inquit, ſecundum Deum operatur μετάνοιαν ſalutarem, hoc eſt præparat hominem vt ſe ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Deum conuertat per fidem, ne in ſuis pec catis pereat.

Porrò odium & abominatio peccati ex eo venit. Primum, ſi cogites ſummam voluptatem Diaboli eſſe, videre hominem, qui eſt conditus ad imaginem Dei potius ſe velle imitari, quam Deum, potius ſuum ſignum quam Dei geſtare. Deinde ſi cogites, quemadmodum ſupra diximus quã horrendè peccatum Deũ offendat, vt quod expellat Spiritum ſanctum de corde hominis, & faciat ex templo Dei habitaculũ diaboli. Tertio, ſi cogites quantum damnũ tibi afferat peccatũ, & quantum alijs noceat malo exẽplo. Poſtremo, ſi vt par eſt cogites, quam turpe & abominabile ſit peccatum, quod caſtiſsimos Dei angelos fugat. Hæc quatuor merito cor hominis ad dolorẽ propter peccatum, ad odiũ & fugã peccati cõmouere deberẽt.

Quartus gradus, qui viuam & ſalutarem fidem proxime præcedit, eſt Chriſti vera cognitio, quæ aliunde haberi nequit, quam ex prædicatione Euangelij, ſiquidem Euangelium docet, cur Chriſtus in mundum venerit, quis ſit, quid fecerit, & quomodo ſit affectus erga miſeros pecca tores, qui ad ſe veniunt.

Venit in mundum miſſus à patre vt libe

ret

ret miſeros peccatores à triſtiſsimo peccati onere: ita enim Iohannes ait: Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi, Et ipſe dicit: Veni in mundum vocare peccatores ad pœnitentiam. Item, veni ſaluare quod perierat. Et Paul. ait: Certus eſt ſermo & omniũ approbatione dignus quod Ieſus Chriſtus venit in mundum peccatores ſaluos facere.

Eſt verus Deus, qui poteſt quicquid vult, & vult quicquid ſuo verbo promittit. eſt verus homo aſſumta in vnionem perſonalem noſtra natura, vt eam reddat participem diuinæ naturæ & gloriæ. eſt vna perſona Deus & homo, vt ſciamus omnia opera ipſius eſſe infiniti precij & æſtimationis.

Paſſus & mortuus eſt pro peccatis noſtris, impleuit legem, vt ſua obœdientia nobis imputata, iuſti habeamur coram Deo. Hic orat pro te apud æternum patrem, vt omnis qui venit ad illum & credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Denique ita affectus eſt erga quẽlibet peccatorem quod velit ipſum in gratiam recipere, quantumuis enormiter peccauerit, modo ad ipſum venire non recuſauerit. Venite, inquit, omnes qui laboratis & onerati eſtis, ego refocillabo

vos. Hunc ſuum affectum in multis magnis peccatoribus conſpiciendum exhibuerat, vt in Magdalena, in latrone & in multis alijs. Breuiter vt venit in mundum propter peccatores: ita reuera vult omnium peccatorum ſalutem ſed per fidem, vt ipſe ait: Qui videt filium (id eſt, agnoſcit filium eſſe ſaluatorem mundi) & credit in illum, habebit vitam æternam & ego ſuſcitabo eum in vltimo die.

Atque ita vidimus, quid veram & ſalutarem fidem præcedat, antequam concipi & naſci poſsit in cordibus noſtris. Ex tribus primis gradibus intelligimus, quæ maneat nos damnatio, niſi liberemur à peccatis noſtris, vnde oritur compunctio cordis. Ex quarto intelligimus, remedium aduerſus peccatum, eſſe propoſitum in Ieſu Chriſto. Nam qui in ipſum credit habet remiſsionem peccatorum & vitam æternam.

In his cogitationibus per Spiritum ſanctum excitatur in corde ingens deſiderium promiſsæ in Chriſto gratiæ, quod deſiderium eſt veluti quidam fidei conceptus, & cum ad hoc deſiderium fiducia cordis in promiſsionem gratiæ accedit, fides in corde naſcitur, Atque ita viua ſalutaris & Chriſtiana fides, eſt ingens deſiderium

um

um gratiæ promiſſæ in Chriſto,& firma fiducia in Chriſtum,quod velit ex gratia remittere peccatum , & vitam æternam donare credenti gratis abſque omnibus operibus & meritis humanis.

Is qui in hunc modum credit,habet remiſsionem peccatorum, ex merito mortis Chriſti,eſt iuſtus iuſticia Chriſti ſibi imputata,eſt filius Dei,eſt reconciliatus cum Deo, eſt nouus homo, habet acceſſum ad Deum , ſtat in gratia & fauore Dei.

Quando fides ita eſt concepta & nata in corde hominis , cum ſit initio tenerrima & perexigua, debet quotidie creſcere & incrementa aſſumere, per ardentem inuocationem Dei, vt cum Dauide ores, ô Domine confirma quod in nobis es operatus,Spiritu tuo ſancto confirma me, dirige me in tua veritate. In huiuſmodi ſeria & ardenti inuocatione ſentitur reſponſum Spiritus ſancti in corde precantis,per læticiam cordis & conſolationem aduerſus peccatum & mortem. Hæc enim læticia &conſolatio in corde,eſt teſtimonium ſpiritus, quod ſimus filij Dei,& iam inchoauerimus vitam æternam.

Huiuſmodi viua & ſalutaris fides non eſt ſterilis ſed fœcunda. Producit enim ſuauiſsimos & pulcherrimos fructus , &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

ante omnia ſe gratam exhibet erga Deum, ipſum prædicat, ipſum laudat mente, corde, lingua, atq; adeo tota vita: Quemadmodum videmus in Abrahamo, cuius filij ſunt, qui veſtigijs fidei ipſius inſiſtunt per fidem & obœdientiam.

Huius fidei fructus vt particulatim dicam ſunt quatuor, pietas erga Deum, innocentia in vita, charitas erga homines, ſancta cura in officio.

Probatur & hæc fides cruce, vt aurum igni. Nam patientia ſub cruce cũ inuocatione dei, expectatione liberationis, eſt veluti examinatio, fidei, num ſit vera nec ne, vt in Iob videre eſt. Pugnat quoque contra diabolum, mundum & carnem, & fit victrix, cuius finis eſt ſalus animæ, & vita æterna, iuxta dictum Domini: Beatus qui perſeuerauerit vſque ad finem.

Qui gradus ad fidem à nobis enumeratos recte cogitat, & qui fidei ortum in corde perpendit, & qui fructus fidei vt par eſt æſtimat, is intelligit Euangelium eſſe prædicationem vniuerſalem pœnitentiæ, id eſt, conuerſionis, quæ fit per fidem, & remiſſionis peccatorum (cum qua coniũcta eſt iuſtificatio & donatio vitæ æternæ) intelligit quoque tres eſſe pœnitentiæ partes, videlicet contritionem (quæ recte

pars

pars antecedens dici poteſt, vt quæ antecedat conuerſionem, vt oſtendimus) fidem, per quam fit conuerſio, atq; ideo pars formalis conuerſionis ſeu pœnitentiæ dici poteſt,& nouã obœdientiam,quæ cum fide connata eſt,tametſi ab ea accurate diſtingui debet, & pars conſequens dici poteſt. Hæc tria, partes dicuntur pœnitentiæ, ſed reſpectu finis ad quam ordinãtur, ordine enim finem præcedunt, qui eſt ſalus conuerſorum. Et ſunt hæ partes, vt dixi, diligenter diſtinguendæ. Prima remouet obſtaculum. Secunda apprehendit beneficium oblatum. Tertia eſt fructus iuſticiæ fidei, qui eſt veluti intermedium ad ſalutis portum: Non enim fieri poteſt vt ſit fides, ſine ſuis naturalibus proprietatibus. Etſi autem hæc noua obœdientia non eſt pars aut cauſſa iuſtificationis: tamen eſt neceſſarius fructus regenerationis, ſine qua nemo ſaluatur.

Tertius vſus & fructus eſt vt DEVM patrem per filium in SPIRITV SANCTO, mente, corde, lingua, totaque vita pro tanto beneficio prædicemus cum in hac vita tum in omni æternitate.

Quartus vſus & fructus collationis inſtitutæ, eſt cõfirmatio noſtri aduerſus ten

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

tationem grauiſsimam, quam externa Eccleſiæ forma, paucitas credentium,& defectio plurimorum ab Euangelio, animis infirmorum ſubinde quaſi inſtillat. Cum enim infirmi vident multos, qui ſunt extra Eccleſiam pollere ſapientia, autoritate, opibus, potentia, proſperoque rerum ſucceſſu, & contra intuentur fideles paupertate, cruce & contemtu tantum non opprimi, incipiunt dubitare de tota Eccleſiæ doctrina: Ratiocinantes, eos potius placere Deo, quos felices & fortunatos in hoc mundo vident, quam eos qui cum tantis calamitatibus conflictantur. Aduerſus hanc tentationem iuuat aſpicere poſitam à nobis vaticiniorum & euétuum conuenientiam, quæ docet regnum Chriſti eſſe ſpirituale, docet pios ideo grauius affligi in hoc mundo, vt in eis corpus peccati crucifigatur, & vt admoneantur de futura gloria, in quam Chriſtus victor nos ſuo tempore introducet. Neque alia vnquam fuit aut erit Eccleſiæ conditio in hoc mundo, quàm vt cruce veluti igni quodam probetur, vt prophetæ & Apoſtoli teſtantur, & totius doctrinæ Eccleſiæ Dei conſenſus confirmat, & infinita ſanctorum exempla comprobant. Spectro igitur felicitatis impiorum in hoc mũdo, oppo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

opponamus cum Dauide veram felicitatem, eamq; perpetuo duraturam in Chriſto Ieſu. Cruci Eccleſiæ opponamus gloriam. Contemtui opponamus adoptionem noſtri in filios Dei. Cum paucitas credentium & defectio multorum ab Euangelio offendit, cõfirmemus nos verbo, quo hæc paucitas & defectio prædicta fuit per Prophetas, Chriſtum & Apoſtolos: ſuſtẽtemus nos exemplis piorum, qui omnibus temporibus fuere paucisſimi. Semper enim optima quæque paucisſimis placuere. Erigamus nos conſolatione promisſionis, quod non ſit prorſus abolenda Eccleſia in hac vita, etſi multi in ea trucidantur à tyrannis, & quod illi ipſi qui etiam trucidantur, in hoc ipſo ſint beati, quod perſecutionem & mortem patiantur propter confesſionem nominis Chriſti: imo gaudeamus nos iſto pacto confor mes fieri filio Dei, vt olim cum eo regnemus in gloria. Si enim patimur cum illo, teſte Apoſtolo, etiam cum illo regnabimus, & percipiemus fructum noſtri laboris cum gaudio, iuxta Dauidis vaticinium. Pſal. 126. Qui ſeminant in lachrymis cum exultatione metent: Euntes eunt & flentes portant precioſum ſemen: venientes autem venient cum exultatione portantes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

manipulos ſuos. Vt ergo Agricolæ non tantum mentem vertunt ad tempus ſationis, quod eſt moleſtius & laborioſius: verumetiam ad lætiſsimum & iucundiſſimum tempus quo laboris gratiſsimus fructus colligetur & percipietur: Ita nos non ad præſentes calamitates quas ſuſtinere cogimur in hoc mundo vertamus oculos, ſed multo magis ad æternam gloriam in Chriſto nobis promiſſam. Nam vt Paulus ait, 2. Cor. 4. Leue momentum afflictionis noſtræ excellenter ſupra modum æternum gloriæ pondus operatur nobis.

ΤΕΛΟΣ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

TYPOGRAPHVS.

Ne obtruderemus emtori vacuas pagellas, placuit locum ex Damaſceno ſubijcere, qui ab argumento libelli non eſſet plane alienus.

DAMASCENVS LIB. III. CAP. IIII.

De modo antidoſeos & alternatione.

QVOD igitur aliud eſt ſubſtantia,et aliud hypoſtaſis, ſæpiſſime ſolemus dicere, & quod ſubſtantia communem & contentiuam earũ quæ eiuſdem ſpeciei ſunt hypoſtaſeon, deſignat ſpeciem, vt Deus, homo: hypoſtaſis autem indiuiduum oſtendit, ceu patrem, filium, Spiritum ſanctum, Petrum, Paulum. Sciendum igitur, quod deitatis & humanitatis nomen ſubſtantiarum,id eſt,naturarum eſt repræſentatiuum. At Deus & homo & de vna natura ordinatur: quemadmodum cum dicimus, Deus eſt incomprehenſibilis ſubſtantia, & vnus eſt Deus: ſumitur etiam & de hypoſtaſibus,vt particulariori ſuſcipiente vniuerſalioris nomen, vt cum dicit ſcriptura: Propterea vnxit de Deus,Deus tuus. Ecce enim,patrem & filium oſtendit. Et cum dicitur: Erat homo quidam in terra Auſitide, nam Iob ſolum oſtendit. In Domino igitur noſtro Ieſu Chriſto, quia duas naturas agnoſcimus, & vnam hypoſtaſin ex vtraq; compoſitam, quando naturas reſpicimus, deitatem humanitatemq; vocamus. At verò quando ex naturis coniunctam hypoſtaſin, quandoq; ex vtriſque ſimul, Chriſtum nominamus & Deũ & hominem ſecundũ

idem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

idem, & Deum incarnatum, quandoq; verò ex vna partium, id eſt, naturarum, Deum ſolum, & filium Dei, & hominem ſolum, & filium hominis. Et quandoq; ex ſublimibus ſolis, quandoq; ex ſolis humilibus: nā vnus eſt, & hoc & illud ſimiliter exiſtens: hoc quidem, ſemper exiſtens cauſſaliter ex patre, illud verò, poſteriùs homo factus, ob miſerationem & amorem hominum. Diuinitatem igitur dicentes, non de illa nominamus ea quæ humanitatis ſunt propria: nō enim dicimus deitatem, aut paſsibilem aut creatam. Neq; de carne, id eſt, humanitate, prædicamus ea quæ deitatis ſunt propria: nam neq; dicimus carnem, id eſt, humanitatem increatam. At verò de hypoſtaſi, ſiue ex vtraq;, ſiue ex vna naturarum eam nominamus, vtriuſq; naturarum propria illi adijcimus. Nam Chriſtus hoc quidem eſt, quod vtrunq; ſimul, & Deus & homo dicatur, & creatus & increatus, & paſſibilis & impaſsibilis. Et quando ex vna naturarum filius Dei & Deus nominatur, ſuſcipit conſuſtentatæ naturæ, id eſt, carnis propria, Deus paſsibilis nominatus, & Dominus gloriæ crucifixus, non ſecundum quod Deus, ſed ſecundum quod homo idem eſt. Et quando dicitur homo & filius hominis, ſuſcipit diuinæ ſubſtantiæ propria, & glorificationes, puerulus ante ſecula, & homo ſine principio, non ſecundum quod puer & homo, ſed ſecundū quod Deus (qui eſt ante ſecula) factus eſt in nouiſsimis puer paruulus. Et iſte modus eſt alternationis, alternatæq; attributionis vtriuſq; naturæ, alterutri propria viciſsim reddentis, propter hypoſtaſeos identitatem, & ipſarum in inuicem immanentiam ac inſeſsionem. Secundum hoc poſſumus dicere de Chriſto, hic Deus noſter in terra viſus eſt, & hominibus conuerſatus eſt, & homo iſte increatus eſt, impaſsibilis & incircumſcriptus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 833 8° (A-trykket) copy 1